

T.C

**KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK ANABİLİM DALI**

MAHALLİ SANATÇI ÇEKİÇ ALİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS

**HAZIRLAYAN
Korcan YILMAZ**

DANIŞMAN

Prof. Dr. Öznur ÖZTOSUN ÇAYDERE

2019

KIRIKKALE

KABUL ONAY

Prof. Dr. Öznur ÖZTOSUN ÇAYDERE danışmanlığında Korcan YILMAZ tarafından hazırlanan “Mahalli Sanatçı Çekiç Ali Üzerine Bir İnceleme” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik Bilimleri Anabilim dalında “Yüksek Lisans Tezi” olarak kabul edilmiştir.

.../.../20..

Adı Soyadı:

İmza:

Başkan: Doç. Dr. Cenk GÜRAY

Üye: Prof. Dr. Öznur ÖZTOSUN ÇAYDERE

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Akın KUMTEPE

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2019

.....

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Kırşehirli Mahalli Sanatçı Çekiç Ali Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmanın tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

..../..../2019

Korcan YILMAZ

TEŐEKKÖR

Bu araştırmanın her aşamasında yapıcı ve yönlendirici bir biçimde desteğini esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Öznur ÖZTOSUN ÇAYDERE'ye, çalışma esnasında yardımlarını esirgemeyen hocalarıma, çalışmaya arşivleriyle katkı sağlayan Erol TAŐKIRAN'a, Hilmi ERDOğAN'a, Mustafa Kemal şİMşEK'e, Çekiç Ali'nin kullandığı üçüncü bağlamaya ulaşılmasında yardımcı olan Lokman AYDEMİR'e, bilgi ve özverisiyle katkı sağlayan Mehmet GÖRBÖZ'e ve çok değerli hocam Doç. Dr. Cenk GÖRAY'A, aileme ve tüm dostlarıma sonsuz teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

MAHALLİ SANATÇI ÇEKİÇ ALİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Bu araştırmada, Orta Anadolu Türkmen Abdal müzik geleneği incelendiğinde; bu büyük geleneğin Türk halk müziği içerisinde tarihsel, sosyolojik ve müzikal açıdan önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Gerek edebi gerekse müzikal açıdan halk müziğinin mihenk taşlarını oluşturan önemli ustalar yetiştirdiği görülmekle beraber bu ustaların hala keşfedilmeyi bekleyen derin izler bıraktığı düşünülmektedir. Bu bağlamda Kırşehir, abdal müziğinin yoğun olarak işlendiği, birçok önemli âşık, ozan ve mahalli sanatçının yetiştirdiği önemli bir yöredir.

Bu yörenin önemli değerlerinden olan Çekiç Ali'nin yöre müziğindeki değeri, icra ettiği eserlerin kayıtları ve sözleri, müzikal analizleri, hayatı hakkındaki bilgileri, uzman görüşleri yoluyla kültürel anlamdaki değerinin ortaya konulması bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu araştırmada betimsel araştırma yöntemi ve tarama modeli kullanılmıştır. Veriler ise görüşme ve doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir.

Bu bağlamda Çekiç Ali ile ilgili yapılan araştırma sayesinde; hem yöresel üstatlık kültürü hem de yerel bestecilik geleneği ile ilgili önemli bir boşluk doldurulurken; aynı zamanda da Anadolu'nun müzik tarihi açısından çok önemli bir kültür damarı aydınlatılabilecektir.

Çekiç Ali'nin gerek yerel ezgi kalıplarına gerekse de ritim kalıplarına olan hakimiyeti kendi müzikal kimliğinin en önemli ögesi olarak öne çıkmaktadır. Söz konusu hakimiyet hem Çekiç Ali'nin yerel repertuarı aktarabilme gücünü hem besteci kimliğini hem de icracılığını şekillendirmektedir.

Çekiç Ali icracı kimliğinin getirdiği yaratıcılık ile yerel repertuarı geçmişten geleceğe güncelleyerek aktarabilme gücüne sahip olabildiği gibi; söz konusu yaratıcılık ve kültürel aidiyet bestelerinin de yöresel hafıza aktarımı açısından önem arz etmesini sağlamaktadır. İcracı olarak Çekiç Ali istisnai sağ el ve sol el teknikleri ile; yöreye has icra üslubunun gerek ezgisel çeşitlilik gerekse de ritmik hakimiyet ve üretkenlik açısından en önemli ustalarından biri olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanında Çekiç Ali hafızasında taşıdığı sayısız yöresel müzik kalıbı ile Anadolu'nun en eski müzik geleneklerinden birini temsil eden Abdal kültürünün son yüzyıldaki en önemli aktarım kaynaklarından biri olmuştur.

Anahtar kelimeler: Çekiç Ali, Türk Halk Müziği, Abdallar, Abdal müziği, Abdal düzeni, Orta Anadolu Müziği.

ABSTRACT

A REVIEW OF LOCAL ARTIST ÇEKİÇ ALI

In this study, once analysed Central Anatolian Turkmen Abdal music tradition; it is known that this great tradition has importance place in Turkish folk music historically and sociologically and from the perspective of musical. While it is seen that this tradition raises important masters who represent touchstone of the folk music from perspective of both literary and musical, it is thought that these masters have left deep traces which are expecting to be discovered. Within this context, Kırşehir is a city where Abdal music was intensely performed and many significant famous singer, bard or local artist were raised.

The aim of this study is to find out values of Çekiç Ali for regional music, whom is one of significant values of the city, his records and lyrics of the work that he performed, his musical analysis, and information about his life. In this study, descriptive research method and survey model were used. Data was collected through interview and document analysis. The data was analysed with content analysis technique.

Within this context, by virtue of the research conducted about Çekiç Ali, it will be enlightened the culture vessel which is very significant for musical history of Anatolia while filling an important gap regarding both local mastery culture and local composition tradition.

Çekiç Ali's having of full knowledge of both local melody pattern and rhythm pattern come to the fore as the most important aspect of his musical identity. This knowledge shapes both Çekiç Ali's ability to pass dawn local repertoire and his composer identity and his ability to perform.

As Çekiç Ali has ability to pass down local repertoire by updating from past to the future with his creativity caused by his performer identity, at the same time, this creativity and cultural belonging make his compositions more important in terms of the passing down of regional memory. As a performer, Çekiç Ali comes to the fore as one of the most important masters, with his right-hand and left-hand techniques exceptionally, and his performance style from perspective of both melodic diversity and his having full knowledge on rhythms and productivity. In addition to this, with his having unnumbered musical patterns in his memory, Çekiç Ali is one of the most important transfer sources of Abdal culture in last century, which represents the oldest musical tradition of Anatolia.

Key Words: Çekiç Ali, Turkish Folk Music, Abdals, Abdal Music, Abdal Order, Music of Central Anatolia.

İÇİNDEKİLER.

ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	2
1.2. Problem.....	2
1.2.1. Alt Problemler	2
1.3. Çalışmanın Önemi	3
1.4. Sayıtlılar	3
1.5. Sınırlılıklar.....	3
BÖLÜM II.....	4
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
2.1. Kırşehir'in Adı.....	4
2.2. Tarih Öncesi Çağ'da Kırşehir.....	4
2.2.1.Hitit Dönemi	5
2.2.2.Frig Dönemi.....	5
2.2.3.Pers Dönemi	6
2.2.4.Kapadokya Dönemi	6
2.2.5.Roma Dönemi.....	6
2.2.6.Bizans Dönemi	6
2.2.7.Anadolu Selçuklu Dönemi.....	7
2.2.8.Beylikler Dönemi	9
2.2.9.Osmanlı Dönemi.....	9
2.2.10.Yakın Tarih Döneminde Kırşehir	11
2.3. Kırşehir'in Coğrafi Yapısı.....	12
2.4.Kırşehir'in Kültürü	12
2.5.Kırşehir'in Müzik Yapısı.....	13
2.6.Abdal	14
2.7.Abdallarda Müzik Öğretimi	21
2.8.Bozlak.....	22
2.8.1.Bozlakların Konusu	25
2.8.2.Bozlakların Müzikal Yönü	26

2.8.3.Bozlakların Aldıkları İsimlere Göre;.....	26
BÖLÜM III	27
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	27
BÖLÜM IV	29
YÖNTEM.....	29
4. 1. Araştırma Modeli.....	29
4. 2. Veri Toplama.....	29
4. 3. Araştırılan Mahalli Sanatçı.....	30
4.4.Verilerin Çözümlemesi.....	30
BÖLÜM V.....	31
BULGULAR VE YORUM.....	31
5.1 Çekiç Ali'nin Yaşam Öyküsü.....	31
5.1.1. Çekiç Ali'nin Aile Hayatı.....	33
5.1.2. Ersan'dan Çekiç'e Geçiş	34
5.1.3. Hastalık Süreçleri ve Vefatı.....	35
5.2. Müzikal Yaşamı İçerisindeki İcra Alanları	35
5.2.1.Çekiç Ali'nin Kullandığı Bağlamalar.....	36
5.2.2. 1969 Halk Oyunları Bayramı	37
5.2.3.Çekiç Ali'nin Talip Özkan ve Trt İle Olan İlişkisi.....	37
5.2.4. Tavır Üslubu, Bağlama İcrası, Sesinin Özellikleri	38
5.2.5 Çekiç Ali'nin İcra Ettiği Eserlerdeki Bestecilik Yönü	40
5.3. Çekiç Ali'nin Okuduğu Eserler	42
5.3.1. Çekiç Ali'nin Okuduğu Eserlerin Ses Kayıtlarının Olduğu Firmalar	43
5.3.2. Çekiç Ali'nin Okuduğu Eserlerin Makam ve Karar Sesi Açısından Analizi	48
5.3.3. Çekiç Ali'nin Okuduğu Eserlerin Sözleri, Hikayeleri ve Eserlere İlişkin Notlar.....	52
5.4. Çekiç Ali'nin Abdal Müziği Geleneği İçerisindeki Yeri ve Önemine İlişkin Uzman Görüşleri	122
5.4.1.Çekiç Ali'nin Bağlama İcrasındaki Tekniği ve Ustalığına İlişkin Görüşme Bulguları	122
5.4.2.Lakap (Ön Adının) Nereden Geldiğine İlişkin Görüşme Bulguları	123
5.4.3.Karakteristik Çekiç Ali İcralarını Yönelik Görüşme Bulguları.....	123
5.4.4.Çekiç Ali'nin Diğer Yöre Ustalarından Ayrılan Tarafına Yönelik Görüşme Bulguları	124
5.4.5 Kırşehir, Özellikle Abdal Müziğindeki Yeri ve Önemine Yönelik Görüşme Bulguları	125

5.5.Çekiç Ali'nin Karakteristik İcra Özelliklerini Gösterdiği Düşünülen Rastgele Seçilen Üç Eserin Notaya Alındığındaki ve Tavır Özelliklerinin Ortaya Konulduğu Durum.....	126
5.5.1. Sallanı Sallanı Giden Gelinin Eserinin Giriş Saz Bölümü	126
5.5.2 Çifte Gelin Eserinin Giriş Saz Bölümü	127
5.5.3. Şen Bahçenin Meyvaları Yetişir Eserinin Giriş Saz Bölümü.....	127
5.5.4. Notaya Alınan Eserlerin Saz Bölümlerine İlişkin Üslup Özellikleri.....	128
5.5.4 Rastgele Seçilen Notaya Alınan Eserlerin Notaya Alınmasında Karşılaşılan ve Nota Üzerinde Gösterilmeyen Durumlar	129
BÖLÜM VI	130
SONUÇ VE ÖNERİLER	130
KAYNAKÇA	133
EKLER.....	135

BÖLÜM I

GİRİŞ

Orta Anadolu Türkmen Abdal müzik geleneği incelendiğinde bu büyük geleneğin Türk halk müziği içerisinde tarihsel, sosyolojik ve müzikal açıdan önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Gerek edebi gerekse müzikal açıdan halk müziğinin mihenk taşlarını oluşturan önemli ustalar yetiştirdiği görülmekle beraber bu ustaların hala keşfedilmeyi bekleyen derin izler bıraktığı düşünülmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalarda abdal müziğinin gelişimi, kökeni, ustaları, edebi yönü hakkında önemli çalışmalar yapılmıştır. Kırşehir’de abdal müziğinin yoğun olarak işlendiği, birçok önemli aşık, ozan ve mahalli sanatçının yetiştiği önemli bir bölgedir. Elde edilen bilgiler ve kayıtlar doğrultusunda yöre müziğinin karakteri belirlenmekte ve hissedilmekte. Ancak aynı bölgede yetişmesine karşın her usta kendi müzikalitesini yöre müziği ile harmanlamış, sanatında birleştirmiş ve var olan yapıda ismiyle nam yapmış ve ün kazanmıştır. Bu isim yapma hususu maalesef günümüzde olduğu gibi basit ve kolay değildir. Herkes çektiğini (yaşadığını) bilir misali bu ustalar icra ettikleri eserlerde, tabiri caizse yüreklerindeki kaynayan kazanda; ekonomik zorlukları, yaşadıkları zorunlu göçleri, evlenme konusunda yaşadıkları sıkıntıları, toplum tarafından hor görülmelelerini, eğitim ve sağlık hayatlarındaki güçlükleri ve daha birçok hüznü ve mutlu olayları işlemişlerdir.

Beslendiği kaynakları sanatında birleştirerek yöreye yeni bir nefes getiren ve yörenin karakterine farklı bir dinamik kazandıran Çekiç Ali bu bölgenin önemli değerlerindendir. Çekiç Ali’nin bağlama ve vokal performansları göz önünde bulundurulduğunda onun müzikalitesinin derin köklerinin esrarengiz havasına kapılmamak çokta mümkün değildir. Bağlama çalışındaki ustalığı ve dinamizmi ‘Çekiç’ lakabını almasını ve Kırşehirli mahalli sanatçı Çekiç Ali ismiyle tanınmasını sağlamıştır. Çekiç Ali için birçok açıklayıcı cümleler kurabilir. Fakat yine aynı kültüre mensup Neşet Ertaş’ın tanımlaması olan; **Kırşehir’de bağlamanın pehlivanıydı** sözleri onu en iyi şekilde özetlemektedir. Günümüzde değişen hayat şartları ve teknolojik gelişim, ülkemizin en eski müzik eğitim-öğretim metotlarından olan meşk (usta- çırak) sisteminin öneminin azalmasına sebep olduğu söylenilebilir. Ayrıca gelenekten yetişen gençlerin usta olma yolunda danışacakları ve eğitim

alacakları canlı bir kaynak olmayışı veya sanatında tamamı ile yöre ruhunu işleyen özgün ustaların yetişmemesi bu duruma sebep olabilir. Yörenin müzikal gelişimi ve yeni ustaların yetişmesi bağlamında özün kavranılması ve yansıtılması oldukça önemlidir. Bu yansıma ustaların eserlerinin kaydedilip, notaya alınarak kuşaktan kuşağa hatasız aktarılmasıyla değer kazanır. Bu bağlamda ses kayıtları önemli bir kaynaktır. Ustaların ses kayıtları, icracıların ve geleneği takip eden kişilerin başvurması gereken yegane kaynaktır. Maalesef günümüzde birçok icracı aynı makamda olan bozlaklarda aynı açış ve aranağmeleri kullanmaktadır. Bu durum yöreyi ve ustanın sanatının algılanmadığının göstergesidir. Aynı şekilde Çekiç Ali'nin icra ettiği eserlerde de bu durum mevcuttur. Esas alınması gereken ustanın sanat anlayışının iyi algılanması doğrultusunda var olan kayıtların detaylı analiz edilmesidir. Bununla birlikte icracının kendi özünü bulana kadar rol-model alma sürecinin verimli geçirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Çekiç Ali'nin yöre müziğindeki değerinin ülke çapında yeterince bilinmemesi, var olan bilgi, belge ve kayıtların yetersizliği bu araştırmanın yapılmasına sebep olmuştur.

1.1. Çalışmanın Amacı

Bu araştırmada Çekiç Ali'nin

- İcra ettiği eserlerin kayıtları ve sözleri, müzikal analizleri, hayatı hakkındaki bilgiler
- Uzman görüşleri yoluyla kültürel anlamdaki değeri
- Hakkında yapılmış araştırmalar ve yazıların tespiti, bu bağlamda bütün yönleriyle anlaşılması, alana katkı sağlanması ve kaynak oluşturulması amaçlanmıştır.

1.2. Problem

Çekiç Ali'nin yaşam öyküsü bağlamında icrasını etkileyen unsurlar nelerdir ?

1.2.1. Alt Problemler

- Çekiç Ali'nin yaşam öyküsü nasıldır ?
- Çekiç Ali'nin müzikal yaşamı nasıldır ?
- Çekiç Ali'nin okuduğu eserler nelerdir ?
- Çekiç Ali'nin Abdal müziği geleneği içerisinde yeri ve önemine ilişkin uzman görüşleri nasıldır ?

- Çekiç Ali'nin karakteristik icra özelliklerini gösterdiği düşünülen rastgele seçilen üç eserin notaya alındığında ve tavrı özelliklerinin ortaya konulduğundaki durum nasıldır?

1.3. Çalışmanın Önemi

Bu araştırmanın; Abdalların Orta Anadolu, bilhassa Kırşehir yöre müziğine katkısı sebebiyle Kırşehirli mahalli sanatçı Çekiç Ali'nin hayatı ve ulaşılabilen eserleri, Çekiç Ali'ye ilişkin belge ve kayıtların bir araya getirilmesi yoluyla bu alanda çalışma yapmak isteyenlere katkı sağlaması ve kültürel zenginliğimize kanıt oluşturması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Çekiç Ali ile ilgili yapılacak çalışmalar hem yöresel üstatlık kültürü hem de yerel bestecilik geleneği ile ilgili önemli bir boşluğu doldururken aynı zamanda Anadolu'nun müzik tarihi açısından da çok önemli bir kültür damarını aydınlatılabilecektir.

1.4. Sayıtlar

- Yapılan görüşmelerde kişilerin içtenlikle ve doğru bilgiler verdikleri ve aktarımlar yaptıkları varsayılmıştır.
- Araştırma sürecinde elde edilen materyallerin (kitap, gazete, plak, kaset, ilgili araştırmalar, ses kaydı) Çekiç Ali'ye ulaşmada, açıklama ve anlatmada en doğru kaynaklar olduğu varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- Çekiç Ali'nin ulaşılabilen plakları, kasetleri, ses ve görüntü kayıtları, hakkında yazılmış; kitap, dergi, tez, makale içerisindeki kısımlar ile sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kırşehir'in Adı

Kırşehir tarihi, Hititler dönemi ile başlar. Fakat ilin adının o zaman ne olduğu henüz bilinmemektedir. İlin bir dönem, **Aquae Saravenas** (Akova- Saravena) adıyla(Romalıların Anadolu'ya girdiği M.Ö.2. yüzyılda) bilindiği görülüyor. Önceleri **Makissos** (Macissus) adıyla anılan kent, İmparator 1. Justinianos devrinde (527-565) yeniden kurulmuş ve **Justinianopolis** adıyla anılmaya başlanmıştır. Bazı kaynaklar, Herakliyes zamanındaki haritada Kapadokya'nın sınırlarının içinde **Pearnasos** olarak gösteriyorlar. Aynı haritada Mucur'un yerinde Niza şehri bulunuyordu. Gene Roma yönetiminde Ogüst zamanında Diyokletin zamanına kadar gözükmemesine rağmen, bazı kaynaklarda bu isme rastlanmamaktadır.

Kırşehir'in Kapadokyalılar, Romalılar ve Bizanslıların ilk döneminde adının **Pernesos** yada **Makissos** olduğu, daha sonra Bizanslılar döneminde **Justiniyanopolis** olduğu anlaşılmaktadır.

Uçsuz bucaksız kırın ortasında yükselen bu kente Türkler “ **Kır Şehri** ” demişlerdi. “Kır şehri” adı halk dilinde “ **Kırşehir** ” oldu. Bugün bile, yörenin bazı köylerinde yaşayan halk, burasını “ **Kır Şehri** ” diye anar. Kırşehir'in ismi Türkçe'dir. Bir rivayete göre de, Timur'un Anadolu'ya gelişinde kendisine karşı koyan burada yaşayan halkı göstererek, “**Kırın şehri**” dediği, daha sonra bunun “ **Kır Şehri** ”olarak değiştiği ve bugünkü ismi aldığı söylenmektedir (Cihan, 1990: 26).

2.2. Tarih Öncesi Çağ'da Kırşehir

Kırşehir ve çevresinde höyüklerden elde edilen bilgilere göre, ilin yazılı tarih öncesi dönemleri de aydınlığa kavuşmaktadır. Hashöyük ve şehir merkezinde (Kale'de) başlayan kazı çalışmaları ile Kaman'a bağlı Çağırkan kasabası'ndaki kazı çalışmaları halen devam etmektedir. 1986 yılında Japonlarca başlatılan kazı çalışmalarından yeni bilgiler elde edileceği anlaşılmaktadır.

Kırşehir'in Tarih Öncesi Çağ'da özellikle Tunç Çağ kültürünün etkisi altında kaldığı görülüyor. Yerleşik hayatla ilgili bilgilere rastlanmamasına rağmen, iyi pişirilmiş, siyah renkli, astarlı çanak-çömlekler bulunmuştur. Höyüğün değişik katmanlarında, çeşitli şekillerde ve renklerde çanak ve çömlekler; daha üstlerde ise taş yapılar göze çarpmıştır. Bu bulgular, ilin Kalkolitik Dönemi, bazı yerlerde İlk Tunç Çağ dönemi (M.Ö. 3500-2000) yaşadığını göstermektedir. Çağırkan kasabası yakınlarındaki Kalehöyük'ün de M.Ö 1750-600 yıllarının medeniyetlerine sahne olduğu sanılmaktadır. Kazılar sonunda 25 metre yüksekliğindeki höyükte çıkan iki büyük küp ve çıkarılan diğer buluntular, yörenin Tarih Öncesi Dönemi'ni aydınlatmaktadır. Kırşehir'in ilk çağlarda Anadolu'yu kuzey-batıdan, güney-doğuya, bir baştan bir başa kesen eski ve işlek bir anayolun ortasında, önemli bir durak ve yerleşme yeri olması; İstanbul üzerinden Suriye ve Mezopotamya'ya giden yollara sahip olması bunu ispatlamaktadır (Cihan, 1990: 26).

Kırşehir'in tarihi dönemlerdeki durumu;

2.2.1.Hitit Dönemi

Kırşehir, Hititler'in yerleşim alanı olan Kızılırmak yayı içinde olduğundan, Hitit tarihinin olduğu kesindir. Kırşehir'in bu dönemde alt basamakta **Kaniş ve Karum'a**, üst basamakta da **Hattuşas'a** bağlı olduğu sanılmaktadır. "Savcılığın dokuz köyü" yakınlarındaki Aktepe üzerinde bulunan ve Hitit özelliği taşıyan "Öküz Taşı", Mucur yakınlarındaki bulunan topraktan pişirilmiş iki boğa heykeli, Kırşehir'in Hititler'e bağlı yerleşim alanı olduğunu ortaya koymaktadır (Cihan, 1990: 26-27).

2.2.2.Frig Dönemi

Hitit egemenliğinin zayıflamasından sonra, Hititler'le birlikte Anadolu'ya gelip yerleşen Frigler yöreye hakim olmuşlardır. Kızılırmak ve Tuz Gölü'ne kadar sınırlarını genişleten Frigler, M.Ö 1200 tarihinden itibaren başta Batı ve Orta Anadolu olmak üzere, geniş bir alana yayılmışlardır. Kırşehir, daha sonra M.Ö 7. Yüzyılda Medler'in egemenliği altına girdi (Cihan, 1990: 27).

2.2.3.Pers Dönemi

Kırşehir, Perslerin **Katpatukya** (Kapadokya: Güzel Atlar Ülkesi) adını verdikleri batı kısmını oluşturuyordu. Persler, vergi almak için yöreye hakim oldular. Kırşehir kıraç topraklara sahip olduğu için kendini koruyacak çabaya girmedir. Persler, Büyük İskender ordusuna yenilince, bu ordular Kırşehir'i ele geçirdiler (Cihan, 1990: 27).

2.2.4.Kapadokya Dönemi

M.Ö 333'de Kapadokya (Kappadokia) Krallığı Dönemi'nde Kırşehir ve yöresi yoğun bir baskı gördü. Komutan Evmenes ve daha sonra Antipatos, Kapadokya Krallığı'nı ele geçirmek için bölgeyi savaş alanına çevirdiler ve Ariarates'i öldürdüler. Büyük İskender'in ordusunu yenen II. Ariarates, Kırşehir'in kuzeyine egemen oldu. M.Ö 2. Yüzyıl sonlarında Pontus Kralı Mithradaset'in denetimine girdi. Bu yüzyıllarda "**Aquaesaravenae**" adıyla anılıyordu. Çeşitli komutanların egemenliği altına giren İl'in M.Ö. 85 yılında Romalılar'ın egemenliğine girdiği görülüyor. Roma'ya bağlı halde bir müddet yaşamını devam ettirmeye çalışan Kapadokya yöresi, M.S. 18 yılında Roma İmparatoru Tiberius tarafında tamamen kendilerine bağlandı (Cihan, 1990: 27).

2.2.5.Roma Dönemi

Kapadokya, Roma'ya bağlı bir eyalet durumuna düşünce, bir müddet sonra yöreye baskı yoğunlaştı. Kilikya'da görülen durumdan sonra baskıdan bunalan halk Hristiyanlığı bir kurtarıcı olarak gördü ve Hristiyanlık, Kapadokya'da büyük bir hızla yayılmaya başladı. Kırşehir, Doğu ve Batı olarak ikiye bölünen Kapadokya'nın doğu kısmında kaldı. Bu ayrılma, Roma İmparatorluğu'nun M.S. 395'te ikiye ayrılmasına kadar devam etti (Cihan, 1990: 27-28).

2.2.6.Bizans Dönemi

Bizans Dönemi'nde Makissos daha sonra da Justinianopolis olarak anılan Kırşehir, ancak adını veren İmparator Jtinianus zamanında kent durumuna geldi. Kırşehir halkı, Mazaka'ya (Kayseri) göç etmek zorunda kaldı. Çünkü, Mazaka'da ekonomik hayat daha canlıydı. Yörede piskoposluk dinsel makamının çok altında bir makamın görülmesi, yörenin o dönemdeki öneminin azaldığını gösteriyor. M.S. 605 yıllarında ise, İran'daki Sasanlı Devleti, Kırşehir'i istila etti. 626'ya kadar yöre

Bizans ve Sasanlıların istilasına uğramıştır. Sasanlı Devleti'nin 638 yılında yıkılmasından sonra, 7. Ve 8. Yüzyıllarda Arap akınları görülmüştür. 647'de Şam Valisi Muaviye, Kırşehir yöresini işgal etmiş, bu akınlar 709 yılına kadar devam etmişti (Cihan, 1990: 28).

2.2.7. Anadolu Selçuklu Dönemi

1071 'de Bizans'ı yenilgiye uğratarak Anadolu'yu Türk yurdu haline getiren Türk orduları, Anadolu içlerine kadar yayılarak Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurdular. 1075'de Kutalmışoğlu Süleyman Şah, Kırşehir'i topraklarına katmıştır. Anadolu'ya ve Kırşehir'e gelen Oğuz boyları, yerleştikleri yerlere genellikle kendi boy, oba ve yer adları ile kişi adlarını da vermişlerdir. Bugün Kırşehir içinde kasaba ve köy adı olarak Oğuz boylarından "Çepni, Bayındır, Buğdüz (Büğdüz), Kargın, Yazır, Kınık, Avşar" boylarının adları ile oba, oymak ve diğer Türkçe adlar yaşatılmaktadır.

Haçlı seferleri sırasında Orta Anadolu toprakları elden çıkmıştır. Danişmentliler 1120'de Kırşehir'i kendilerine bağlamışlar ve o dönemde Kırşehir "Gülşehir" olarak adlandırılmıştır. 1174'de Kılıçaslan, Kırşehir'i yeniden Selçuklu Devleti'ne bağlamıştır. II. Kılıçaslan 1186'da Türk geleneğine uyararak devletin topraklarını on bir oğlu arasında paylaştırdı. Kırşehir, Muhiddin Mesud'a düşmüştür. Kardeşi Rukneddin Aslan Konya'yı ele geçirdikten sonra Ankara ve Kırşehir'i de kendine bağlamıştır (1203). 1220'de Alaaddin Keykubat Mengücekler'in Kemah koluna son vermiş, Mengücek boylarından Muzaffer Muhammed'e Şebinkarahisar'ı kan dökmeden teslim ettiği için Kırşehir'i tımar olarak vermiştir. Kırşehir bu dönemde imar edilmiş ve bir kültür kenti haline getirilmiştir.

Moğol istilası döneminde Kırşehir, Moğol ordularının yaylak ve kışlağı durumunda idi. Kırşehir Muzaffer Muhammed'e verildikten sonraki dönemde Baba İshak çevresinde toplanan Türkmen boylarının silahlanması üzerine Selçuklu Sultanı II. Gıyasettin Keyhüsrev 60.000 kişilik bir orduyu yardıma çağırmıştır. Selçuklu ordusu Türkmenleri ve başında bulunan Baba İshak'ı Kırşehir'in Malya ovasında yenilgiye uğratmıştır (1240). 1243 Köseadağ Savaşı'ndan sonra Moğollar Anadolu'yu kesin bir şekilde hakimiyetleri altına aldılar. Sultan II. Keyhüsrev, Şemseddin İsvahani'yi Moğol sultanı Batuhan'a elçi göndermiş, anlaşma yapılmasını sağladığı

için o Kırşehir İta amirliği ile subaşılığına getirilmiştir. IV. Kılıçarslan zamanında Cacaoğlu Nûreddin, 1262'de Kırşehir' subaşı olmuştur. İl onun zamanında çok gelişmiş, bayındır bir il haline gelmiştir. Cacaoğlu Nûreddin Bey güvenlik ve barışa önem vermiştir. İlde Cacabey Medresesi ve külliyesini kurmuştur. Memluk Sultanı Baybars 1277'de Anadolu'ya gelerek Elbistan'da Moğolları yenilgiye uğratmış, Selçuklu ordusunun bir bölümü bu savaş sırasında Memlûklüler'e katılmıştır. Cacabey de, kardeşi ile Mısır Memluk Sultanı Baybars'a esir düşmüştür. Baybars, esirleri serbest bırakınca Cacabey Kırşehir'e dönmüştür.

Cacabey, Türk halkını koruması, yüksek bir ahlaka sahip olması özü-sözü pek biri olması dolayısıyla Anadolu'da çok sevilmiştir. Öz Türkçe konuşup Türk kültürünün ve eserlerinin Kırşehir ve Anadolu'ya yayılmasına öncülük etmiştir. Cacabey XIII.yy.da Anadolu'da yaşamış olan diğer Türk büyüklerinden Hacı Bektaşî Veli, Mevlana Celalettin Rumi ilede görüşmüş, Hatta onların övgülerine bile mahzar olmuştur.

Nureddin Cacabey'in 1272'de Kırşehir'de kurmuş olduğu Cacabey Medresesi onun adını ebedileştirmiştir. Bu medrese aynı zamanda bir rasathane idi. Batı Türkistan'da Uluğ Bey'in rasathanesine ise Selçuklular zamanında Kırşehir Cacabey rasathanesi de o derece önemli idi. Bugün cami olarak kullanılan bu medresenin dış köşelerinde sütunlar, uzay araçlarına benzetilmektedir. Cacabey medresesinde eğitim tamamen Türkçe idi. Türk dilinin Fars kültürü içinde erime tehlikesi altında bulunduğu sırada Cacabey, bir kurtarıcı olarak Türklüğü ayakta tutmuştur. Bu sebeple Ahi Evran, Aşıkpaşa, Hacı Bektaşî Veli, Ahmet Gülşehri gibi alim ve şairler eserlerini öz Türkçe yazmışlardır. Bu nedenle Türk tarihinde Cacabey'in önemi büyüktür. Cacabey, Rum tekfurları ile yaptığı bir çarpışmada şehit düşmüştür (1301). Türbesi Cacabey Medresesi yanındadır.

Selçukluların başına II. Mesut'un geçtiği dönemde İlhanlı komutanı Baycu Noyan, Anadolu'da bağımsız davranıyordu. Malya ovasında 300.000 kişilik bir ordu Baycu Noyan'ı yenilgiye uğratmıştır. Bundan sonra Kırşehir ve çevresi yakılıp, yıkılmıştır. Ülke dörde ayrılmış; Kırşehir ve yöresi Şerafettin Osman'a bırakılmıştır. Yöre halkı bu dönemde vergilerin ağırlığından bunalmıştır. 1317'de İlhanlı hükümdarının kardeşi Timurtaş Anadolu'da düzeni sağlamış ve 1322'de

bağımsızlığını ilan etmiştir. Timurtaş, Anadolu karışınca Memlûkler'e sığınmıştır (<http://www.kirsehir.gov.tr/tarih> , 18.06.2019).

2.2.8.Beylikler Dönemi

Kırşehir 1365'de Eretna Beyliği'nin hakimiyetine girmiştir. 1381 'de Kırşehir yöresinde yaşayan Tatar boylarından Samağarlılar, Türkmenlerin otlaklarına saldırdıklarını iddia edince, Kadı Burhanettin, Emir Pir Ali ile Seyidi Hüsam komutasında bir ordu göndererek Türkmenleri cezalandırmıştır. 1389'da Mürüvvet Bey, Kırşehir'i ele geçirerek Kadı Burhanettin'e vermiştir. 1389'a gelindiğinde Yıldırım Beyazıt, kendisine karşı ittifak kuran Kadı Burhanettin ile Candaroğlu Süleyman Paşa üzerine yürümüştür. Kadı Burhanettin savaşmak istemediğinden Kırşehir yöresine çekilmiştir. Kırşehir Valisi Adil Şah'ın teklifiyle kentin surlarını onartmıştır.

Timur'un 1394'de Anadolu'ya geldiği sırada, onu destekleyen Karamanoğulları Kırşehir'e saldırarak, şehri yağmalamışlardır. 1396'da Timur'un geri dönmesi üzerine Kadı Burhanettin, Karamanoğulları'nın üzerine yürüyerek onları cezalandırmıştır. Kadı Burhanettin öldürülünce Kırşehir halkı şehri Yıldırım Beyazıt'a vermiştir. Bu sıralarda Beyazıt'a sığınan Karakoyunlu hükümdarı Kara Yusuf, kendisini Timur'a teslim edileceğinden endişe edince Kırşehir ve çevresini yağmalamıştır. Timur 1402'de Ankara Savaşı'nda Yıldırım'ı yenmesi üzerine Kırşehir, Karamanoğullarına verilmiştir.

Anadolu'da Fetret Devri (1402-1413) yaşanırken Karamanoğlu Mehmet Bey, Çelebi Mehmet'ten yardım istemiştir. Şimdiki Çayağzı kasabasında Cemele kalesinde görüşmüşlerdir. Karaman oğulları ve Dulkadiroğulları'nın saldırısına uğrayan, yağma edilen ve zamanla eski canlılığını yitiren Kırşehir, II. Murat döneminde (1402-1451) Osmanlılara kesin olarak bağlanmıştır. (<http://www.kirsehir.gov.tr/tarih> , 18.06.2019)

2.2.9.Osmanlı Dönemi

Anadolu'da Osmanlı egemenliğinin kesin olarak kurulmasından yani Fatih Sultan Mehmet'in Anadolu Türk birliğini sağlamasından sonra Kırşehir'de Celali isyanları dışında XIX. yy. isyanlarına kadar kayda değer önemli olaylar görülmemiştir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ahiliğin büyük rolü olmuş, Yeniçeri Ocağı'nın (düzenli ordunun) kuruluşu sırasında Hacı Bektaş Veli'nin etkileri görülmüştür. Yeniçeriler Hacı Bektaş'ı "Pir" olarak kabul etmişlerdir. Kâtip Çelebi Seyahatnamesinde; Kırşehir için, havası güzel bir sahrada kurulduğunu, üzerinde bir kalesi olduğunu yazmaktadır. 1527'de Hacı Bektaş Veli'nin torunlarından Kalender Çelebi Ankara-Kayseri yöresinde ayaklanmıştır. Bu ayaklanma büyüyünce Kanuni Sultan Süleyman, Sadrazam İbrahim Paşa komutasındaki bir orduyu 1528'de Kırşehir yöresine yollamıştır.

1560'lı yıllara gelindiğinde Anadolu'da yoğun bir kargaşa daha yaşanmıştır. Halkı zorla soyan Hakibe Sührap adlı eşkıyaları cezalandırmak için Kanuni Kırşehir beyi Memiş Bey'e emir vermiştir. Bu durum; halktan zorla vergi toplandığı Kırşehir kadısının İstanbul'a gönderdiği mektuplardan anlaşılmaktadır. 1580'de Kırşehir'de bazı medrese öğrencilerinin ayaklandığı görülmüştür. Bu öğrencileri cezalandırmak için çıkartılan ferman; bazılarının işine gelmiş, bu durumu fırsat bilen bir kısım görevliler halka zulmetmeye başlamıştır. 1584'de bu ayaklanmayı bastırmak için gönderilen Mısır valisi Şehzade Mehmet'in adamları bir çete oluşturarak Kırşehir'deki köyleri basmıştır ve suçsuz insanları öldürerek mal ve paralarına el koymuşlardır.

1604-1605'de Hızır isimli bir eşkıya 500-600 kişilik bir güç ile Niğde ve Kırşehir sancaklarını istila edip, yağmalamıştır. Onun öldürülmesinden sonra yerine geçen Bıyık Ali'de, Kuyucu Murat Paşa'nın Celali isyanlarını bastırmak için çıktığı sefere kadar, bölgede zulüm ve baskısını sürdürmüştür. Yine ünlü Celalilerden Tavıl Ahmet Paşa'nın kardeşi olan Meymun, çevresinde topladığı 7.000 kişi kadar bir kuvvetle Kırşehir ve çevresini talan etmiştir. Kuyucu Ahmet Paşa, Meymun ve adamlarını yenilgiye uğratarak öldürmüştür (1607). Devlet otoritesinin zamanla zayıflaması "ayanları" ortaya çıkarmıştır. Ayanlar Kırşehir ve dolaylarında da etkili olmuştur. Bunlardan Çapanoğulları Kırşehir'de de etkili olmuştur. Devlet ise, ülke düzeninin sağlanması ve asker toplanmasında ayanlardan yardım istemek zorunda kalmıştır. 1797 sonunda Vidin ayanı Paspanoğlu Osman ayaklanınca, devlet Çapanoğlu Süleyman Bey'den yardım istemiştir. O da Kırşehir ve yöresinden asker toplamıştır. 1799'da Fransızları Mısır'dan çıkarmak için yapılan hazırlıklar sırasında Çapanoğlu Süleyman Bey'in 1866'da başlayan Osmanlı-Rus savaşına asker göndermesine karşılık II. Mahmut, Süleyman Bey'e 1808'de Şarkikarahisar sancağı,

1810'da Kayseri sancağı mütesellimliğini, 1811 'de Kırşehir sancağı mütesellimliğini vermiştir. Kırşehir XIX yy. ortalarında önemini yitirmiş ticaret yolları üstünde küçük bir durak yeri haline gelmiştir. Bu sıralarda nüfusu yaklaşık 3500 kadardır. Yüzyılın sonlarına doğru Ankara iline bağlı sancak merkezi halindeki şehrin nüfusu 8.462 olarak gösterilmektedir. Kırşehir kazası merkez kazadır. 185 köy Kırşehir'e bağlıdır. Bu dönemde Kırşehir'de 4 medrese, 1 idadi, 1 rüştiye, 2 iptidaiye, mahalle ve köylerde 25 sıbyan mektebi ve 1 Ermeni mektebi vardır. 1603 ev, 10 han, 600 dükkân, 6 kahve, 25 cami, 19 mescit, 1 kilise, 1 kışla, 1 depo, 1 cephanelik bulunmaktadır. İdadi mektebi 1889'da yapılarak eğitime açılmış, 1903'de bir tadilat gördüğü belirtilmektedir.

Osmanlının ilk dönemlerinde Kırşehir, Karaman Eyaleti'ne bağlı bir sancak durumundadır. 1867'de sancak haline gelmiştir. 1902'de Ankara'ya bağlı bir sancak olan Kırşehir'e Avanos, Keskin ve Çiçekdağı ilçelerinin bağlı olduğu görülmektedir. Kırşehir 1874'de büyük bir kıtlıkla karşılaşmıştır. 15 Mayıs 1874'de İstanbul'da yayınlanan Basiret Gazetesi, Kırşehir'den gönderilen mektuplara dayanarak; köylünün, kıtlıktan ölen hayvanları, ağaç kabuğunu ve ayrik otunu yemek zorunda kaldığını yazmaktadır (<http://www.kirsehir.gov.tr/tarih> , 18.06.2019).

2.2.10.Yakın Tarih Döneminde Kırşehir

Kırşehir 1921'de bağımsız mutasarrıflık haline gelmiştir. Cumhuriyet döneminde il merkezi olmuştur. 1924'te Kırşehir'e; Avanos, Çiçekdağı, Hacıbektaş ve Mucur bağlanmıştır. 20 Temmuz 1954 tarih ve 6429 sayılı kanun, Nevşehir'i il, Kırşehir'i de ona bağlı bir ilçe haline getirmiştir. Çiçekdağı Yozgat'a, Kaman Ankara'ya, Hacıbektaş, Avanos ve Mucur ise Nevşehir'e bağlanmıştır. 1 Temmuz 1957'de çıkarılan 7001 sayılı kanunla Kırşehir yeniden il olmuştur. Bu yeni düzenlemede Kırşehir'e Çiçekdağı, Kaman ve Mucur bağlanmıştır. Hacıbektaş ve Avanos ise Nevşehir'e dahil edilmiştir. Akpınar (1987), Akçakent (1990), Boztepe (1990) yılında Kırşehir'in yeni ilçeleri olmuştur. Halen Kırşehir'e bağlı yedi ilçe vardır (<http://www.kirsehir.gov.tr/tarih> , 18.06.2019).

2.3. Kırşehir'in Coğrafi Yapısı

Kırşehir, Kılıçözü vadisinin oldukça geniş tabanında ve yamaçlarında yayılmıştır. İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak bölümünde Anadolu'nun hemen hemen geometrik merkezinde yer alan Kırşehir il topraklarını, kuzeyde Delice, batıda Kılıçözü ırmakları, güneyde, küçük bir parçası daha öteye taşmakla beraber Kızılırmak sınırlar. Doğuda Nevşehir ili ile çevrilir. Yüzey şekilleri bakımından en geniş yeri üzerinde birkaç yüz metre daha yüksek, daha dirençli kayalardan oluşan bazı engebelerin (Buzluk Dağı 1700 m. Baran Dağı 177m. Kervansaray Dağı 1679 m.) yer aldığı 1100 – 1200 m. yükseklikte bir plato meydana getirir.

Kırşehir platosunu adını taşıyan bu hafif dalgalı geniş düzlük, “Kırşehir Masifi” olarak anılan daha eski temeli ve onun neojen çökellerinden meydana gelen genç örtüsü üzerinde oluşmuş bir peneplen yüzeyidir. Plato; güneyde Kızılırmak ve kolları, kuzeyde ise Delice Irmağı ve kolları ile yarılmıştır. Ortasında, alüvyonla örtülü 1100 m. yükseklikteki bir kapalı çukurun içinde, yazın tuzlu bir bataklık haline gelen sığ Seyfe Gölü yer alır. Deniz etkilerinden uzak olan Kırşehir'de belirgin bir karasal iklim egemendir. Kışlar soğuk, yazlar ise sıcaktır.

İç Anadolu bozkır kuşağı içindeki Kırşehir'in doğal bitki örtüsünden yoksun olmasının en büyük nedeni, iklimin karasal olmasıdır. Çiçekdağı'nın kuzey kesimlerinde, küçük lekeler halinde rastlanan cılız meşe ve ardıç ağaçları ise oldukça seyrektir. Narenciye hariç her türlü meyve ve sebzenin yetiştiği ildeki en geniş ekim alanını buğday, arpa, çavdar ve şeker pancarı oluşturmaktadır. Kırşehir, tarihi eserleriyle şifalı sularıyla da oldukça ünlüdür (Altınok, 2003: 11-12).

2.4.Kırşehir'in Kültürü

Her toplumun duygularını dile getiriş biçimi ayrı ayrıdır. Bu nedenle toplumların olaylar karşısındaki tepkileri ekonomik, sosyal ve coğrafi yapıya göre değişiklik gösterir. Anadolu halkı duygularını ağıtlar, türküler, koşmalar, mâniler, koçaklamalar, güzellmeler, destanlar, masallar ve hikâyelerle dile getirmiştir. Duygu ve düşüncesine sınır getirilemeyen halk, yaşayıp gördüğünü olduğu gibi anlatma hürriyetini her türlü olumsuz koşullarda dahi daima canlı tutmayı başarmıştır.

Bir yöreyi tanıyıp anlamak ve sevmek onun kültürünü bilmekle olur. Yine o yörenin sosyal ve ekonomik eğilimini, dil ve anlatım özelliklerini, duygusunu, sezişini, sevincini, kederini ve acısını, düğününü, oyunlarını, öyküsünü, türküsünü ve çalgısını, görmek ve bilmek gerekir. Başka bir deyişle, yöre halkını bütün halinde tanımak, onun tarihini, kültür ve folklorunu bilmekle doğru orantılıdır.

Kırşehir yöresinin insanları, gelenek ve göreneklerine sıkı sıkıya bağlıdır. Halk Türkçesi Anadolu ağzının genel gelişimi içinde Oğuz Türkçesinin özelliklerini taşımaktadır.

Yörenin halk oyunlarının başlıcaları, Arzu-Kamber, Ağır lama, Hayrani, Üçayak ve Hoplatma'dır. "Biter Kırşehir'in Gülleri Biter", "Çiçekdağı", "Oy- Nari" "Çubuk Uzun," vs. oyunlar kaşıkla oynanır. Düğünlerde "Kayın gitme", "Sinsin", "Tura" oyunlarının yanı sıra gençler arasında "Taş Köteleme" ve "Kelle Atma" oyunu yöreye has özellik taşır. Bir yıl içinde Koç Katımı, Saya Gezmesi ve Hıdırellez şenlikleri düzenlenir (Altınok, 2003: 12).

2.5.Kırşehir'in Müzik Yapısı

Türkü ve oyunlara davul, zurna, divan sazı, bağlama, cura, keman, darbuka, kaşık, def eşlik eder. Düğünlerde ince sazlarla fasıl yapılır. Fasıldan önce, divan sazı ve kemanla göç, iskân, savaş, gurbet bozlakları okunur. Bozlardan sonra meydanın ortasında entarisini giymiş, hazır vaziyette oturan oyuncuyu oyuna kaldırmak için 'birini de yavrum birini' türküsü çalınır, söylenir. Bu türkü eşliğinde zillerini parmaklarına takan köçek, kırık havalarla oynar. Düğünler genellikle dört gün sürer. Kültür ve geleneklerine çok bağlı olan Kırşehir halkı, coşkulu fakat oldukça sakindir (Altınok, 2003: 11-12).

Davul ve zurnanın yöre oyunlarına eşlik etmesinin yanında düğünlerde misafir karşılama, gelin alma gibi bir misyonları da vardır. Bağlama, keman, kaşık grubu enstrümanlara daha çok ince çalgı adı verilir. İnce çalgının, düğün günü akşam misafirler için kurulan içki masalarına da eşlik ettiği gözlemlenmiştir.

Kırşehir Ustalar Müzik ve Oyun Topluluğu Kültür Bakanlığı bünyesinde Kırşehir yöresel müziğini icra ederek bu müziği yurt içi ve yurt dışında tanıtmaktadır.

2.6.Abdal

Kırşehirli mahalli sanatçı Çekiç Ali’yi tanımlarken ve onun sanatının derin köklerini açıklamaya çalışırken mensup olduğu Abdal geleneği hakkında bilgiler vermek gerekmektedir. Bu bağlamda araştırılan kaynaklarda ve yapılan görüşmelerde “Abdal” kelimesinin sözlük anlamından başlayarak değinildiği bir çok alan ve disiplin hakkında bilgiler aktarılmaya çalışılmıştır.

Abdal sözcüğü tarihte ilk kez IV. asırda Akhunlar için kullanılmıştır. Hint kaynaklarında “Akhun, Huna, Efdalid, Apdal”, Çin kaynaklarında “Yetha”, Bizans kaynaklarında, “Ephtalit, Abdal, Neftalit”, Ermeni kaynaklarında “Hepital” Sanskritçe kaynaklarda “Huna”, Sasanilerle sıkı teması olan İslâm kaynaklarında ise “Heyatıla, Hebatıla” olarak geçer. Süryani kaynaklarında “Eftalit” ve “Abdal” olarak karşımıza çıkmaktadır (Konukçu, 1973:39-44, akt: Çelik, 2011: 9).

Abdâl, kelime olarak “Badal” (BDL)’in çoğulu olduğu bildirilir. Tanrıya yaranmak için fani olan her şeyden elini, eteğini çekmiş, dünyadan ayrılmış Zahid, manâlarının taşıdığı Abdal kelimesi, daha sonraları anlamını genişleterek, Veli, Ermiş, Sofî, Derviş manâlarını da içine alan bir hüviyet kazanmıştır. Günümüzde yaşayan Abdallar hakkında bugüne kadar birden çok kitap ve makale yayımlanmıştır. Fakat bunların tarihsel kimliği konusunda detaylı bir araştırma hemen hemen yok gibidir. Bu nedenle Abdal Türkmen tarihine bir göz atmak gerekirse:

Yazma bir esere göre Abdallar üç ana gruba ayrılır:

- 1- Fütüvvetçi derviş Abdallar.
- 2- Koyun, deve besleyip, ziraat işleriyle uğraşan Abdallar.
- 3- Musiki ile uğraşan Abdallar (Gürün, 1984:153-156, akt: Altınok, 2013: 30).

Abdallar, ekseriyetle yerleşik ve kısmen göçebe bir halde yaşayan Alevî-Kızılbaş zümrelerden biridir.

“Anadolu’nun muhtelif bölgelerinde bir takım Abdal köyleri, müteferrik yığınakları, yani obaları vardır. Göçebe Abdallar, yılın muayyen mevsimlerinde yer yer dolaşarak, köy kıyılarında geçici olarak otururlar. Güney, Batı ve Orta Anadolu başlıca coğrafi dağılışı yerlerini teşkil eder. Bununla beraber, Antakya ili, Abdalların en çok yurt tuttuğu bir bölgedir. Bu bölgedeki Zeytinköyü, mühim Abdal

merkezlerinden biridir. Abdalların sayısı, bütün Anadolu’da 30-40 bin kadar tahmin edilmektedir (Ülkütaşır, 1968: 251).”

Abdaliler’ in Eftalitler’ in (Ak-Hun) uzantısı olduğunu, bugün bir bölümünün Afganistan’ın Badahşan ilinde Yaftalitler adı ile yaşamakta olduğunu, dillerinin ise Türkçe ve Afganistan dillerinin karışımından oluşan bir dil olduğunu öğrenmekteyiz (Barlas, 1986:368, akt: Çelik, 2011: 9).

Abdallar, soy itibariyle **Türkmen**’dirler. Bugünkü Anadolu Abdalları - Tahtacılar, Çepniler daha doğrusu bütün Anadolu Kızılbaşları gibi Babai Türkmenlerinin bakıyerleridir. Binaenaleyh bunları, dili ve soyu bütün bütün başka olan Çingenelerle akraba veya yurt tutmuş Çingene gibi telakki etmek katiiyen doğru değildir. Halk bunları elek, sepet yapmak; bir kısmı da göçebe olmak bakımından Çingene addeder. Mesela; Abdallara Güney Anadolu’da “Çingene”, Doğu Anadolu’da “Elekçi” derler. Kuzey Anadolu’da ise Elekçi daha çok Gregoryen Ermeni Çingenelerine denilir. Konya ve dolaylarında da Abdallara “Carcar” adı verilir (Halk dilinde Carcar “İlahi söyleyerek dilenen” kimseye derler; dilenci derviş demektir). Binaenaleyh, halkın **-aslında Türk soyundan olan-** Abdallar hakkındaki bu umumi ve pek basit telakki tarzı, ilmi bir mana ve mahiyet taşımaktan çok uzaktır (Ülkütaşır, 1968: 251).

Günümüz Anadolu Abdalları’nın müzik işleriyle uğraşan bir grup olduğu bilinmektedir. Bunların, **hikayecilik, oyunculuk, sünnetçilik, elekçilik, kalaycılık** gibi mesleklere yatkınlıkları varsada büyük çoğunlukla müzisyendir (Duygulu, 1997: 108).

Abdalların dilleri Türkçedir. Vakıa söz arasında dinleyenlere pek yabancı gelen bazı söz ve deyimler kullanırlar. Şu kadar var ki, kullandıkları bu söz ve deyimler, başka bir dile ait olmaktan ziyade kendilerince uydurulmuş argo mahiyetinde, birer söz veya deyimdirler. Yani bir sözü karşısındakinden saklamak isterlerse -ki bilhassa mezhebi sırlarını gizlemek için böyle konuşma tarzına daha çok başvururlar- bu söz ve deyimleri laf arasına karıştırırlar, cümleleri anlaşılmas bir hale sokarlar. Abdallar, biraz da küfürbaz insanlardır (Ülkütaşır, 1968: 252).

Abdallar, muhtelif zanaatlar yapar; iş tutarlar. Bir kısmı -bilhassa erkekleri- davul, zurna çalar; köçeklik, elekçilik, sepetçilik yapar. Bu arada köylünün saban,

tırpan, orak, bel ve nal gibi ziraat aletlerini de yaparak demircilik veya nalbantlık yaparlar. İşlerinde doğrudan doğruya çiftçilikle uğraşanları pek azdır. Hasad mevsiminde ırgatlık, mısır kırma ve bağ bozumu zamanlarında işçilik yaparak ve “Kırf” toplayarak maişetini temin edenleri vardır. Kırf, Abdalların bir tabiri olup, esası şudur: Buğday biçilirken tarla kenarına üşüşen Abdallar, bir davul-zurna faslı yaparak tarla sahibini eğlendirir ve giderken de tarlada yere dökülen başakları toplayıp hurçlarına doldurur, böylece her tarlaya uğrar ve Kırf ederler. Diğer mahsullerin hasad zamanında da bunun tıpkısını yaparlar (Ülkütaşır, 1968: 252).

Bir kısım Abdalların sünnetçilik, kasaba ve bilhassa köylerde dilencilik, gizli olarak da üfürücülük, hekimlik başlıca maişet vasıtalarını teşkil eder. Hekimlik yapan Abdallar, kırlardan topladıkları otlarla türlü ilaçlar yaparak satarlar ve köylüler de bu ilaçları baş ağrısı, mide ve karın ağrısı, çeşitli deri hastalıklarında kullanırlar. Abdal hekimleri bunlardan başka kulunç kırarlar, kan alırlar ve daha bir çok hastalıkları sağaltma ile de uğraşırlar. Bu yoldaki bütün bilgi ve sağaltma usulleri de tecrübe esası üzerinedir (Ülkütaşır, 1968: 252).

Abdallar, Anadolu Türkmenlerinin profesyonel muzıkacılarıdır. Sünni köylü taassubu çalgıyı, türküyü Abdallara terk etmiştir. Onlar, yani Abdallar, Türk Halk Musikisi ve Raks (Oyun) kültürünü sadakatle devam ettirmektedirler (Ülkütaşır, 1968: 253).

Diğer Alevi zümreler gibi Abdallar da sünni köylüler ile karışmazlar; kız alıp vermezler. Esasen, sünni köylüler tarafından, mezhep ayrılığı dolayısı ile olsa gerek, bunlar yadırganır. Abdallar içtimai hayat itibariyle ötekilerden yani Tahtacılar, Çepniler gibi Alevi zümrelerden daha kalender, daha açık ve harabatidirler. Bir çok kızları köy ağalarının evlerinde hizmetçilik eder; bazıları da kapatma gibi yaşarlar. Kadınlarında tesettür (örtünme) yoktur. Alevi kadınları sünni erkeklerden kaçınmak isterler. Abdal kadınları ise herkese karşı açıktır. Bunlar esmer yüzlü, kavruk ve tıknaz vücutludurlar. Giyinişleri “Avşar” kadınlarının giyimlerinin hemen aynı gibidir. Çok çalışkandırılar. Çocuklarını bir torba içinde veya iple bağlı olarak sırtlarında taşırlar (Ülkütaşır, 1968: 253).

Abdallar, ayinleri esnasında yaptıkları raksa “Samah” (Sema) derler. Samahta Bacılar (yani kadınlar) bir tarafa, erkekler diğer tarafa karşılıklı olarak otururlar (Ülkütaşır, 1968: 253).

Önce “**Ağırlanma**” oynanır. Ağırlama’dan sonra “**Yeldirme** veya **Yürütme**” raksı gelir (Ülkütaşır, 1968: 254).

Ayin esnasında en çok Hatayi (Şah İsmail Safavi), Pir Sultan Abdal, Kul Himmet’in nefesleri -derin bir hürmetle- okunur. Saz, eğer bulunursa, iki üç tane de olur. Ayin sırasında “yol erkanı”ndan”, Kerbela faciası”ndan bahsolunur. Ayin-i Cemi idare ile vazifeli olan Yasacı, taşkınlık edenleri önler; yükseksesle konuşanları susturur. Sakilik edecek, Samah’a katılıp raksedecek olanları seçip “Meydan”a gönderir. Yasacı’nın ve Baba’nın emirleriyle kadınlar da işret kullanırlar; sakilik eder ve samah yaparlar. Her erkek istediği kadını Samah’a çağırır ve bu davet de kadın tarafından reddedilemez.

Sakilik edecek kimse önce “dem-içki” tablasının kenarına ellerini koyup boyun keser (hafifçe eğilir); sonra Baba’nın önüne gider boyun keser, geri dönüp herkese “dem” sunar (Ülkütaşır, 1968: 254).

“Bu ayinlerde, uzaktan sanıldığı -daha doğrusu Sünnilerin bir hayal mahsulu olarak uydurduğu- gibi “Mum söndürmek = İç ayini” denilen ve edep, ahlak harici iş ve hareketlerden hiçbirinin olmasının imkanı yoktur. Çünkü, Ayin-i Cem’lere girebilmek için mutlaka evli olmak, yol ve erkan vazifelerine ikrar vermiş, girmiş bulunmak lazımdır, şarttır. Bunlar arasında bacıların (kadınların) namusu yine mutlak surette emniyet, itimat altındadır. Ayin-i Cem sırasında “haık erenler”in ruhaniyeti de hazır bilindiği için ufak bir saygısızlık dahi yapılmaz, yapılamaz.

Ayin-i Cem’lerin sonunda gündüzden hazırlanmış olan yemekler yenilir, Gülbak’lar çekilir. Ayin bu suretle sabaha kadar devam eder. Tanyeri ağarmağa başlayınca herkes manevi bir haz, huzur ve neşe ile ayrılır.

Abdallar, sofıyan erkanının adap ve şartlarından bahseden “*Risale-i Şeyh Safiyüddin Erdebili*” adlı yazma bir kitaptan başka “*Menakib-i Evliya*” denilen ve erenler, evliyalar hakkında düzülüp koşulmuş bir çok epik manzumeleri ihtiva eden “mecnua”ları da kutsal tutarlar. bunlardan bilhassa “Hatayi (Şah İsmail)”, “Abdal Musa” ve “Kaygusuz Abdal” taraflarından söylenmiş nefeslere, menkibelere daha fazla bir değer verilir ve bunlar saygı ile terennüm edilir.

Abdallar -öteki Anadolu köylü Sofıyan Sürekleri ve Bektaşileri gibi- vaktiyle Hacıbektaş merkezindeki Çelebi’leri, Dede-Baba’ları manevi metbu sayarlardı.

Abdal Dedeleri, Hacıbektaş Çelebisinden izin almadan yapamazdı. Bununla beraber, Konya ve Adana gibi merkezlerdeki büyük Dedeleri vasıtasıyla Çelebilere yaklaşabilirlerdi. Konya'daki "Kara Yağmur Dede" Horasan soyuna bağlı ve kutsal sayılan bir ulu kişi olarak tanınmıştır (Ülkütaşır, 1968: 254-255).

Abdal adı verilen sosyal gruplara Doğu Türkistan, Azerbaycan, Afganistan, İran Azerbaycan'ı ve de Türkiye sahalarında tarihin birçok dönemlerinde rastlanıldığı gibi, birçok tarihi belgelerle de sabittir (Akdemir, 1986:87, akt: Altınok, 2013: 30).

Abdalların Horasan ve civarında yaşayan bir Türkmen aşiretine mensup olduğunu, Moğol baskısı ve diğer sosyal olaylar nedeniyle Anadolu'ya geldiklerini söyleyebiliriz. Bunların Anadolu'nun hemen hemen her bölgesinde yaşadıklarını da biliyoruz. Tarihçi Âşık Paşa: "Rum'da dört taife vardır. Biri Gaziyân-ı Rum, biri Ahiyân-ı Rum, biri Abdalân-ı Rum, biri de Bacıyân-ı Rum." Bu dört grubun içinde Abdalları da sayar. Diğer üç taife gibi, Abdalların da büyük bir topluluk olduğunu bildirir (Akdemir, 1986:87, akt: Altınok, 2013: 30).

Ahmet Refik de Suriye'nin Rakka bölgesinde zorunlu oturmaya tabi tutulan konar-göçer Abdalların olduğunu, diğer Türkmen oymaklarıyla tekrar Anadolu'ya kaçtıklarını ve bunlar hakkında bir ferman yazıldığını "Anadolu'da Türk Aşiretleri" adlı eserinde bildirmektedir.

Abdalların eski yaşlıları da bu görüşü doğrular ve ulu büyüğümüz dedikleri Kara Yağmur adlı reislerinin başkanlığında Beydilli Türkmenleriyle Güney Anadolu'ya geldiklerini söylerler. Burada şu hususu da belirtmek gerekir. Kırşehir Yağmurlu köyleri Karacakurt Türkmen aşiretine mensupturlar. Abdal oymakları arşiv belgelerinde "Türkmen Taifesi" olarak gösterilmiş, yine Osmanlı resmi belgelerinde Abdalların hem Türkmen Aşiretleri hem de Türkmen Cemaatleri olarak Anadolu'nun birçok bölgelerine yerleştiklerini bildirir (Akdemir, 1986:87, akt: Altınok, 2013: 30). Bu nedenle de "Türkmen obasız, oba ağasız, ağa abdalsız olmaz." denmiştir.

17. yüzyılda gerçekleşen Horasan'dan kalkan ve 4 bini Abdal Oymağına mensup olmak üzere 84 bin çadırılık bir Türkmen aşireti Ferez Bey adında bir oymak beyinin başkanlığında, önce Erzurum'a sonra Yozgat ve Kırşehir başta olmak üzere

Orta Anadolu'ya gelip yerleşmişlerdir (Güzelbey, 1985:35.sayı, akt: Altınok, 2013: 31).

1865. Fırka-i İslâhiye kararı ile Toros bölgesinde bulunan aşiretlerden Avşarlar, Yörükler ve Türkmenler yerleşik hayata geçirilmiştir. Bu aşiretlerin işlerini gören Abdallar da bunlarla birlikte göç etmişlerdir. Orta Anadolu Abdalları 1865. Fırkayı Islahiye ile Toros Dağlarında göçebe olarak yaşayan Türkmenlerin yerleşik hayata geçtiği dönemde Türkmen aşiretleriyle birlikte bölgeye gelip yerleşmiştir. Antakya'da Davulcuoğlu Necib gibi, yürüklerde ve köylerde Davulcuoğlu soyadında ailelere rastlanmaktadır (Yalgın, 1940:10-23, akt: Altınok, 2013: 32).

Kırşehir, Yozgat, Kaman, Keskin, Hacıbektaş, Avanos ve Ortaköy yöresinde yoğunlaşan Abdallar, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında yine zor dönemler yaşamışlardır. Osmanlı yönetiminin zayıflamasıyla otoritesizlikte faydalanan bazı kişiler bölgelerinde eşkıyalığa başlamış, sessiz ve sakin bir mizaca sahip olan Abdallar da bölge halkıyla birlikte bu eşkıyalardan çok çekmişlerdir.

Abdallar, diğer Türkmen aşiretleri gibi namus ve şereflerine çok düşkün oldukları için huzur içinde yaşamak maksadıyla kendilerine emin bir yer aramışlar.

Bu dönemde Kırşehir merkeze bağlı Yağmurlu Kurtbeli Yeniyapan köyünde oturan ve Karacakurt aşiretinden olan Hacı Sadıkoğulları'ndan Yusuf Çavuş (Orbay), Kırşehir bölgesinde sözü geçen bir Türkmen beyidir. Yusuf Çavuş, Abdalları koruması altına almış. Yusuf Çavuş'un korkusundan eşkıyalar da başta olmak üzere Abdallara kimse dokunamamıştır. Yusuf Çavuş, Abdalları Yağmurlu Büyük Oba köyünün bitişik kuzeyine düşen Abdal Deresi denilen yere yerleştirmiştir.

1952 yılında hazine arazisinde toprak almak için, Sevdiğin denilen yaylaya topluca taşınmışlardır. Bu yıllarda motorlu araçların yaygınlaşmasıyla ulaşım kolaylaştığı için, uzak bölgelere düğün çalmak ve daha çok para kazanmak için Kırşehir Bağbaşı Mahallesiine göç etmişlerdir (Altınok, 2013: 32).

Haydar Usta, oğulları Topal Hasan Usta, iyi saz çalıp bozlak okuyan Yusuf Usta bunlara Devocioğulları denir. Muharrem Ertaş'ın babası, Neşet Ertaş'ın da dedesi olan zurnacı Kara Ahmet de bu Deveci kabilesindendir. Abidin Usta ile Veli Usta'nın dedeleri ünlü Kemancı Veli Usta'dır. Bunların Yağmurlu köyüne ilk gelenler olduğu söylenmektedir.

Arşivimde bulunan Osmanlıca yazma bir cönkte Anadolu Abdallarının genelde 6 türlü sanat icra ettikleri bildirilir:

- 1- Fakçı Abdalı, bunlar aşirete av avlayan Abdallardır. Aşiret beylerine Şahin ve Doğan kuşu avlarlar. Yine beyler ile birlikte av süreklerine öncülük ederlerdi.
- 2- Cıncılı -Tencili Abdalı, Kuyumculuk işleriyle uğraşan Abdallar. Bunlar aşiret kuyumcularıdır. Gayet sanatkârane altın ve gümüş işlerler.
- 3- Çulhacı Abdalı, Türkmenlerin çadırlarıyla, giyim kuşam dokumalarını yapan Abdallar.
- 4- Gurbet, Cesis, Selecı Abdalı, Yani aşirette sepetçilik, sandıkçılık işleriyle uğraşan Abdallar.
- 5- Yarıcı Abdalı, Çiftçilik-ziraatçılık ile uğraşan Abdallar. Bunlar toprak sahiplerinin arazisini yarı yarıya ekip biçerler.
- 6- Gıygıdı Abdalı, Saz, davul ve diğer çalgı aleti çalan Abdallar. Çalgıcı Abdallar, müziğin dışında başka bir işle uğraşan yakınlarına iyi gözle bakmazlardı. Hatta ona “Yol pişkini, Tel şaşkıını, Hal düşkünü” derlerdi (Altınok, 2013: 30).

Akdeniz bölgesinde ağaç işleriyle uğraşan Abdallar olduğu gibi, Ordu’nun Gürgentepe ve Ulubey kazasına bağlı Derbent, Kıran Yağmur, Fındıklı köyleri ile Giresun’un Keşap, Aziz Abdal, yeni adı Piraziz kazalarıyla Bozat nahiyesinde ziraat ve çiftçilik işleriyle uğraşan Abdal Türkmen toplulukları bulunmaktadır. Bu bölgedeki birçok aile ekonomik nedenlerle Sakarya, Bolu’nun Bakacak, Düzce’nin Çilimli ve Cuma Ovası bölgesine göç etmiştir.

Bir Oğuz-Türkmen yani Türk topluluğu olan Abdallar, Dede Korkut, kopuz geleneğinin Anadolu’daki temsilcileridirler. Hazar ötesi Türkmen Bahşıları’nın at ve deve sırtında giderken kopuzla ve Domburayla koşmalar dizip, destanlar söylerken çıkardıkları o doğal kendine has gırtlak nağmeleri, ses titremeleri hemen hemen Anadolu Abdallarında da görülmektedir. Yine Türkmenistan’daki Türkmen Bahşıları’nın doğal olarak kazandıkları sesi yerine göre kullanma teknikleri de Anadolu Abdallarıyla büyük benzeşmeler gösterir. Bu benzerlikler ve veriler de bize Abdalların Orta Asya’dan göçlerle gelen bir Türk topluluğu olduğunu gösterir (Altınok, 2013: 33).

Abdallar, Âşık Kerem, Âşık Garip, Pir Sultan Abdal, Karacaoğlu, Dadaloğlu, Sivaslı Agâhî, Kırşehir Mucur-Küçük Kavak köyünden Âşık Sülük Hüseyin, Kırşehir-Toklumen köyünden Âşık Said, oğlu Seyfullah'ın şiirlerini makamlandırmışlardır. Anadolu halk ozanlarının tabiat, göç, savaş, iskân, gurbet ve diğer konuları işleyen şiirlerini Muharrem Ertaş Usta'nın gayet güzel deyiimiyle havalandıran Abdallar, o kendilerine has yorumlarıyla geniş halk kitlelerine Bozlak ve türküyü sevdirdiler. Türk kültürünü yaşatan Abdallar, her türlü ekonomik zorluğa rağmen, pek çok örnekleriyle bugün de canlı olarak bu kültürü yaşatmaktadırlar. Bulduk ve Yusuf Usta'dan Muharrem Ertaş'a, Hacı Taşan'dan Çekiç Ali'ye intikal eden bu gelenek, günümüzde Abdalların ve Kırşehirlilerin yaşayan sanat abidesi Neşet Ertaş'la devam etmiştir. 'Göl yerinde su eksik olmaz' misali bundan sonra da bu kültür genç nesillerle devam edecektir (Altınok, 2013: 40).

Bu büyük ustaların dışında, Kırşehirlî; Şemsi Yastıman, Eskici Hızır, Berber Ramazan, Davud'un Rıza, Topal Fehmi, Sarı İbrahim, Kırıkkaleli; Haydar, Abdurrahman, Mehmet Çakır, Ankaralı; Genç Osman, Hasan Yücel, Keskin'li Seyit, Haydar Baran, Kayseri'li; Ahmet Gazi Ayhan, Zekeriya Bozdağ, Bünyan'lı; Adnan Türköz, Nevşehir'li; Ahmet Visaldi, Ürgüp'lü; Kamil, Refik Başaran, Niğde'li; Mehmet Cafer Yılandı, Ali Ercan, Aşık Ömer, İhsan Çorum'lu; Şekip Şahadoğlu, Yozgat Akdağmaden'li; Nida Tüfekçi, genç kuşaktan Kırşehir'li; Erol Çöke, Aydın Çekiç, Veli Erten, Resul Başaran, Gürbüz Sapmaz, Kaman'lı; Bahri Altaş, Çorum'lu; Haydar Öztürk, Muharrem Coşkun, Alaca'lı; Ali İhsan Erdoğan, Ankara'lı, Mehmet Erenler, Kırıkkaleli; Ekrem Çelebi; Keskin'li, Bahri İlhan, Zurnacı Şirnaz Baran ile yörelerini kesin olarak bilemediğimiz Cemile Akkuzu, Nuh Akgün, Gazi Özdemir, Haydar Akyol gibi sanatçılar da bozlak ustalarından bazılarıdır (Parlak, 1990: 103).

2.7.Abdallarda Müzik Öğretimi

Abdallarla yapılan görüşmeler neticesinde; müziğin bir meslek olarak değil yaşama biçimi olarak benimsendiği bilgisi edinilmiştir. Bunun yanında müzik öğretimi ilk başlarda ustalara özenme şeklinde devam etmekle birlikte saz çalınması istenen çocuğa tokaç, davul çalması istenen çocuğa plastik bidon, teneke, zurna çalması istenen çocuğa düdük gibi araç ve gereçler başlangıç için verilmektedir. Ama müziğin temelini ritim olduğu kabul edildiği için her çocuk belirli ölçüde ritim aleti

çalmaktadır. Daha sonra kendini geliştiren büyüyen gençler ustalarının yanında talim edip öğrenirler işi. Abdallar için kendi yetiştirme alanlarının en öğretici bölümü düğün çalgıcılığıdır. Çünkü düğün hem okul, hem ekmek kapısıdır onlar için. Değişen hayat şartları ve ekonomik sıkıntılardan dolayı artık abdal müzisyenler çocuklarını müziğe yönlendirmediği bilgisini aktarıyor.

2.8.Bozlak

Melih Duygulu, bozlak hakkında şu bilgileri vermektedir:

“Serbest tartımlı bir ezgi türü”. Daha çok Orta Anadolu ve yakın çevresinde yaygınsa da, Güney Anadolu’da Mut’ta başlayıp Nizip’e kadar uzanan koridorda ve Kahramanmaraş’taki Türkmenler arasında da farklı isimlerle bilinir. Sözcüğün en Türkçe kaynaklarda yer alan “bozulamak” fiilinden hareketle terim haline geldiği açıktır. “ses vermek”, “böğürmek”, “bağırarak”, “feryat etmek” anlamlarındaki “bozulamak”, terimine dönüştüğünde, içeriğinden bir şey kaybetmediği, anlamını aynen devam ettirdiği görülür. Âşiretlerin iskân ve göçü, ayrılık, hasret, gurbet, ölüm, aşk ve sevdâ, daima hüznü bir edayla bozlaklarda dile getirilir. Çoğunlukla bir oktavı aşan ses sahasıyla, kendilerine özgü ezgi örgüsüyle ve yörelere göre değişik ağız farklılıklarıyla bozlaklar, halk işi ezgiler arasında en sanatsal uzun hava tiplerinden birini oluştururlar. Bozlakların okunuş biçimleri arasında “Avşar ağzı”, “Abdal ağzı”, gibi türler öne çıkar. Bu söyleme biçimleri, âşiretlere, yörelere, kişilere ve diğer konulara göre değişiklik gösterir. Farklı isimlerle anılan bozlak çeşitleri belirtilen ağız ve temalar üzerine yoğunlaşmış örneklerden oluşur. Bu türden pek çok bozlak çeşidi vardır (Duygulu, 2014: 89-90).

Atınç Emnalar bozlak hakkında şu bilgileri vermektedir:

Bozlak kelimesinin kökeni hakkında çeşitli görüşler vardır. Öztürkçe bir kelime olan “Bozlak”ın çeşitli anlamları, çeşitli eserlerde şu şekilde belirtilmiştir:

Divan-ı Lügat-it Türk’de “bozla”, “bozlamak”, ses vermek bağırarak anlamına gelmektedir. Dede Korkut’ta ise bozlatmak, böğürmek manasında kullanılmakta, Kırğızcada ise; “botasın olgan tüyüdey bozlayı bozlayı kaldım men” “yavrusu kaybolmuş, çalınmış bir deve bozlaya bozlaya, feryat içinde kaldım ben” denmektedir (Emnalar, 1998: 337).

“Bozlak, ayrıca bağlamada yapışan bir düzene (akord) verilen addır. Burada, alt ve orta teller “La”, üst tel “Sol” sesine çekilir. Bu düzene “Abdal” düzeni de denmektedir.

Bozlak ayrıca Kürdi makamındaki türkülerini belirten bir ayak adı olarak da “Bozlak Ayağı” şeklinde kullanılmaktadır.

Dağ ve oymak havalarının karakteristik bir türü olan bozlak, çoğunlukla bir erkek tarafından söylenir, ancak Teke yöresinde Yörüklerin hep birlikte söylediklerine de rastlanmıştır” (Emnalar, 1998: 338).

“Rivayet olunur ki, erkek deve, dişi devenin kokusunu çok uzaktan alıp bozular, böğürür; dişi deve karşılık verir. Erkek devenin bozulamasından “bozlak”, dişi devenin karşılık vermesinden “maya” kavramları ortaya çıkmıştır. Maya, dişi devenin diğer bir adıdır. Türk halk müziğinde uzun hava türleri veya tarzları olarak bilinen “bozlak” ve “maya” kavramları böyle doğmuştur denebilir” (Karakuş, 2005: 13).

“Bozlak” kelimesi aslında herhalde yalnız belirli bir ezgi ile çağrılan ve sonu acıklı biten bir macerayı anlatan “türkü çeşidini” adlandırdığı halde, giderek hem türküyü, hem de bu ezgili metnin anlatı çerçevesi diyeceğimiz nesirli hikayeyi gösteren bir deyim olmuştur. Anadolu Türkçesinde ağıt, bozlak, Azerbaycan dilindeki ağı, eş anlamlı; ağla-, bozla- fiillerini vermiş olan bir köke çıkar (Boratav, 1982: 444).

Bozlaklar, Türk milletinin asırlar boyu yaşamış olduğu ve yaşamaya devam ettiği dini, coğrafi, edebi, sosyal ve kültürel olayların etkisi sonucunda büyük bir ihtimalle Orta Asya’da doğmuş ve Türklerin Horasan’dan Anadolu’ya göçleri ile burada, özellikle Türkmen boylarının yerleştiği Orta Anadolu, Orta Toroslar ve Çukurova’nın Toroslar’a bakan kesimlerinde güçlü bir kişilik kazanarak geniş insan kitlelerinin ortak zevki olmuştur (Özbay, 1997: 14).

Mehmet Erenlere göre bozlak:

“Bozlak deyimi halk arasında uzun hava türlerinden birinin adı olarak nitelendirilir. Ayrıca belli bir ezgi dizisi, bu dizi içerisindeki seyir esnasında değişken arızalar gösteren bir yapıya sahip olması, ezginin belli bir yöre halkının ortak duygu,

düşüncelerini paylaşmasıyla ve dinledikleri an adeta kendilerinden geçercesine duygulanmaları sonucu beliren bir ortak olgu deyimidir. Kelime bozlah, bozuk, bozlamah, bozlamak, bozulamak, bozlak olarak karşımıza çıkar (Parlak, 1990: 4).

Yücel Paşmakçıya göre bozlak:

“Türk halk müziğinde uzun hava türlerinden biridir. Bozulamaktan gelir. Bozulamak: develerin bağirtısını ifade eder (Parlak, 1990: 4).

Şemsi Yastıman’a göre bozlak:

“Bozlak Orta Anadolu’daki bir tür uzun havaya denir. Bozulamaktan gelir. Bozlamak deve yavrusun bağirtısını ifade eder (Parlak, 1990: 5).

Bayram Bilge Tokel’e göre bozlak:

Orta Asya’dan Anadolu’ya gelirken beraberimizde kutsal bir emanet gibi taşıdığımız; milli ve tarihi maceramızı en güzel söz ve müzik cümleleri ile ifade ettiğimiz, musiki kültürümüzün temel değerlerindendir.

Hayatlarının temel eksenini konar –göçerlik oluşturan insanların bu çileli, acılı göçler esnasında yaşadıkları bireysel ve toplumsal acıları, kederleri, üzüntüleri, ayrılıkları, yenilgileri ve ölümleri anlattıkları müzikal bir ifade biçimi, müzikal bir formdur. Başlangıçta ifade yönünden tam bir ağıt özelliği gösteren bozlaklar, zaman içinde konu yönünden çeşitlenmiş, üslup ve ifade yönünden de hayli zenginleşmiş olmasına rağmen, özündeki, ağıt hüznünü ve o yakıcı lirizmi sıkı sıkıya muhafaza ettiğini görüyoruz.

Yörük Türkmen aşiretlerinin yüzlerce, hatta binlerce yıldır kendilerini ifade ettikleri bir şiir ve müzik formu, kalıbı olduğu için, Türkmen aşiretlerinin ilk ve en yoğun olarak otağ kurdukları yöreler olan Orta Anadolu’da (Kırşehir, Yozgat, Ankara, Çorum, Niğde, Kayseri vb.) sıklıkla karşımıza çıkar. Kırşehir/Keskin/Kırıkkale hattı bu kültürün en kesin olarak yaşandığı ve yaşatıldığı bölgelerin başında gelmektedir. Bu bölgenin asıl özelliği, bizim bu binlerce yıllık feryadımızı, fغانımızı soylu bir hüznle terennüm eden yerel saz ve söz ustalarının, mahalli icracıların da vatani olması. Yöre tabiri ile “ustalar”, yani “Abdallar” diyarı olması... Bozlaklar Çorum, Konya, Nevşehir, Aksaray, Niğde dolaylarının yanı sıra Çukurova Yörük/Türkmenlerinde de oldukça köklü bir geçmişi ve yaygınlığı vardır.

Adana'nın Kozan, Cihanbeyli, Kadirli, Osmaniye gibi yörelerinde Orta Anadolu'da söylenilenden biraz farklı bir üslupta, çok ilginç bozlaklar söylenir.

Yalnız bu yörelere ait her “uzun hava” bozlak değildir. Çünkü bozlakların “serbest (resitatif) nitelikli ezgiler” olmanın çok ötesinde ve üstünde özellikler taşıması gerekir. Bizim musikimizin temelinde, daha doğrusu teorik altyapısına ve nazariyatına ilişkin derin sondajlar yaptığımızda, karşımıza “uzun hava”larımız çıkar ve uzun havalarımız içinde de en eski ve aynı zamanda en rafine, en karakteristik olan bozlaklardır (Tokel, 2012: 243-247).

Erol Parlak'a göre bozlak:

Yoğun olarak Orta Anadolu ile bunun dışındaki belli birkaç yörede konar-göçer, yarı konar-göçer veya yerleşik hayat tarzı süren Türk boyları ile onlarla iç içe yaşayan Abdal'lar arasında çalınıp-söylenen, bünyesinde kendine has müzikal ve ağız özellikleri taşıyan bir uzun hava türüdür şeklinde ifade edilebilir (Parlak, 1990: 107).

2.8.1.Bozlakların Konusu

- Ölüm konulu bozlaklar
- Sevgi- aşk konulu bozlaklar
- Övgü konulu bozlaklar
- Yakınma-sitem konulu bozlaklar
- Beddua(ilenç) konulu bozlaklar
- Tabiat konulu bozlaklar
- Gurbet hasret konulu bozlaklar
- Öğüt konulu bozlaklar
- Göç – iskân konulu bozlaklar
- Gelenek-görenek konulu bozlaklar
- Tepki, çıkış, yergi konulu bozlaklar
- Yiğitlik konulu bozlaklar
- Seferberlik, çatışma, savaş konulu bozlaklar
- Hapishane konulu bozlaklar
- Din-Allah konulu bozlaklar (Parlak, 1990: 82).

2.8.2.Bozlakların Müzikal Yönü

“Bozlaklarda türü belirleyen en önemli öge Kürdi dizisi içinde seslendirilmelidir. Bazı bozlaklarda Kürdi dizisinin yanı sıra “Acemkürdi” ve “Muhayyerkürdi” makamları, bazen de bu makamların Sol, veya Fa # üzerine aktarılmış şekilleri kullanılır. Az da olsa, Toros Türkmenlerinde bu tip bozlaklar görülmektedir. Bozlakların ses genişliği 8’li, 10’lu, hatta 12’li olabilir (Emnalar, 1998: 338).

Bozlakların melodik yapıları incelendiğinde ortaya iki ayrı dizi çıkmaktadır. Bu dizilerden ilki ‘Avşar bozlağı’ dizisi olarak adlandırabileceğimiz hüseyini - muhayyer çeşniyle karara giden bir dizi; ikincisi ise ‘Türkmen bozlağı’ dizisi de diyebileceğimiz kürdi çeşniyle (kürdi dörtlüsü) karara giden bir dizidir (Karakaya ve Önal, 2002: 720).

2.8.3.Bozlakların Aldıkları İsimlere Göre;

“Aşîret bozlağı”, “Avşar bozlağı”, “Aydost bozlağı”, “Bulanık bozlağı”, “Cerit bozlağı”, “Deli Boran bozlağı”, “kırat bozlağı”, “Koçu Dağı bozlağı”, “Şeker Dağı bozlağı”, “turnalar bozlağı”, “Türkmen bozlağı”, “yerli bozlağı” (Duygulu, 2014: 89-90). Bu isimlerin dışında Aşık Sait ağzı bozlakların olduğu da aktarılmaktadır.

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konu ile ilgili, konunun anlaşılmasına yardımcı, geliştirici ve yönlendirici çalışmalara kısa özetler haline yer verilmiştir.

Altunsaray’ın (2002) “*Çekiç Ali’nin Hayatı ve Eserleri*” konulu bitirme çalışmasında kaç yılında nerede doğduğu, aile yapısına ilişkin bilgiler vermekle beraber köy odalarında bağlama çalmasındaki canlılık dinamizm ve acelinesinin etkileyici havasından dolayı Çekiç lakabını aldığı bilgisi verilmiştir. İstanbul’da kendisinden izinsiz basılan plak üzerine plak şirketiyle aralarındaki mahkeme süreci sonucunda “çekiç” soy ismini aldığı belirtilmiştir. Etkilendiği sanatçılar olmasına rağmen kendi üslubunu oluşturması ve bunu da babasının ona verdiği **tokaç** isimli bir araçla geliştirdiği aktarılmıştır. Eğitim durumu ve askerliği ile de kısa bilgiler verilmiştir. Sanat hayatı başlığı altında müziğe başlamasının temel sebebinin neslen sanatkâr bir aileden geliyor olması, onun sanatını etkileyecek yörenin Yusuf Ustası, dayısı Kör Veli (Sarı Veli) ve Muharrem Ertaş gibi isimlerle aynı ortamda bulunmasının olduğu aktarılmıştır. Tavır ve üslubu ile birlikte düğün çalmanın yanında, yöre folklorik oyunlarına ilgi ve katkısı, repertuarı, çalım tekniği, Abidin ertem ile ilgili röportajla hayatına ilişkin bilgiler verilmiştir. Kırşehir hakkında genel bilgiler ile birlikte gelenek, görenek, atasözleri, yerel sözcüklere de yer verilmiştir.

Arda’nın (1999) bitirme çalışmasında Çekiç Ali’nin “çekiç” lakabını ses özelliklerinden dolayı aldığı bilgisi, eğitim durumu ve askerliği bununla birlikte ailesi, müzikal yaşamı gibi bilgiler aktarılmaktadır. İlerleyen romatizma hastalığının vefatına sebep olduğu bilgisi de verilmiştir. Mensup olduğu abdal aşiretinin durumu, nereden geldikleri, abdal- teber isimlerinin anlamı ve bozlakların yaşatılmasında Abdalların rolünün önemi vurgulanmaktadır. Müzikal özellikleri içerisinde, müzikle tanışma hikayesi, TRT kurumu ile tanışması, piyasadaki bant ve plak sayıları, bağlama çalım tekniği, ses özelliklerine ilişkin bilgilerde aktarılmıştır.

Börekçi, Nacakçı’nın (2018) “Çekiç Ali’nin Bozlak Açışlarının Müzikal Analizi” konulu makalesinde; ulaşılan 13 uzun hava kaydından 9 tanesi üzerinden analiz yapılmıştır. Bu analizler eser içerisinde toplamda kullanılan ses sayıları, buna bağlı olarak dizi özellikleri, eser içerisinde en çok kullanılan perde hareketleri,

perdelerin kullanım sıklığı ve en çok icra edilen süslemeler çerçevesinde yapılmıştır. Bu açıklamalar grafiksel olarak gösterilmiştir. Analizleri yapılan uzun havaların notasyonları da verilmiştir.

Ayaztaş'ın (2018) “Kırşehir Yöresi Mahalli Sanatçılarından Muharrem Ertaş İle Çekiç Ali'nin İcra Özelliklerinin İncelenmesi” konulu yüksek lisans tezinde Muharrem Ertaş ve Çekiç Ali'nin hayatları, sanatçı kişilikleri, tavır ve üslupları, ulaşılan eserlerin listesi hakkında bilgiler vermekle beraber folklor, ozanlık, abdallık, Kırşehir abdalları, bozlak, usta bozlak icracıları gibi bilgilere değinilmiştir.. Toplamda karşılaştırmalı olarak 5 eser üzerinden çalışma yapılmıştır. Bu eserlerin dizileri, kaynak kişileri, ölçü zamanları ve derleyeni gibi bilgiler dışında Trt repertuvarındaki notaları da aktarılmıştır. Ayrıca ulaşılan albümlerin isim ve çıkış firmalarının olduğu bilgilerde mevcuttur. 5 eser üzerinden yapılan karşılaştırma ses ve bağlama icra özellikleri, türkülerin karar sesleri, usül gibi değişkenlerle sınıflandırılmıştır.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeline, veri toplama tekniğine, veri çözümleme tekniğine, araştırılan mahalli sanatçıya yer verilmiştir.

4. 1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada betimsel araştırma yöntemi ve tarama modeli, “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2005: 77).

4. 2. Veri Toplama

veriler görüşme ve doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. “İletişimdeki sürekliliği ve dinamikliği;” karşılıklı, “iki veya daha fazla birey arasında gerçekleşen karşılıklı etkileşimi,” etkileşimli, “görüşmeye dahil olan bireyler arasında oluşan bireyler arası bağı;” önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç, “görüşmeye dahil bireylerden en az birinin belirli amacı olduğunu ve amaca yönelik bilgi toplama çabası olduğunu” ifade eder” (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 129).

“Doküman incelemesi, araştırmada hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda veya araştırmanın geçerliliğini artırmak amacıyla, görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra, çalışılan araştırma problemiyle ilişkili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırmaya dahil edilebilir. Bu demektir ki, doküman incelemesi veya analizi tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi, diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da işe yarayabilir”(Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189).

4. 3. Araştırılan Mahalli Sanatçı

Kırşehir yöresi mahalli sanatçılarından Çekiç Ali araştırma kapsamında tüm yönleriyle incelenmeye çalışılmıştır.

4.4.Verilerin Çözömlenmesi

Veriler içerik analizi tekniğı ile çözömlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla farkedilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek 1996: 242).

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, Orta Anadolu Türkmen Abdal Müzik Geleneğinin en önemli isimlerinden olan Çekiç Ali'nin; yaşam öyküsüne, müzikal yaşamına, okuduğu eserlerine, Abdal müziği geleneği içerisinde yeri ve önemine ilişkin uzman görüşlerine yer verilmiştir.

5.1 Çekiç Ali'nin Yaşam Öyküsü

1934 Yılında Kırşehir'e bağlı Kaman ilçesinin Meşe köyünde dünyaya gelmiştir. Ne yazık ki zorluklarla dolu yaşamının ilk durağı, Kırşehir'de meydana gelen kıtlık döneminin etkisinin hissedildiği çocukluk yıllarıdır (Çekiç, 2019). Kırşehir'de meydana gelen kıtlığı Aşık Hüseyin şu şekilde söze dökmüştür.

Elli dört senesi bahar ayları
Hep kurudu dereleri çayları
Açlık sardı şehirleri köyleri
Aman Allah ne olacak halimiz

Ateş düştü şu Kırşehir yanıyor
Çocuklar da ekmek diye ağlıyor
Aç kaldı koyunlar kuzu meliyor
Aman Allah ne olacak halimiz

Yüreğime düştü bir ince sızı
Kuş yemeği toplar gelini kızı
Kullarda fayda yok sen doyur bizi
Aman Allah ne olacak halimiz

Karnı doymaz davarların malların
Pınarı kurudu akan suların
Sana yalvarıyor şu aç kulların
Aman Allah ne olacak halimiz

Kıraç olan köyler sarardı soldu
Sulusu olanlar katıklı buldu
Yaşlılar aç kaldı saçını yoldu
Aman Allah ne olacak halimiz

Güneş vurur yeşil ekin sararır
Sulularda dene tutmaz moralır
Umutsuz milletin gözü daralır
Aman Allah ne olacak halimiz

Çaresiz şu millet tiken ot yiyor
Aç kaldı sabiler tek tek ölüyor
Kimisi göçünü aldı gidiyor
Aman Allah ne olacak halimiz

Bu yılda tarlama ben arpa ekdim
Orağa gelmiyor elimle biçtim
Samanı çıksa da deneden geçtim
Aman Allah ne olacak halimiz

Aşık Hüseyin der destanı sözü
Kanlı yaş döküyor şu iki gözü
Açlıkla terbiye eyleme bizi
Aman Allah ne olacak halimiz

3-4 yaşlarında iken babadan oğla (usta-çırak) müzik anlayışı ile bağlamaya ilgi duymaya başlamıştır. Babası yörenin bilinen ve aranan zurna üstatlarından Musa ustadır. Ama bağlamadan önce müzik yapmaya başladığı ilk alet giysi yıkamak için kullanılan Tokaç'tır. Bu tokaçtan saz yapıp çalma eylemi, Abdal aşiretinin bağlamaya ilgi duyan çocuklarının müziğe başlama aracı olarak düşünülebilir. Çünkü aynı gelenekten gelen Neşet Ertaş'ın hayat şiiirinde anlattığı:

“Dizinde sızıydı anamın derdi

Tokacı saz yapıp elime verdi

Yeni bitirdiydim 3'ünen 4'ü

Baban gibi sazcı oldun dediler” dörtlüğü bu tespiti doğrular niteliktedir.

Daha sonra gelenek içerisinde ustalardan öğrendiği bilgiler dışında Çekiç Ali'nin esas kendi sanatını gösterme ve geliştirme alanı bulduğu yerler köy odalarıdır. Çocukluk yaşlarından itibaren köy odalarında çalmıştır. ‘Çekiç’ lakabını da bu gibi ortamlarda saz çalmasından dolayı, parmaklarındaki acelite ve perdelere

basmadaki sağlamlığına bakılarak çekiç gibi parmaklara sahip denildiği için almıştır. Bunun dışında; ‘çevredeki halk ve müzisyenler güçlü ve yanık sesindeki nüansları; çekiç edasına benzetip zamanla benimsedikleri için Çekiç Ali diye anarlar’ (Arda, 1999: 1). şeklinde farklı bir bulguya da ulaşılmıştır.

Aydın Çekiç ile yapılan görüşmede edinilen bilgiler ışığında ve Şener Arda’nın bitirme çalışmasında belirttiği üzere Çekiç Ali okuma yazmayı kendi çabalarıyla çevresinden öğrenmiştir.

Askerliği İstanbul Çorlu’da er olarak yaparken, daha sonra müzik ile ilişkisinden dolayı ordu evine alınır ve askerliğini burada tamamlar (Arda, 1999, Çekiç, 2019).

Çevresi tarafından çok fazla sevilen Çekiç Ali eğlence ve düğün ortamlarının aranan isimlerindendir. Hoşgörülü ve mütevazı tavrı yöre insanın saygı ve sevgisini kazanmasını sağlamıştır.

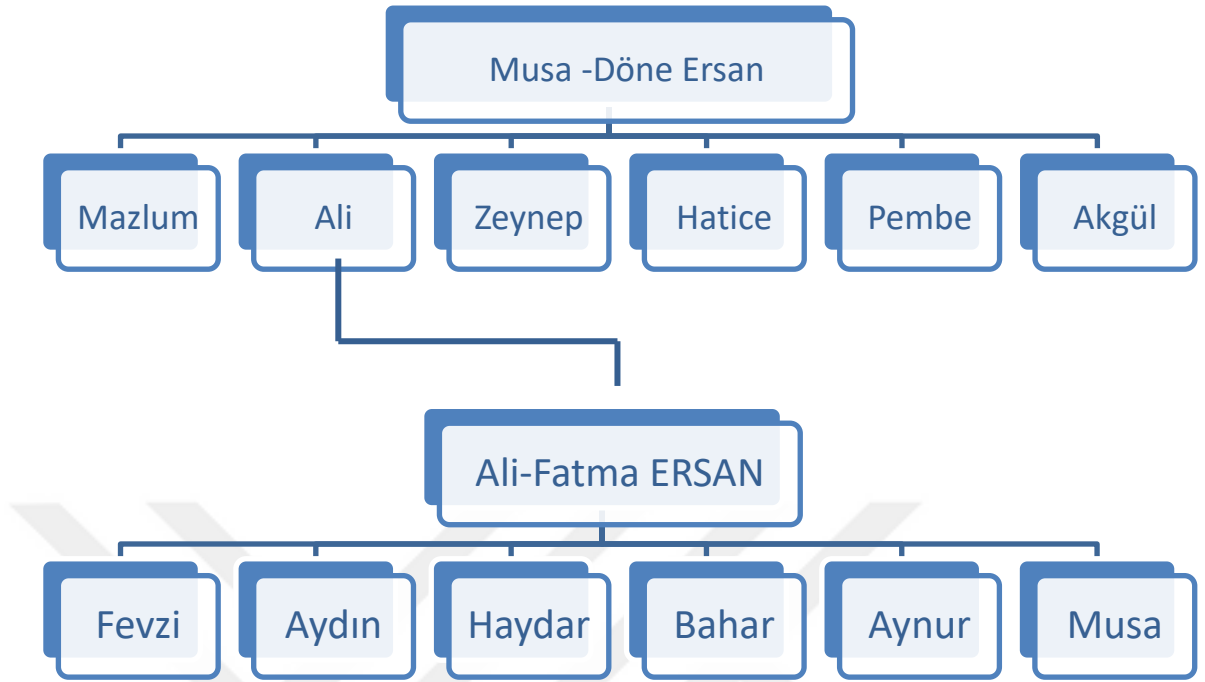
Aydın Çekiç; “babam bütün çocuklarına aynı sevgi şefkati gösterirdi. Sevgi müthişti. Sadece bize değil çevresindeki herkese aynı davranırdı. Bir düğün çalardı veya bir plak okur gelir; aldığı bütün parayı garibanlara dağıtırdı. Biz herkesin günahı sevabı kendine diyerek, ayıp olduğunu düşündüğümüz için kimseyle paylaşmazdık” diyerek anlatıyor (Çekiç, 2019).

Ses dağıtım cihazlarının ve medyanın fazla gelişmediği yıllarda Kırşehirli mahalli bir sanatçı olarak isim yapmak ve kendi sanatından söz ettirmek Çekiç Ali’ye haklı bir gurur kaynağı getirmektedir.

5.1.1. Çekiç Ali’nin Aile Hayatı

Çekiç Ali aynı geleneğin en önemli halkalarından biri olan, belki de kayıtlarına ve sanat anlayışına ulaşıldığı için ustaların ustası diye anılan Muharrem Ertaş’ın yeğeni Fatma hanımla evlenir. Son derece mütevazı bir aile hayatı olan, çocuklarının üzerinden şefkatini hiç esirgemeyen bir aile reisidir (Çekiç, 2019). Fatma hanımla evliliğinden 4 erkek ve 2 kız olmak üzere 6 çocuğu vardır.

Şekil1.

Yukarıdaki Şekil1’de Çekiç Ali’nin anne ve babasından itibaren aile üyelerinin şeması verilmiştir.

5.1.2. Ersan’dan Çekiç’e Geçiş

1969 yılında İstanbul’da yapılan 9. Halk oyunları bayramında yapılan yarışmada Kırşehir ekibi birinciliği yöresine getirmiştir. Ekibin başında yöre müziğine hakimiyetinin dışında yöresel oyunlarla da yakından ilgilenen Çekiç Ali vardır (Tokel, 2002: 116).

Bu dönemde plak şirketleri Çekiç Ali’ye plak okutmak için adeta yarış halindedirler. Bu dönemde halen soy ismi Ersan’dır. Plak şirketi; kendisinden izinsiz basılan plaklarına itiraz eden Çekiç Ali’yi; sen Ali Ersan’sın Çekiç Ali değilsin diyerek çift soy isim kullanıyor gerekçesiyle güya kendilerini hukuki anlamda haklı çıkarmanın peşindeydiler. Bunun üzerine plak şirketi ve Çekiç Ali arasında mahkeme süreci başladı. Bu olaylardan sonra Çekiç lakabı soy isim olarak alınmıştır (Çekiç, 2019).

5.1.3. Hastalık Süreçleri ve Vefatı

Aydın Çekiç babasının hastalık sürecini şöyle anlatmaktadır;

Babamın hastalık süreci romatizma rahatsızlığıyla başladı. Romatizma hastalığının kalp kapakçıklarını çalışmaz duruma getirmesiyle Ankara Yüksek İhtisas hastanesine giderek orada ameliyat oldu. Ameliyatı başarılı geçti ve eski sağlığına kavuştu (Çekiç, 2019).

Aydın Çekiç babasının hastalık ve tedavi sürecinden sonra vefatını;

Bir sinirlenme, hırslanma sonucunda beyninden bir felç geldi. Tıp dilindeki adı ise öğrendiğimize göre **sablil'miş** (beyin donması, tıkanıklığı). Tek çare serum tedavisiydi. 2 ay serum tedavisi gördükten sonra vücut artık tedaviyi kabul etmedi. 13.08.1973 tarihinde ise babamı kaybettik” şeklinde aktarıyor (Çekiç, 2019).

Fevzi Çekiç babası ile ilgili bir anısını;

“Gölbaşında Karaduraklılar’ın düğününü çalıyorduk. Odada atılan silahtan çıkan bir mermi sekip babamın sağ elini sıyırdı. Babam o kazanın acısını çok çekti diyerek” anlatıyor.

5.2. Müzikal Yaşamı İçerisindeki İcra Alanları

Çekiç Ali Orta Anadolu Türkmen Abdal geleneğinin bir üyesi olarak müzik yaşamına küçük yaşlarda bağlama çalarak başlamıştır. Sanatını icra ettiği alanlar;

- Yöre ustalarının yanında düğünlerde
- Köy odalarında icra
- Bireysel olarak kendi çaldığı düğünler
- Okuduğu plaklar ve kasetler
- Halk oyunlarına eşlik
- Aile içerisinde müzik

5.2.1.Çekiç Ali'nin Kullandığı Bağlamalar

Yapılan araştırma ve görüşmelerde Çekiç Ali'nin **Şemsi Yastıman** saz evinin ve **Yaşar Külekçi** ustaların bağlamalarını çaldığı bilgisine ulaşıldı. Toplamda 3 bağlamasının olduğu tespiti ile birlikte bunların ilki oğlu Aydın Çekiç'te, ikincisi Oktay Kılıç'ta, üçüncüsü ise Lokman Aydemir'dedir. Bu 3 bağlama karşılaştırıldığında form olarak birbirlerinden farklı sazlar olduğu görülmüştür.

Tablo1.Çekiç Ali'nin kullandığı bağlamaların özelliklerinin sınıflandırılması

	Tekne Ağacı	Tekne boyu	Tel gruplamaları	Bağlamada kullanılan perde sayısı
1. Bağlama	Kara ağaç	54	Alt:3 Orta :2 Üst:3	26
2. Bağlama	Dut	40	Alt:3 Orta : 2 Üst: 2	44
3. Bağlama	Gürgen(kayın)	44,5	Alt:3 Orta : 2 Üst: 2	20(40)

Tablo 1'de görüldüğü üzere kullanıldığı belirtilen 3 bağlamanın teknik özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bağlamayla ilgili olarak Lokman Aydemir; “Bu bağlama bana geldiğinde sap bölümünde 19, 20 perde vardı. Şuan ise üzerindeki 40 perde ile icra ediliyor” demiştir.

Aydın Çekiç bir anısını; “Zamanında isteğimize göre tel bulmak çok zordu, babamın şuan bende olan (tablo 1'de yer alan birinci bağlama) bağlamasına uygun tel bulamadığımız için sap kısmından 10 cm kestirmek zorunda kalmıştık” diye aktarıyor (Çekiç, 2019).

5.2.2. 1969 Halk Oyunları Bayramı

Yapı Kredi Bankasının düzenlemiş olduğu 20-29 Haziran 1969 tarihindeki 9. Halk Oyunları Bayramı'nın ikinci grubunda yer alan Kırşehir Halk Oyunları (Erkek-kadın) ekibi; birinciliği yöresine getirmiştir. Ayrıca 1969 yılına bakıldığında Folklor Kurumu'nun Halk Musikisi grubu başkanının Sadi Yaver Ataman olduğu görülmüştür (Kızmaz, 2013: 41).

Ekip başı Sami Can yönetiminde kadın- erkek toplam 12 kişiden oluşan Kırşehir ekibi beş oyun sergilemiştir.

- Üç Oğlan
- Biter Kırşehir'in Gülleri
- Gel Yanıma Gel
- Al Elmayı Ver Narı
- Yürü Güzel Yürü.

Düğün çalma ve plak okumanın dışında yörenin folklorik oyun ve müzikleriyle yakından ilgilenen Çekiç Ali'nin yöre ekibinin başarısındaki rolü elbette oldukça fazladır. Bazı araştırmalarda yöre ekibinin başında Çekiç Ali olduğu söylene de, araştırmacıların bu konudaki ifadelerinin Çekiç Ali'nin yöre müziğindeki ağırlığı ve usta yorumculuğuna dikkat çekildiği düşünülmektedir.

5.2.3.Çekiç Ali'nin Talip Özkan ve Trt İle Olan İlişkisi

Talip Özkan ile Çekiç Ali'nin tanışma durumu ve müzikal birliktelikleri hakkında fazlaca bir bilgiye ulaşılamamıştır. Talip Özkan'ın Çekiç Ali'nin kullandığı divan sazlarından birini aldığı ve Fransa'ya götürdüğü bilgisine ulaşılmıştır.

Fransız müzikolog Jerome Cler ile yapılan görüşmede; Talip Özkan'ın Çekiç Ali'ye ait divan sazıyla eserler icra ettiğinden bahsetmiştir. Bununla birlikte Fransız Radio- Rance stüdyosunda yapılan Turquie L'art vivant De Talip Özkan isimli plakta 9.40 dakikalık "Bozlak" isimli Orta Anadolu motiflerinden oluşan icrasını Çekiç Ali'ye ait bağlama ile çaldığı bilgisi edinilmiştir.

Yücel Paşmakçı;

“Çekiç Ali’yi 1950’li yıllarının ortalarında bağlamaya merak saldıgım yıllarda Üsküdar’da bir arkadaşımın dükkânında tanıdım. Sırtında asker elbisesi vardı. Daha sonraki yıllarda birkaç kez İstanbul Radyosu Yurttan Sesler Programlarına konuk sanatçı olarak katılmıştır” şeklinde bilgiler aktarıyor.

5.2.4. Tavır Üslubu, Bağlama İcrası, Sesinin Özellikleri

Ses özelliğine dair;

Onun sesi; kelimenin tam anlamıyla lirik, duygulu ve yanık bir sestir. Çok yumuşak bir gırtlak vardır ve yöre müzisyenlerinin hepsinde karşımıza çıkan ses çarpmaları, orijinal gırtlak nağmeleri, titretme ve triller, kelimelerin telaffuz ve vurgularındaki hususilik Çekiç Ali’de en rafine şekliyle karşımıza çıkar (Tokel, 2002: 115).

Tenor ses karakterine sahiptir. Seslendirdiği bozlaklarda ses özellikleri Lirik Tenor olarak tespit edilmiştir. Sesini kullanışındaki teknik hakimiyet dikkati çekecek niteliktedir. Özellikle tiz seslerdeki kuvvetli ve güvenli nefes ve ses kullanımı, trillerdeki ve hançere tekniğindeki kontrolöğretici nitelik taşımaktadır. Hançere yapısı çok yumuşaktır. Bu özellik seslendirdiği bozlaklarda konuşur gibi seslendirilen ilk mısranın sonunda yapılan trill ve hançere tekniği ile kendisini açıkça göstermektedir. Seslendirdiği eseri sesinin karakteristik özellikleri doğrultusunda teknik açıdan zorlanmadan doğru rejister ve rezonatörleri kullanarak sesletmektedir. Ses tekniği anlamında trill ve hançere tekniği çalışmalarını, çarpma ve legato çalışmalarını kolaylıkla duyabilmek mümkündür (Altınok, 2019)

Çekiç Ali’nin asıl orijinal yönü, saz çalma teknik ve üslubunda kendini gösterir. Çekiç Ali’nin sazından bazen uda, bazen cümbüşe benzer sesler ve nağmeler duyarız. Özellikle bozlak açışlarında bazen öylesine seri müzik cümleleri ile karşılaşırız ki, parmakların ve tezenenin teller üzerinde adeta, kelekler gibi uçuğunu hissederiz. Çekiç Ali’nin 1960’lı yıllarda, Bayram Aracı ile birlikte son derece seri ve hızlı bağlama çalmayı yaygınlaştıran sanatçılardan biri olduğunu da söyleyelim (Tokel, 2002: 115).

“1921 yılında Ankara Elmadağ'da dünyaya gelen Bayram Aracı yörenin tanınmış saz sanatçılarından Topal Mevlüt'ün oğludur. Oldukça köklü kültürel değerlere ve bu değerlerden beslenen zengin bir müzik geleneğine sahip olan Bayram Aracı, Ankara'ya çocuk yaşlarda gelmiş, müzik anlayışını burada şekillendirmiştir.

Ankara'da Misget, Hüdayda, Yandım Şeker, Ankara Zeybeği gibi geleneksel Ankara havalarını büyük bir canlılık ve dinamizm ile icra eden Bayram Aracı kısa sürede büyük üne kavuşur. Muzaffer Sarısözen'in daveti üzerine Ankara Radyosu'nda bir süre çalıştıktan sonra İstanbul'a gelir ve gazinolarda sahne almaya başlar. İsmi bağlamayla anılan kendinden sonra gelen birçok saz sanatçısını etkilemiş önemli bir saz sanatçısı olmuştur. Bayram Aracı için büyük usta Neşet Ertaş şöyle diyor: "Bayram Aracı benim en çok etkilendiğim sanatçılardan biridir. Sazı çok canlı ve ritimli çalardı. Değişik tezene atış şekilleri vardı, çok süslü ve gösterişli çaldığı için hepimiz etkilenirdik onun sazından."

Nida Tüfekçi ise Bayram Aracı için şu tespitte bulunmuştur: "Bizim kuşağın sanatseverleri Bayram Aracı'yı büyük bir sevgi ile anarlar. Coşkulu tavrı, özellikle Ankara dolaylarının tavrıyla çaldığı eserlerdeki başarısıyla hâlâ canlı olarak yaşayan bir sanatçıdır. Geçirdiği bir rahatsızlık sebebiyle 1969 yılında tedavi gördüğü İstanbul 'da hayata veda etmiştir. Sanatçı başta Ankara tavrı olmak üzere farklı icra üsluplarını cesaretle kullanarak oldukça renkli ve gösterişli bir çalış üslubu yakalamış, çağında yaşayan ve kendinden sonra gelen birçok sanatçıyı icrası ile etkilemiş önemli bir saz sanatçısıdır" (<http://kurs.lokmanbas.net/muzik-bilgileri/bayram-araci-kimdir> , 18.06.2019).

Yapılan araştırmalarda ve gözlemlenen abdal müzisyenlerin; bağlamanın daha çok alt eşik kısmına yakın darplı bir çalım stilini benimsediği tespit edilmiştir. Bu çalım tarzı bozlak formunu bıçkın ve kelime anlamına uygun bir şekilde ifade etmesine katkı sağladığı düşünülmektedir.

5.2.5 Çekiç Ali'nin İcra Ettiği Eserlerdeki Bestecilik Yönü

Tablo 2.

Eser Sayısı	Eserin Adı	Eserlerin diğer yöre ustaları tarafından icra edilmesi	Çekiç Ali'nin seslendiği eserler
1	Acem kızı	X	X
2	Anam Ağlar Baş Ucumda Oturur	X	X
3	Aman Dünya Ne Darımış	X	X
4	Ahu Gözlerini Süzerek Bakma		X
5	Ak Ellerin Sala Sala Gelen Yar	X	X
6	Aziziye Aziziye	X	
7	Başında Pare Pare Karın Var	X	X
8	Bir Vakit Keyfini Yetiremedim		X
9	Biter Kırşehir'in Gülleri Biter	X	X
10	Bir Haber Gelmiyor Yardan Sıladan		X
11	Çare Yoktur Bu Dert Beni Öldürür		X
12	Çifte Gelin		X
13	Çıktım Yüksekine Eyledim Seyran		X
14	Çorabın Enine Bak		X
15	Çubuğuna Lüleym		X
16	Çubuk Uzun (Çubuk Benim Tel Benim)	X	X
17	Dertli Zeynep (Zeynebim Varyantı)		X
18	Doğar Yaz Ayları Çiçekler Açar		X
19	Dostlarınan Bozuk Gitti Aramız		X
20	Everek Dağı(Üzerinden keklik gibi)	X	X
21	Garip Bülbül Gibi Düştü Zare		X
22	Geleli Gülmedim Bu Cihana	X	X
23	Girdim Tünele		X
24	İrafa Koydum Narı		X
25	İrast Geldim Bir Kaşları Kemana		X
26	Kaderim Kaderim		X
27	Karamanda Benim Yârim Karaman	X	X
28	Kalktı Göç Eyledi Avşar Elleri	X	X
29	Kandilden Nur İken		X
30	Karşıdan Karşıya Yanmaz mı Işık		X
31	Kırşehir'e değış		X
32	Kızılırmak		X
33	Kekillerin NeşteNeşte		X

34	Lenberi	X	X
35	MiktadınAğıdı(miktad bozlağı)		X
36	Nerde Kaldı Vatanımız Elimiz		X
37	SallanıSallanı Giden Gelinin		X
38	Sürüler İçinde Sürmeli Koyun	X	X
39	Son Bakışım Oldu Toklumen'in Köyüne	X	X
40	Şad Olup Gülmüyor Kalbi Yaslıdır(Zeynebim)		X
41	Şu Yalan Dünyadan Usandım Doydum		X
42	Sarı Yazma Yakışmaz Mı Güzele	X	X
43	Topak Daşın Kenarı (Hey Nari)		X
44	Yarin Yaylasına Seyrana Vardım		X
45	Yürü Güzel Yürü	X	X
46	Yorulduğum da Yol Üstüne Oturdum(Yavruma Hitap)		X
47	Yaz gelipte yaz ayları doğunca		X
48	Şen Bahçenin Meyvaları		X

Çekiç Ali ile ilgili yapılan araştırmalarda icra ettiği toplam 48 eserine ulaşılmıştır. Bu eserlerin 19'unda TRT repertuvarında kaynak kişi olarak gösterilmektedir. Kendinden önceki ve kendi dönemindeki diğer ustaların ulaşılan kayıtlarına bakıldığında da 31 eserin müziğini kendi oluşturduğu düşünülmektedir. Bu durum Çekiç Ali'nin mahalli sanatçılığı, bağlama ve ses icrasındaki ustalığının yanında diğer bir özelliği olan ezgi üretebilme, esere müzikal bir kimlik kazandırabilme veya bestecilik diyebileceğimiz bir yönünü de bize açıklamaktadır. Gelenek içerisinde yetişen Çekiç Ali'nin beste üretebilme kabiliyetinin ön plana çıkması, onu bağlama ve ses icrasındaki ustalığı kadar önemli kılmaktadır. Bu durum kültürel bağlamda değerlendirildiğinde; yöre içerisinde bestecilik kavramının ne anlama geldiğinin, ustaların aynı kaynaktan beslenmesine rağmen bireysel ezgi üretebilme özelliklerinin tespitinin ve bunlara bağlı olarak yöre içerisinde oluşturulan bireysel ezgi kalıplarının; o bölge kültürünün asıl melodi yapısının göz önüne serilmesi gibi önemli durumları açıklayabilir.

5.3. Çekiç Ali'nin Okuduğu Eserler

Tablo 3. Çekiç Ali'nin okuduğu eserlerin TRT ve Kültür Bakanlığı arşivlerinde olup olmama durumu

Eser Sayısı	Eserin Adı	Eserin arşivi	
		TRT/Kültür Bakanlığı	TRT/Kültür Bakanlığı Dışında
1	Acem kızı	X	
2	Anam Ağlar Baş Ucumda Oturur		X
3	Aman Dünya Ne Darımış		X
4	Ahu Gözlerini Süzerek Bakma		X
5	Ak Ellerin Sala Sala Gelen Yar	X	X
6	Aziziye Aziziye	X	X
7	Başında Pare Pare Karın Var	X	X
8	Bir Vakit Keyfini Yetiremedim	X	
9	Biter Kırşehir'in Gülleri Biter	X	X
10	Bir Haber Gelmiyor Yardan Sıladan		X
11	Çare Yoktur Bu Dert Beni Öldürür		X
12	Çifte Gelin		X
13	Çıktım Yükseğine Eyledim Seyran		X
14	Çorabın Enine Bak	X	X
15	Çubuğuna Lüleyim	X	X
16	Çubuk Uzun (Çubuk Benim Tel Benim)	X	X
17	DertliZeynep(zeynebimvaryantı)		X
18	Doğar Yaz Ayları Çiçekler Açar		X
19	Dostlarından Bozuk Gitti Aramız	X	X
20	Everek Dağı(Üzerinden keklik gibi)	X	X
21	Garip Bülbül Gibi Düştü Zare		X
22	Geleli Gülmedim Bu Cihana	X	X
23	Girdim Tünele	X	X
24	İrafa Koydum Narı	X	X
25	İrast Geldim Bir Kaşları Kemana		X
26	Kaderim Kaderim		X
27	Karamanda Benim Yârim Karaman		X
28	Kalktı Göç Eyledi Avşar Elleri	X	
29	Kandilden Nur İken		X
30	Karşıdan Karşıya Yanmaz mı Işık		X
31	Kırşehir'e değış		X
32	Kızılırmak	X	X
33	KekillerinNeşteNeşte	X	
34	Lenberi		X
35	Miktaadin ağıdı(miktaad bozlağı)		X
36	Nerde Kaldı Vatanımız Elimiz	X	X
37	Sallanı Sallanı Giden Gelinin		X
38	Sürüler İçinde Sürmeli Koyun		X
39	Son Bakışım Oldu Toklumen'in Köyüne		X
40	Şad Olup Gülmüyor Kalbi Yaslıdır(Zeynebim)		X
41	Şu Yalan Dünyadan Usandım Doydum	X	X
42	Sarı Yazma Yakışmaz Mı Güzele	X	X

43	Topak Daşın Kenarı (Hey Nari)	X	X
44	Yarin Yaylasına Seyrana Vardım		X
45	Yürü Güzel Yürü	X	X
46	Yorulдум da Yol Üstüne Oturdum(Yavruma Hitap)		X
47	Yaz gelipte yaz ayları doğunca		X
48	Şen Bahçenin Meyvaları		X

Yukarıda **Tablo 3**'de Çekiç Ali'nin TRT ve Kültür Bakanlığı arşivlerinde 23 ses kaydı bulunmakla beraber TRT repertuarında 19'unda kaynak kişi olarak gösterilmektedir. Bu eserlerin 11'i uzun hava (bozlak) 8'i ise kırık havadır. Bunların dışında Kültür Bakanlığı HAGEM (Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü) Kırşehir alan araştırması ses kayıtları içerisinde Çekiç Ali ile ilgili birkaç bilgi dışında materyal ve ses kaydına rastlanmamıştır. İlgili kurumların arşiv kayıtlarının dışında Çekiç Ali'nin okuduğu 29 farklı esere daha ulaşılmıştır. Bütün kayıtlar incelendiğinde 21 eser kırık hava, 27 eser ise uzun hava (bozlak) formunda icra edildiği tespit edilmiştir. Yukarıdaki isimleri verilen 45 eserin ses kayıtlarına araştırma kapsamında ulaşılmıştır. Ancak Mikad Bozlağı ve Yaz Gelip De Yaz Ayları Doğunca, Son Bakışım Oldu isimli eserler kaynaklarda var olsada maalesef ses kayıtlarına ulaşamamıştır.

5.3.1. Çekiç Ali'nin Okuduğu Eserlerin Ses Kayıtlarının Olduğu Firmalar

- Efes Plak
- Hülya Plak
- Grafson Plak
- Şençalar Plak
- Türküola
- Türkofon
- Cem Plak
- Kalan Müzik
- De- Ka Müzik Yapım
- Kırşehirli Çekiç Ali Orijinal Türküola Master Kayıt 1157

Tablo 4.

EFES PLAK FİRMASINDAN ÇIKARILAN ESER İSİMLERİ	
1	Çubuk Benim Tel Benim
2	Sarı Yazma Yakışmaz Mı Güzele
3	Yavruma Hitap
4	Aziziye Aziziye
5	Kaderim Kaderim
6	İraftaki Siniler
7	Dertli Zeynep
8	Kızılırmak
9	Çubuk Benim Tel Benim
10	Sarı Yazma Da Yakışmaz mı Güzele

Tablo 5.

HÜLYA PLAKFİRMASINDAN ÇIKARILAN ESER İSİMLERİ	
1	Garip Bülbül Gibi Düştü Zare
2	Topak Taşın Kenarı
3	Yarin Yaylasına Seyrana Vardım
4	Bir Haber Gelmiyor Yarden Sıladan
5	Nerde Kaldı Vatanımız Elimiz
6	Kaküllerin Neşte Neşte
7	Çubuğuna Lüleyim
8	Rast Geldim Bir Kaşları Kemana
9	Yarin Yaylasına Seyrana Vardım
10	Bir Haber Gelmiyor Yarden Sıladan

Tablo 6.

DE-KA MÜZİK FİRMASINDAN ÇIKARILAN ESER İSİMLERİ	
1	Sarı Yazma Da Yakışmaz Mı Güzele
2	Kırşehir'in Gülleri
3	Süpürgesi Yoncadan
4	Doğar Yaz Ayları
5	Sana Ne Yaptım Zalim Felek
6	Yavruma Hitap (Bozlak)
7	Kırşehir Oyun Havası
8	Rast Geldim Bir Kaşları Kemana
9	Çubuğuna Lüleyim
10	Nerde Kaldı Vatanımız Elimiz

Tablo 7.

ŞENÇALAR PLAKFİRMASINDAN ÇIKARILAN ESER İSİMLERİ	
1	Aziziye Aziziye
2	Yavruma hıtar(Hitap) Bozlak
3	Kırşehir Oyun Havası(Çubuk Benim Tel Benim)
4	Sarı Yazma Da Yakışmaz Mı Güzele

Tablo 8.

GRAFSON PLAK FİRMASINDAN ÇIKARILAN ESER İSİMLERİ	
1	Almanya'ya Düştü Zeynebin Yolu
2	Geleli Gülmedim Ben Bu Cihana
3	Çare Yoktur Bu Dert Beni Öldürür
4	Karamanda Benim Yarım
5	Doğar Yaz Ayları
6	Topak Taşın Kenarı

Tablo 9.

KALAN MÜZİK FİRMASINDAN ÇIKARILAN ESER İSİMLERİ	
1	Kızılırmak
2	Çubuğuna Lüleyim
3	Doğar Yaz Aylar
4	Iraftaki Siniler
5	Sarı Yazma
6	Hey Nari
7	Başında Pare Pare Karın Var
8	Çare Yoktur
9	Nerde Kaldı Vatanımız Elimiz
10	Girdim Tünele
11	Çubuk Uzun
12	Zeyneb'e Ağıt
13	Anam Ağlar Başucumda Otur
14	Yorulдум Da Yol Üstüne
15	Oturдум
16	Aziziye Aziziye
17	Deverek Dağı (Üzerinde Keklik Gibi)
18	Çorabın Enine Bak
19	Şu Yalan Dünyadan Usandım Doyдум
20	Biter Kırşehir'in Gülleri
21	Süpürgesi Yoncadan

Tablo 10.

TÜRKÜOLA (KASET 1) FİRMASINDAN ÇIKARILAN ESER İSİMLERİ	
1	Anam Ağlar Başucumda Oturur
2	Kırşehir'in Gülleri
3	Süpürgesi Yoncadan
4	Yürü Güzel Yürü
5	Sarı Yazma Da Yakışmaz Mı Güzele
6	Kırşehir Oyun Havası
7	Yavruma Hitap (Bozlak)
8	Çare Yoktur Bu Dert Beni Öldürür
9	Doğar Yaz Ayları
10	Topaklı Türküsü
11	Sana Ne Yaptım Zalim Felek
12	Almanya'ya Düştü Zeynep'in Yolu
13	Topak Taşın Kanarı
14	Dostlar İle De Bozuk Gitti Aramız
15	Aziziye Aziziye
16	Üzerinden Keklik Gibi
17	Kırşehir'e Değiş
18	Lenberi (Kayalar Merdim Merdim)

Tablo 11.

CEM PLAK FİRMASINDAN ÇIKARILAN ESER İSİMLERİ	
1	Ahu Gözlerini Süzerek Bakma
2	Devrek Dağı
3	Sana Ne Yaptım Zalim Felek
4	Topaklı Türküsü
5	Kırşehir'in Gülleri
6	Dostlar İle de Bozuk Gitti Aramız
7	Sallanı Sallanı Giden Gelinin
8	Şen Bahçenin Meyvaları
9	Karamanda Benim Yarım Karaman
10	Geleli Gülmedim Bu Cihana
11	Topak Taşın Kenarı
12	Doğar Yaz Ayları
13	Güzel Pirim Sultan
14	Karşıdan Karşıya Yanmaz Mı Işık
15	Üzerinden Keklik Gibi Kaydımı
16	Kırşehir'e Değiş

Tablo 12.

TÜRKOFON PLAK FİRMASINDAN ÇIKARILAN ESER İSİMLERİ	
1	Sürüler İçinde Sürmeli Koyun
2	Başında Pare Pare Karın Var
3	Ak Ellerin Sala Sala Gelen Yar
4	Aman Dünya Ne Darımış
5	Süpürgesi Yoncadan
6	Yürü Güzel Yürü

Tablo 13.

TÜRKÜOLA (KASET 2) FİRMASINDAN ÇIKARILAN ESER İSİMLERİ	
1	Rast Geldim Bir Kaşları Kemana
2	Çubuğuna Lüleyim
3	Nerde Kaldı Vatanımız Elimiz
4	Kekillerin Neşte Neşte
5	Geleli Gülmedim Bu Cihana
6	Karamanda Benim Yarım Karaman
7	Anam Ağlar Başucumda
8	Topaklı Türküsü
9	Sarı Yazma Yakışmaz Mı Güzele
10	Kırşehir'in Gülleri
11	Süpürgesi Yoncadan
12	Doğar Yaz Ayları
13	Sana Ne Yaptım Zalim Felek
14	Almanya'ya Düştü Zeynep'in Yolu
15	Aziziye Aziziye
16	Topak Taşın Kenarı
17	Yavruma Hitap (Bozlak)
18	Kırşehir Oyun Havası

Yukarıda verilen 10 tabloda Çekiç Ali'nin icra ettiği eserlerin hangi firmalar tarafından çıkarıldığı gösterilmiştir. Bu eserlerin büyük çoğunluğunun aynı isimlerle yer aldığı görülmekle birlikte kopya veya alıntı durumunun fazla olduğu düşünülmektedir.

5.3.2. Çekiç Ali'nin Okuduğu Eserlerin Makam ve Karar Sesi Açısından Analizi

Tablo 14.

SAYISI	ESERİN OKUNDUĞU KARAR SESİ	ESERİN İSMİ	ESERİN MAKAMI
1.	FA#	Acem Kızı	Acemkürdi
2.	FA	Anam Ağlar Baş Ucumda Oturur	Muhayyerkürdi
3.	Sİ	Aman Dünya Ne Darımış	Hüseyini+ Kürdi
4.	FA	Ahu Gözlerini Süzerek Bakma	Nevruz (Neva)
5.	Sİ	Ak Ellerin Sala Sala Gelen Yar	Muhayyer+ Karcıgar+ Kürdi
6.	FA	Aziziye Aziziye	Acem (Acemkürdi)
7.	Sİ	Başında Pare Pare Karın Var	Gülizar
8.	X	Bir Vakit Keyfini Yetiremedim (Sitem Taşlarını)	Kürdi
9.	FA#	Biter Kırşehir'in Gülleri Biter	Gülizar
10.	FA	Bir Haber Gelmiyor Yardan Sıladan	Nevruz (Neva)
11.	SOL	Çare Yoktur Bu Dert Beni Öldürür	Hüseyini
12.	SOL #	Çifte Gelin	Saba
13.	SOL #	Çıktım Yüksekine Eyledim Seyran	Muhayyerkürdi
14.	SOL	Çorabın Enine Bak	Kürdi
15.	SOL	Çubuğuna Lüleyim	Hüseyini
16.	FA #, Sİ	Çubuk Uzun (Çubuk Benim Tel Benim)	Gülizar
17.	FA #	Dertli Zeynep (Zeynep'im Varyantı)	Muhayyerkürdi
18.	FA #	Doğar Yaz Ayları	Acemkürdi
19.	DO#	Dostlarının Bozuk Gitti Aramız	Muhayyerkürdi
20.	FA #	Everek Dağı (Üzerinden Keklk Gibi)	Muhayyerkürdi

21.	FA	Garip Bülbül Gibi Düştü Zare	Muhayyerkürdi
22.	SOL	Geleli Gülmedim Ben Bu Cihana	Gülizar
23.	SOL	Girdim Tünele	Acemkürdi
24.	FA #	İrafa Koydum Narı	Segah
25.	Mİ	İrast Geldim Bir Kaşları Kemana	Muhayyerkürdi + Saba
26.	FA	Kaderim Kaderim	Muhayyerkürdi
27.	SOL#	Kahraman Da Benim Yarım Kahraman	Kürdi
28.	DO	Kalktı G�� Eyledi Avşar Elleri	Tahir
29.	SOL	Kandilden Nur İken (Güzel Pirim Sultan Pirim şah Pirim)	Saba
30.	SOL	Karşıdan Karşıya Yanmaz Mı Işık	Muhayyerkürdi
31.	FA#	Kırşehir'e Deyiş)Uzadı Yollarım Varamaz Oldum)	Hüseyini
32.	FA# ,SOL	Kızılırmak	Acemkürdi
33.	FA# ,SOL	Kekillerin Neşte Neşte	Hüseyini(Huzi)
34.	FA	Lenberi (Kayalar Merdim Merdim)	Hicaz
35.	YOK	Miktad'ın Ağıdı	Yok
36.	FA	Nerde Kaldı Vatanımız Elimiz	Muhayyerkürdi + Saba
37.	FA#	Sallanı Sallanı Giden Gelinin	Kürdi+ Hicaz
38.	FA#.SOL	Sarı Yazma Yakışmaz Mı Güzele	Acemkürdi
39.	Sİ	Sürüler İçinde Sürmeli Koyun	Hicaz
40.	FA	şen Bahçenin Meyvaları	Muhayyerkürdi(Acemkürdi)
41.	DO#	şu Yalan Dünyadan Usandım Doydum	Muhayyer+ Karcışar+ Kürdi
42.	YOK	Son Bakışım Oldu	Yok
43.	FA#	Topak Taşın Kenarı (Hey Nari)	Hüseyini
44.	FA	Yarin Yaylasına Seyrana Vardım	Muhayyer+ Karcışar+ Kürdi (Karcışar Zemzeme)

45.	YOK	Yaz Gelipte Yaz Ayları Yok Doğunca
46.	FA#	Yorulduğum Da Yol Üstüne Hicaz Oturduğum (Yavruma Hitap)
47.	FA#	Yürü Güzel Yürü Uzzal + Neva
48	SOL	Zeynebim Şad Olup Muhayyerkürdi Gülmüyor Kalbi Yaşlıdır)

Tablo15. Çekiç Ali'nin Okuduğu Eserlerde kullanılan karar sesleri ve eserlerde kullanılıma durumu

Karar Seslerinin isimleri	Karar Sayısı	Seslerinin
DO	1	
DO#	2	
RE	0	
Mİ	1	
FA	10	
FA#	15	
SOL	11	
SOL#	3	
LA	0	
Sİ	5	

Sınıflandırma neticesinde icra edilen eserlerin karar seslerine oranı Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 16. Farklı karar sesi kullanılan eserlerin isimleri ve kullanım durumu

Eserin İsmi	Kullanılan Karar Sesleri
Çubuk Uzun (Çubuk Benim Tel Benim)	FA #, Sİ
Kızılırmak	FA# ,SOL
Kekillerin Neşte Neşte	FA# ,SOL
Sarı Yazma Yakışmaz Mı Güzele	FA# ,SOL

Tespit edilen 4 eserin 2 farklı karar seslerinde icra edildikleri tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 17.Çekiç Ali'nin okuduğu eserlerde kullanılan makamlar ve eserde kullanılma durumu

Makam İsimleri	Eserlerde Kullanılma Durumu
Kürdi	4
Acemkürdi	7
Muhayyerkürdi	12
Muhayyer	3
Hüseyni	5
Huzi	1
Gülizar	4
Hicaz	4
Uzzal	1
Karcıgar	3
Karcıgar Zemzeme	1
Segah	1
Saba	4
Nevruz	2
Neva	3
Tahir	1

Sınıflandırma neticesinde icra edilen eserlerin içerisinde kullanılan makamların sayısal oranı Tablo 17’de verilmiştir.

5.3.3. Çekiç Ali'nin Okuduğu Eserlerin Sözleri, Hikayeleri ve Eserlere İlişkin Notlar

Çekiç Ali'nin TRT Repertuarından ve bunun dışında kalan plaklardan, kasetlerden, master kayıtlardan, özel arşivlerden ve ses kayıtlarından elde edilen bulgular ışığında okuduğu eserlerin sözleri yazılmıştır. Eserlerin sözleri Çekiç Ali'nin okuduğu haliyle ve yörede okunan diğer varyantları şeklinde yazılmıştır.

1. Türkünün Adı: Acem Kızı

Türkünün Sözleri

Çırpınıp da Şanova'ya çıkınca
Eğlen Şanova'da kal acem kızı
Uğrun uğrun kaş altından bakınca
Can telef ediyor gül acem kızı

Seni seven oğlan neylesin malı
Yumdukça gözünden döker mercanı
Burun fındık ağzı kahve fincanı
Şeker mi şerbet mi bal acem kızı

Yukarıda verilen sözler Çekiç Ali'nin kayıtlarda tespit edilen sözleri şeklinde yazılmıştır.

Türkünün Hikayesi 1: Aşık Hüseyin, yörenin bir çok yoksulları gibi kışın Çukurova'ya çalışmaya gider. Akşamüzeri bir amele kahvesinde yalnız başına garip garip otururken karşı masada bir grup amele kendi aralarında bir kızıdan söz ederler ve biraz sonra da o kızı görmeye gideceklerini söylerler. Çaylar içilip karşı masadaki ameleler güle oynaya ve şakalaşarak yola koyulunca Aşık Hüseyin de onları izler. Yolun sonunda bir saza (pavyon) ulaşılır. Öbürleri girer, Aşık da arkalarından girer içeri. Biraz sonra sahneye Aşık'ın aklını alan ve Acem Kızı diye takdim edilen sanatçı kız çıkar. Türkü bu kıza söylenmiştir (<http://osmangokce.net> , 21.07.2019)

Türkünün Hikayesi 2: Eskiden Kadirli'nin varlıklı insanları eğlenmek için vilayetleri Adana'ya değil de, Adana'dan daha hareketli ve şen olan Ceyhan'a giderlerdi. Kadirli'ler ürünlerini bile Ceyhan'da satarlar ve ihtiyaçlarını da Ceyhan'dan temin ederlerdi. Kadirli'ler Ceyhan'a giderken Ceyhan Nehri'ni "gemi" dedikleri, ağaçtan yapılmış sal ile geçerlerdi. Kadirli'nin zengin ve ağaları Ceyhan'daki pavyonlarda eğlenir, han denilen, üstü otel, altı da atların ahır olan büyük binalarda kalırlardı. Bir gün yine Ceyhan'a gittiklerinde, Ceyhan Irmağı

kenarında bir pavyonda bir tiyaturanın (şimdiki pavyonlardaki dans ve eğlencenin adı) olduğunu ve bu tiyatürada Acem Kızı adında dans eden bir zennenin bulunduğunu öğrenirler.

Kadirli'nin zengin ve ağaları başka bir gün yanlarına Âşık Hüseyin'i de alıp Ceyhan'a Acem Kızı'nı seyretmeye giderler. Tiyatura başlar, Kadirlililer tiyaturanın ön tarafına Âşık Hüseyin'le oturuyorlar. Acem Kızı parmaklarında zillerle, hem şarkı söylüyor hem de dans ediyor. Bu durumdan hem Kadirlililer hem de Âşık Hüseyin çok etkileniyorlar. Kadirlililer tiyatura yani pavyon sahibinden izin alarak Âşık Hüseyin'in Acem Kızı'na bir türkü söylemesini istiyorlar. Durumu Acem Kızı'na da söylüyorlar. Acem kızı da buna razı oluyor ve Âşık Hüseyin'in karşısına geçiyor. Âşık Hüseyin sazını eline alıyor **Acem Kızı** türküsünü söylüyor. Türküden sonra Acem Kızı dans etmeye başlar, başlar ama Acem Kızı'nın aşkı Âşık Hüseyin'in içine, Âşık Hüseyin'in aşkı da Acem Kızı'nın içine kor gibi düşer. Kadirli'nin ağaları, Âşık Hüseyin'i de yanlarına alıp Kadirli'ye dönerler. Âşık Hüseyin'in karısı Kadirli'de çocuklarıyla kalakalır. Günleri haftalar böyle geçerken Adana'nın tanınmış ağalarının birinin oğlu da o sırada meşhur Acem Kızı'nı duyar ve Ceyhan'a gelir. Burada Acem Kızı'na âşık olur. Pavyon sahibin büyük paralar vererek Acem Kızı'nı alır ve Adana'ya gidecekken Âşık Hüseyin'in haberi olur.

Âşık Hüseyin Acem Kızı'nın olduğu yere koşar, bu sırada ağanın oğluyla Acem Kızı arabayla hareket etmek üzeredir. Âşık Hüseyin durumu anlar, olduğu yere oturur. İşte o zaman Âşık Hüseyin sazını eline alır, ağlayı ağlayı giden Acem Kızı'na "Dayanamam gayrı ben bu hasrete türküsünü söyler". Âşık Hüseyin daha sonraları Acem Kızı'nın Adana'ya gittiğini öğrenir. Zaten Acem Kızı da Âşık Hüseyin'in fakir olduğunu öğrenince nazlanmadan gider. Âşık Hüseyin yine yollara düşer. Adana'ya varır; fakat Acem Kızı'nın olduğu yere pek yaklaşamaz. Uzun zaman Adana kahvelerinde saz çalıp türkü söyler. Bir gün fırsatını bulup Acem Kızı'na yaklaşır. Acem Kızı, Âşık Hüseyin'den kendisini kaçırmamasını ister. Âşık Hüseyin kaçırsa ki nereye götürecektir, hem fakir, hem evli Acem Kızı ile tanışır, onu pavyon hayatından kurtarıp hanımı yapacağını söyler. Acem Kızı da o hayattan bıktığı için Maraş Beyinin teklifini kabul eder. Âşık Hüseyin'den de artık ümidini kesmiştir. Maraş beyi tiyatüraya sahibine bolca para verip Acem Kızı'nı götürür. Âşık Hüseyin tiyatüraya gelir ki ne görsün, Acem Kızı gitmiş. Bunun üzerine Bilemedim Kıymetini Kadrini türküsünü söyler. Acem Kızı Maraşlı beyle Maraş'a gider, ev hanımı olur, çoluk çocuk sahibi olur. Daha sonraları bu hanımın çocuklarından biri Maraşlı hemşehrileri tarafından devletin önemli bir makamına getirilir. Âşık Hüseyin de bu hasrete dayanamaz, karısının ve çocuklarının yanına döner. Çevreden utandığı için karısını ve çocuklarını yanına alır, evini yükletir, Elbistan'ın Erçene köyüne, elinin aşiretinin içine döner. Afşin'in Erçene köyüne, elinin, aşiretinin içine döner. 1945 yılında Erçene de vefat eder (Artun, Karabaş 2009: 4,5,6,7).

Türkünün Hikayesi 3: "Acem Kızı" adlı türkünün kaynak kişisi olan Çekiç Ali'nin, kendisi gibi müzisyen ve kaynak kişi olan oğlu Aydın Çekiç ve yine Kırıkkale -

Keskin - Kırşehir Yöreleri'nin önemli müzisyen ve kaynak kişilerinden Seyit Çevik ile bu konuda yapılan söyleşilerde, Neşet Ertaş'ın, kim olduğu hakkında detay vermeye o an için belki de gerek görmediği ve "Bizim Kırşehirlili müzisyenlerden birisi" diyerek bahsettiği kişinin, 1883 yılı doğumlu Salman Çoker'in (Cöke) tek oğlu oğlan ve düğünlerde Bağlama çalıp, türkü söyleyerek geçimini sağlayan, yaklaşık 1900 -1910 doğumlu "Yusuf Cöke" (Selli Yusuf) olduğu öğrenilmiştir. Yusuf Cöke, yıllarca bu türküyü çalıp söylemiş ve yaklaşık 60' lı yaşları civarında da vefat etmiştir. Aydın Çekiç ve Seyit Çevik 'in anlatımına göre yörede herkes bu türküyü Yusuf Cöke'den öğrenmiştir... (<https://www.repertukul.com/CIRPINIP-DA-SANOVA-YA-CIKINCA-Acem-Kizi-1398> , 21.07.2019)

Neşet Ertaş'ın anlattığı, Aydın Çekiç ve Seyit Çevik'in de doğrulayıp, detaylandığı, yaşanmış bir sevda türküsü olan **Acem Kızı türküsünün öyküsü şöyledir;**

Geçmiş zamanlarda İran'dan Türkiye'ye gösteri gurupları gelir, şehirleri ve ilçeleri dolaşarak büyük çadırlarda hem tiyatro oyunları oynar, hem dans eder hem de şarkılar söylerlermiş.

Böyle bir gösteri gurubunun Kırıkkale - Kırşehir civarına geldiği duyulunca, Kırşehir'de yaşayan ve düğünlerde Bağlama çalıp, türkü söyleyerek yaşamını sürdüren, Yusuf Cöke (Selli Yusuf) merak ederek izlemeye gider. Program devam ederken, sahneye dans ederek gelip şarkı söyleyen kızlardan birisi, güzelliği ile Yusuf Cöke'yi adeta büyüler. Bu güzel İranlı Acem Kızı'nı sahnede belki de bir şarkılık kısa bir süre izleyebilen ve çok etkilenen Yusuf Cöke, adını dahi bilmediği bu İranlı kızı tekrar tekrar görme isteği ile o günden itibaren gurubu her akşam izlemeye gider. Bu durum 1 hafta 10 gün kadar devam eder. Sonunda gurup o bölgedeki programını tamamlar ve bölgeden ayrılır. Ekonomik açıdan zaten zar - zor geçinebilen Yusuf Cöke'nin gurubu takip etmesine veya kız ile irtibat kurmasına zaten imkan yoktur. Yusuf Cöke, bu güzel Acem Kızı'nı uzun süre aklından çıkaramaz. Hiç konuşmadığı, belki de hiç göz göze dahi gelemediği, sadece sahnede yani Şano'da izleyebildiği, ama türküsünde "Uğrun Uğrun Kaş Altından Bakınca, Can Telef Ediyor Gül Acem Kızı" diyecek kadar bakışlarından çok etkilendiği, biraz daha görebilmek için ise "Çırpınıp Da Şano'ya Çıkınca, Eylen Şano'da Kal Acem Kızı" diyerek bakmaya doyamadığını ve onu görebildiği zamanın çabuk tükendiğini belirttiği bu güzel kıza duyduğu derin sevda ile bu türküyü yakar ve vefat ettiği 60 'lı yaşlarına kadar da hiç dilinden düşürmez, yıllarca çalıp - söyler (<https://www.repertukul.com/CIRPINIP-DA-SANOVA-YA-CIKINCA-Acem-Kizi-1398> , 18.06.2019).

Türküye İlişkin Notlar 1:

"Şanova" isimli bir yer olmadığı tespit edilmiş olup bu türküde "Şano" kelimesinin sonradan "Şanova" haline dönüştüğü anlaşılmaktadır. Şano; sahne anlamına gelmektedir. Şano kelimesi için Türk Dil Kurumu sözlüğüne bakıldığında Sahne, Tiyatro sahnesi anlamında olduğu görülmektedir (<https://kelimeler.gen.tr/sano-nedir->

ne-demek-287413 , 19.05.2019).

Ayrıca Neşet Ertaş yukarıda verilen sözlerin dışında aşağıda verilen dörtlüğü de albümüne okumuştur.

Avrupa kurban olsun kara kaşına
İngiliz Fransız değmez döşüne
Amerika Belçika düşse peşine
Bir de alman kurban bil Acem Kızı

Türküye İlişkin Notlar 2: TRT repertuvarında kaynak kişi Çekiç Ali olmasına rağmen Halil Atılğanın araştırmalarında aşağıdaki sözleriyle **Aşık Cananiye** ait olduğu görüşü bildirilmiştir.

Silkinip de Şamova'ya çıkınca
Eğlen Şamova'da kal Acem Kızı
Gerdan domur domur rengin kırmızı
Seherde açılmış gül Acem Kızı

Canım kurban olsun kıymet bilene
Belin ince boyun benzer fidana
Ateşine yandı Tarsus Adana
Getirdin başıma hâl Acem Kızı

Silkinip de Şamova'ya çıkarsın
Miski amber gül yanağa takarsın
Kaş altından uğrun uğrun bakarsın
Can alır sendeki tel Acem Kızı

Seni saran oğlan neylesin malı
Yumdukça gözünden dökerler camı
Burnu findık ağzı kahve fincanı
Şeker mi şerbet mi bal Acem Kızı

Amerika kurban olsun karakaşına
İngiliz Fransız değmez döşüne
Avrupa Belçika düşmüş peşine
Bir de Alman kurban bil Acem Kızı

Yavru şahin gibi ben de döneyim
Yeleli de kıratıma bineyim
Berdül Yaylası'ndan gökçek yanağın
Dudağından akar bal Acem Kızı

Canani Âşık da der ki naz olur
Yavaş salın belki sonun hız olur
Mısır haznesini versem az olur
Beni de üstüne al Acem Kızı

Türküye İlişkin Notlar 3: Türkü üzerinde çok fazla görüşler olmakla beraber, farklı varyantlarıyla sözleri Aşık Hüseyin'e ait olan aşağıdaki dizelerde mevcuttur.

Çırpınıp da şanoya da çıkınca
Eğlen şanoda da kal Acem Kızı
Uğrun uğrun kaş altından bakınca
Can telef ediyon bil Acem Kızı

Gözlerin olmuştur zemzem dolabı
Kaşın eder Beyrut ile Halep'i
Kıvrılmış saçların sırma kelebi
Gün vurdukça parlar tel Acem Kızı

Amerika kurban çatık kaşına
Avrupa Belçika düşmüş peşine
İngiliz Fransız köle döşüne
Bir de Alman kurban bil Acem Kızı

Seni gören Aşık neylesin canı
Yumdukça gözünden döker mercanı
Burnu fındık ağzı kahve fincanı
Şeker mi şerbet mi dil Acem Kızı

Seni gördüm yüreciğim sızılar
Ak gerdanda dizim dizim gaziler
Çark elinden çıkma gibi pazılar
Altın burma takmış kol Acem Kızı

Canım kurban olsun ikrar güdene
Belin ince boyun benzer fidana
Ateşine yanmış Tarsus Adana
Nasıl zil vuruyor el Acem Kızı

Kuş tüyünden olsun senin tüneğin
Avrupa'dan gelsin cansız bineğin
Berber aynasından duru yanağın
Akar yanağından bal Acem Kızı

Şol ela gözlerin zenzem dolabı
Kaşın eder Beyrut ile Halep'i
Kıvrışmış saçların sırma kelebi
Gün vurdukça parlar tel Acem Kızı

Aşık Hüsey'nim böyle naz'molur
Çok sallanma tenhalarda göz olur
Mısır haznesini versem az olur
Sen de kıymetini bil Acem Kızı.

Seyirciler coşunca Aşık Hüseyin aynı ayakla türküsünü söylemeye devam eder.

Sallanma karşımda Urum'un kızı
Sade gözler değer koca Sivas'ı
İnci mi mercan mı bir fındık ağzı
Arada dengini bul Acem Kızı

Seni övmüş beylerinen gaziler
Gören yiğit yüreğinden sızılar
Çark elinden çıkmış gibi pazılar
Altın burma ister kol Acem Kızı

Güvel ördek gibi gölden kakışın
Ağca ceren gibi çölde sekişin
Eğdirip boynumu şahan bakışın
Altın kemer ister bel Acem Kızı

Aşık Hüseyin'im böyle naz'molur
Sallanma sevdiğim sana göz olur
Mısır'ı Bağdat'ı versem az olur
Aşığın bahşişin ver Acem Kızı

Türküye İlişkin Notlar 4: Verilen bilgiler dışında Âşık Hüseyin'in Acem Kızı'nın ardından

Gayrı dayanamam ben bu hasrete ve bilemedim kıymetini kadrini isimli dörtlükleri de yazdığı bilinmektedir (Artun ve Karakaş, 2009).

Savaş Akbıyık araştırmalarında;

Bağlaması ile düğün çalarak geçinen ve maddi açıdan oldukça fakir olan Yusuf Cöke'nin, askerlik görevi dışında memleketi ve yakın civarı dışına hiç çıkmamıştır. Askerlik görevi de bu illerde olmadığına göre Yusuf Cöke'nin bu türküyü başka bir yöreden alıp taşıması pek de mümkün görünmemektedir.

ÇIRPINIP DA ŞANOVA'YA ÇIKINCA (Acem Kızı) isimli türkü 15 / 8 lik ölçü ile ACEMKÜRDİ dizisinde bir ezgiye sahiptir. Bu özellikle ezgiler ile Orta Anadolu'da

sıklıkla karşılaşılır. Oysaki Kars, Adana veya Maraş illerindeki türküler incelendiğinde bu usûlde ve / veya dizide tek bir türkûye dahi rastlanmamaktadır.

Sonuç olarak; bu türkûnün Kırşehirli Yusuf Cöke'nin, İranlı bir kıza, ismini bilmediği için "Acem Kızı" diye yaktığı bir sevda türküsü olduğu görüşü güçlü olasılıktır (<https://www.repertukul.com/CIRPINIP-DA-SANOVA-YA-CIKINCA=-Acem-Kizi=-1398> , 18.06.2019).

2.Türkünün Adı: Anam Ağlar Başucumda Oturur

Türkünün Sözleri

Anam ağlar başucumda oturur
Derdim elli iken yüze yetirir
Bu dert beni yiye yiye bitirir

Bağlantı:

Elçek tabip elçek benim yaremden
Ölürüm kurtulmam ben bu yaremden

Anama babama sözüm kalmadı
Bir su ver demeye yüzüm kalmadı
Doktora tabibe lüzum kalmadı

Türkünün Hikayesi: Neşet Ertaş; köy odalarında müzik yaptığımız dönemlerde oda oda gezdirerek bize çaldırırlardı. Köyün çalgıcı kâhyası bir odaya getirdi. Ben bir adım geri attım, kâhya burada çalacaksınız dedi, ben ne çalayım bir hasta yatıyor başında da anası var. O gece ne çaldığımı bilmiyorum. O gençten çok etkilendim oturdum kendi kendime Anam Ağlar Baş Ucumda isimli türküyü yazdım diyerek aktarıyor.

3. Türkünün Adı: Aman Dünya Ne Darımış - Halil İbrahim'in Ağdı

Türkünün Sözleri

Aman dünya ne dar imiş
Dert çekmesi ne zor imiş
İçerimde yare varmış
Dermanını arar oldum

Dertli dertli gezer oldum
Ben derdimi yazar oldum
Bu derdi ben çeke çeke (ah bu derdi çeke çeke)
Hem canımdan bezer oldum

Alnımda kara yazılar
Yürekte yara sızılar
Yetim kalan can kuzular
Dermanını arar oldum

Bu derdimin dermanını
Kalem yazmaz romanını (kalem yazmaz soranı mı)
Ecel gelmiş can gidiyor (ecel gelmiş can mı gider)
Okur felek fermanını

Türkünün Hikayesi:

Kırşehir merkeze bağlı Akçaağıl köyünün ünlü ağalarından Molla Mustafa'nın dört oğlundan biri olan Halil İbrahim Akçakaya, varlıklı, cömert, babayiğit ve atak bir insandı. 1960 ihtilaliyle birlikte işlerinin bozulması sonucu sağlığını kaybetmiş, çağın öldürücü hastalığı kansere yakalanarak 1964 yılında vefat etmiştir (Kızılırmak, 1938, akt: Altınok, 2003: 404).

Sözleri yazılan eser Çekiç Ali'nin plağa okuduğu şekliyledir.

Türküye İlişkin Notlar:

Yukarıda verilen sözler dışında Baki Yaşa Altınok şu sözlerin olduğunu da belirtmiştir.

Yarem derin ellemeyin
İyi olur bellemeyin
Şu dermansız dertlerimi
Yavrulara söylemeyin (Altınok, 2003: 405).

4.Türkünün Adı: Ahu Gözlerini Süzerek Bakma

Türkünün Sözleri

Ahu gözlerini süzerek bakma
Divane gönlümü üzme sevdiğim
Giyinip kuşanıp karşıma çıkma
Uğrarsın nazara gezme sevdiğim

Zannederim hüsnün cennet bağıdır
Yaşın küçük(güççük) güzelliğin çağıdır
Esen rüzgar sarı saçın dağıdır
İpek örgülerin çözme sevdiğim

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar: Plaktan yazıldı.

Hüsn (Hüsnün): Güzellik

5. Türkünün Adı: Ak Ellerin Sala Sala Gelen Yar

Türkünün Sözleri:

(Aman) Ak ellerini de sala sala gelen yar
Nasıl getireyim uy uy uy seni ele ben
Sen bir balaban olsan uy uy uy ben de bir şahin (2 uy uy)
Taksam Cırnağıma da uy uy gitsem çöle ben

Koyunları da kuzu ile karışık
Yüze küskün emme uy kalbi barışık
(Aman) Ak buğday benizli uy uy uy uy zilfi (zülfü) dolaşık
Ne yapmışım da döşten dolaşan ele ben (anam (aman) ele ben uy)

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Yukarıda sözleri yazılan eser Çekiç Ali'nin plağa okuduğu şekliyledir. Bunun dışında Neşet Ertaşın okuduğu kayıtların sözleri de aşağıdaki gibidir.

Ağ ellerin sala sala gelen yar (**Ak ellerin sala sala gelen yar**)
Nasıl getireyim seni ele ben
Ben bir şahin olsam sen bir balaban (**Ya bir şahin olsam, ya bir balaban**)
Taksam cırnağıma gitsem çöle ben (**Taksam kaynağıma gitsem yola ben**)

Şahinimi salmış idim dumana (**Şahinimi salmış idim yabana**)
Mayıl oldum ben bir kaşı kemana
Sevdi isem ben yarimi kime ne (**Sevdim ise yârim sevdim kime ne**)
Ne etmişim şu dolaşan ele ben (**Ne etmişim şu koğlaşan ele ben**)

Koyunları kuzu ile karışık
Yüze küskün ama kalbi barışık (**Yüze küskün amma gönül barışık**)
Siyah perçemli de zülfü dolaşık (**Siyah perçemlidir zülfü dolaşık**)
Yeni düştüm düzen tutmaz tele ben (Parlak, 2013: 312).

Parantez içinde verilen koyu renkli sözler ise Aşık Said'in kaleme aldığı farklı sözleridir.

Bu sözler dışında tespit edilen bir dörtlük daha mevcuttur.

Der Said'im görür zâtı zâd ile
Aldırdım yarimi bir ispat ile
Göksü sülenbetli, tosun at ile
Yâr terkimde hep gideydim çöle ben (Obruk, 1983: 122).

Zülûf(zilfî): Şakaklardan sarkan saç lülesi
Döş, döşten: Yamaç, bayır.
Cırnak: Yırtıcı hayvan tırnağı. Tırnak.
Sülenbet (sine bent): Atların döşüne takılan kayış ve ona bağlı mavi boncuklu, ponponlu süsler.

6.Türkünün Adı: Aziziye Aziziye

Türkünün Sözleri:

Aziziye aziziye
Duman durdu çöl yazıya
Gurban olayım olayım
Beşikte yatan guzuya.

Aziziye vardım sabah
Ballar gelir dabah dabah
Hep gırılın avşar eli
Memmet gider başı gabah.

Çahdım dikkeyi çıhmıyor
Gırık omuzum galhmıyor
Veriver gardaş (sultan) martinim
Gardaş gardaşa bahmıyor.

Sokahda gayfe gavrulur
Dumanı göye savrulur
Guşlar yuvadan uçmadan
Ana guzudan ayrılır.

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Dabah: Tabak
Gabah: Kabak
Dikke: Kağnılarda köpte açılan deliğe geçirilen kazık

7.Türkünün Adı: Başında Pare Pare Karın Var Senin

Türkünün Sözleri:

(Aydost) Aman başında pare pare karın var senin (ah senin den uy uy)
Yar ile yaylayacak(da)zamanın dağlar (uy uy)
(Aman) Seni çıkmaya ne mecalim var benim (uy uy)
Koymadın dahatimi gümenim dağlar

(Aydost) Aman yağmur yağar (da) her otları bitirir(ah bitirir den uy uy)
Güz gelir de reyhanın yetirir(uy uy)
Sarı çiçek(çiğdem) pervaz kurmuş oturur(uy uy)
Karışmış laleye çimenim dağlar(uy uy uy uy)

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar 1 :

Yukarıda sözleri yazılan eser Çekiç Ali'nin kayıtlarında okuduğu şekliyledir. Hacı Taşan aynı eseri aşağıda sözleri verilen şekliyle okumuştur.

(Aman) Başında pare pare karın var senin
Yar ile yaylayacak zamanın oy oy dağlar oy (**dostunan yaylıyacak zamanım dağlar dağlar vay dağlar of of of**)

(Aman) seni çıkmıya ne mecalim var benim(**seni çıkmaya ne me ne mecalim var benim**)
Koymadın dermanımı da amanın dağlar oy oy oy(**koymadın dermanı amanın dağlar oy dağlar oy oy**)

(Ay dost aman) Yağmur yağar(da) her otları bitirir
Güz gelir de ireyhanı oy oy yetirir oy(**güz gelir de ireyhanı yetirir oy oy yetirir of of of**)

(Aman) Sarı çiçek pervaz kurmuş oturur
Karıştı laleye de çimenin dağlar oy oy oy(**karışmış laleye çimenin dağlar dağlar dağlar oy oy**)

(Ay dost aman) Engininden yükseğine bakılmaz
Aslan gelse boz meşeni oy oy sökemez oy (**aslan gelse boz meşeni sökemez ooooo sökemez of of**)

(Aman) İpek yüklü tor mayalar çıkamaz (ipek yüklü tor mayaların yavru çıkamaz)
Kaldı koyağında da gümenim dağlar oy oy oy (kaldı koyağında da gümenim
dağlar dağlar dağlar oy oy)

Türküye İlişkin Notlar 2 :

Hacı Taşan'ın bu eserde yapılan araştırma ve kayıtlarda farklı yorumlarının olduğu görülmektedir. Parantez içinde yer alan küçük ve kalın yazı şeklinde ikinci yorumun sözleri yazılmıştır. Eserin genel yapısının anlaşılması için 1. Sözlerin yeterli olduğu düşünülebilir, fakat ustanın yorum gücünün ve duygusal ifade tarzının tam aktarılması bağlamında ikinci sözlerinde yazılmasının da önemli olduğu düşünülmektedir. Aynı eser Karacaoğlu tarafından şu şekilde kaleme alınmıştır.

Başında da manlı namlı kar'ın var
Seni yaylayacak zamanım dağlar
Mecalim mi vardır çıkam başına?
Kalmadı takatimi amanın dağlar

Yağmur yağar, mor sümbüller bitirir;
Yel estikçe kokuların getirir.
Sarı çiçek sarvan kurmuş oturur;
Karışmış güller çimenin dağlar!

Sarı çiçek sallanıyor naz ile,
Dem sürerdim on beşinde kız ile,
Şimdi öksüz kaldım kırık saz ile,
Ah ettikçe tüter dumanım dağlar!

Yaz gelir, illerin çözülür, konar.
Güzeller suyundan içip de kanar.
Küpeler kulakta mum gibi yanar;
Gördükçe, artıyor imanım dağlar!

Karac'oğlu der ki: çöktüm, oturdum;
Bağ bahçe diktim de meyva yetirdim.
Alnı top perçemli yavru yitirdim,
Kaldı bir köşede gümanım dağlar! (Cumbur, 1973:50-51 /223- 224, akt: Karakuş,
2005: 283-284).

Dahatimi: Takât

Rayhan: Reyhan

Gümen: İnanç, kanaat, heves, istek, neşe

Pervaz: Kapı, pencere vb. yerlerin kenarlarına geçirilen ensiz parça

Sarvan:Deve süren, deveci/Kadın giysilerinde eteğe konan kırmalar.

8.Türkünün Adı: Bir Zaman Keyfini Yetiremedim (Sitem Taşlarını)

Türkünün Sözleri:

Sitem taşlarına vurdum başımı
Gece gündüz zar eyledim işimi
Hiçbir zaman boşlamadın peşimi
Kahpe felek omzumdan in gayrı

Bir zaman keyfini yetiremedim
Beni candan usandırdın sen gader
Vurdun gam yükünü götüremedim
Dayanmıyor bu cefaya can gader

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

TRT repertuvarında bulunan sözlerin dışında Cahit Obruk Aşık Said'in bu şiirinin aşağıda tespit edilen sözlerini de Kırşehirli Aşık Said isimli kitabında kaleme almıştır.

Bir zaman keyfini yetiremedim
Beni candan usandırdın sen gayrı
Vurdun gam yükünü götüremedim
Kahpe felek omzumdan in gayrı

Sitem taşlarına çaldın başımı
Gece gündüz zâr eyledim işimi
Hiçbir zaman boşlamadın peşimi
Dayanmıyor bu cefaya can gayrı

Kara giydin yasa tuttun anımı
Iramadım bu sevdadan gönlümü
Armağan verdim de atatlı aşkımı
Bunan özge armağanım can gayrı

Şahinimi yükseğinde beslerdin
Kâhi sitem kâhi safa gösterdin
Cannet bağı gülistanlık isterdin
Şimdi gönül bir hayale yan gayrı

Görünmez bülbüle goncanın harı
Etrafına çekmiş hardan hisarı
Kâhi esrik gezdim kâhi serseri
Yazık Said deli olmuş den gayrı

Zar: Ağlama, inleme

Boşlama: Bırakma, vazgeçmek

Yetiremedim: Keyfini sürdürmek, hazzını yaşamak. (TRT Repertuvar)

9.Türkünün Adı: Biter Kırşehir’ın Gülleri Biter

Türkünün Sözleri:

Biter Kırşehir'in gülleri biter
(Efendim) Çırpınıp dalında bülbüller öter

Ammmman amman aman
Gülüm ammmman amman bir tanem Amman
Şakıyıp dalında bülbüller öter
Ammmman amman aman
Sebep ammmman amman bir tanem amman

Boldur güzeli de yeniden yeter
(Efendim) güzellerin kaşı keman görünür
Ammmman amman aman
Sebep ammmman amman bir tanem amman (ben yandım aman)

Türkünün Hikayesi:

Toroslar’dan zorla çıkartılıp Orta Anadolu’da iskana tabi tutulan konar-göçer Türkmen aşiretleri, oba oba yollara düşmüşlerdir. Şiirde de belirtildiği gibi, Türkmenlerin başlıca sığınacağı yer yine Kırşehir yöresidir. Şiirde geçen “cebel” kelimesi Ozan Dadaloğlu hakkında araştırma yapan bir çok yazar “Gavurdağları üzerinde bir yerleşim alanı” diye açıklamışlardır. Ahmet Z. Özdemir Avşarlar ve Dadaloğlu” adlı eserinde gerçekçi bir yaklaşımla bu görüşün yanlış olduğunu, Arapçada olduğu gibi, burada “cebel” isminin dağ anlamında kullanıldığını belirtmiştir. Şiirin tamamına bakacak olursak; Akdağ, Bozok, Yozgat, Kırşehir, Köpekli dağ, Şalgösteren, Niğde, Bor, Kayseri, Erciyes, Kaman, gibi İç Anadolu kentleri ile yine bu yöre dağlarının adları geçmektedir. Dadaloğlu’nun Cebel dediği yer de Kırşehir ilinin kuzeybatısındaki ünlü Kervansaray dağlarıdır. Kırşehir’den itibaren Çoğun yol ayrımına kadar olan düzlük, oldukça verimli olup çayır, çimenliktir. Buralar geniş kavaklıklarla söğüt aracılığıyla, bağ ve bahçeleriyle yemyeşildir. Biraz ileride ise al yeşil bahçeleriyle Kaman görünmektedir. Diğer yanı başında Türkmenlerin birkaç kez kırma uğratıldığı ve sürgün edildiği ünlü Malya ovası vardır. Dadaloğlu da Kırşehir’in bir simgesi hâline gelen bu ünlü şiirini Türkmenlerin bir kolu Avşarların Uzun yayladan Keskin’e uzanan bölgeye yerleştirildikleri günlerde söylemiştir (Özdemir, 1985: 244).

Türküye İlişkin Notlar 2:

Dadaloğlu'na ait eserin sözleri de aşağıda verilmiştir.

Çıktım yücesine seyran eyledim
Cebel önü çayır çimen görünür
Bir firkat geldi de coştum ağladım
Al yeşil bahçeli Kaman görünür.

Şaştım hey Allahım ben de pek şaştım
Devrettim Akdağ'ı Bozok'a düştüm
Yozgat'ın üstünde bir ateş saçtım
Yanar oylum oylum duman görünür.

Atladım da düştüm karşı ki bağa
Vardı alnım değdi yeşil yaprağa
Bir nazar eyledim Köpekli Dağ'a
Üstte Şalgösteren boran görünür.

Biter Kırşehir'in gülleri biter
Çağırışır dalında bülbüller öter
Ufacık güzeller hep yeni yeter
Güzelin kaşında keman görünür.

Gönül arzuladı Niğde'yi Bor'u
Gün günden artmakta yiğidin zarı
Çifte bedestanlı koca Kayseri
Erciyes karşıdan yaman görünür.

Dadaloğlu'm der ki zatından zatı
Çekin eyerleyin gökçe kıratı
Göçmek değil bizim elin muradı
Ağ yare gitmemiz güman görünür.

Akdağ, Bozok: Yozgat ilinde bulunan yerler.
Şalgösteren: Kırşehir ilinde bulunan bir yer.
Köpeklidağ: Kırşehir'de bulunan bir bölge
Bedestan: İçinde kumaş, mücevher, silah ve benzeri değerli eşyanın satıldığı kapalı
çarşı

Türküye ilişkin Notlar 3:

Yukarıda verilen sözlerin dışında Baki Yaşa Altınok; Pehlivanlı oymağına ait Osmanlıca yazma cönkte Kul Mustafa'ya ait benzer sözleri olan şiiri de aşağıda sözleri verdiği şekli ile söylemiştir.

Çıktım Müminli'nin başına baktım
Kılıçözü çayır çimen görünür
Firkat geldi ah eyledim ağladım
Al yeşil bahçeli Kaman görünür

Biter Kırşehir'in gülleri biter
Çağırışır dalında bülbüller öter
Güzeli çok imiş hep yeni yeter
Güzellerin kaşı keman görünür.

Gönül arzyledi Niğde'yi Bor'u
Gittikçe artıyor efkarı zarı
Ulu bedehşanlı koca Kayseri
Erciyes karşında duman görünür.

Şaştım Allah'ım da yine ben şaştım
Akdağ'ı koyup da Bozok'a düştüm
Yozgat illerinde bir ateş saçtım
Söndürmeye hayli zaman görünür.

Sana derim sana Aygar'ın dağı
Gözüme göründü Salmanlı bağı
Karşında görünür şol Denek dağı
Kavuşmaya hayli zaman görünür.

Dolan Kul Mustafa'm dağları dolan
Yalan şu dünyanın ötesi yalan
Halime bakıp da insafa gelen
Zerrece göğsünde iman görünür.

Yukarıda verilen bilgiler dışında Trt repertuvarında
Gün be gün eylerim ah ile zarı
(Efendim) Elimden Aldırdım gül yüzlü yarı

Arzum sende kaldı koca Kırşehir
(Efendim) Kervansarayların Duman Görünür şeklinde iki farklı bölüm daha vardır.

Aşağıda verilen 2 farklı bağlantı bölümü de yine Trt repertuvarında verilmiştir.

Aynam düştü yerlere

Karıştı gazellere

Tabiyatım kurusun

Düşkünüm güzellere

Beylik martin duvarda

Bir yar sevdim hovarda

Allah bizi kavuştur

Su yolunda pınarda

10. Türkünün Adı: Bir Haber Gelmiyor Yardan Sıladan

Türkünün Sözleri:

Bir haber gelmiyor yardan sıladan
Zaman geçti haylı yıl oldu sazım
Garip başım heç ayrılmaz beladan
Unuttu yar bizi el oldu sazım

Dertli ötüp yaralama sinamı (sinemi)
Düşürdün aklıma nazlı sunamı
Feleğin karası bir tek bana mı
Bu ayrılık bize bize zûl oldu sazım

Dertli dertli öter sarı tellerim
Aşk oduna yanar benim dillerim
Çekilmiyor kahır da gurbet ellerin
Gidelim sılaya gel oldu sazım

Türkünün Hikâyesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Sine: Göğüs, gönül, yürek, bağır, iç

Zûl: Yapılması ağır gelen, onura dokunan bir davranışa maruz kalma ya da zorunlu olarak böyle bir davranışta bulunma durumları.

11.Türkünün Adı: Çare Yoktur Bu Dert Beni Öldürür

Türkünün Sözleri:

Çare yoktur bu dert beni öldürür
Olmasam evladan kerem sevdiğim
Azdı yarelerim ilaç karetmez
Sardı ciğerimi (yüreğimi) verem sevdiğim.

Çok cefa eyledim kıyma (yeter) canıma
Sebebim katlim ol girme kanıma
Helalleşmekça gel yar yanıma
Canımı bergüzar verem sevdiğim.

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Evla: Daha iyisi, birincisi, başta gelmesi gerekeni.
Bergüzar: Anılmak için verilen armağan.

12.Türkünün Adı: Çifte Gelin

Türkünün Sözleri:

Çifte gelin çifte gelin 2)
Geniş omuz ince belin (2)
Şeker kaymak datlı dilin(2)
Dolanıyor çifte gelin (2)

Çifte gelin dalgaraya
Yaz gelince çık yaylaya
Biri ördek biri durna
Ötüşüyor çifte gelin

Çifte gelin boyu uzun
Huyu birbirinden düzgün
Yargın bağda seçme üzüm
Bulunuyor çifte gelin

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Plaktan yazıldı.
Dalgara: Dalları ince, gövdesi uzun bir ağaç
Yargın bağ: Arka, sırt, ark, uzun çukur

13.Türkünün Adı: Çıktım Yücesine Eyledim Seyran

Türkünün Sözleri:

(Aydos) Çıktım yükseğine eyledim seyran (seyran uy)
Eller benim kara gözlüm nic olmuş (nic'olmuş uy)
Aman destur verdim bahçelere bağlara (bağlara uy uy)
Bağlar benim kara gözlüm nic'olmuş (uy uy)

(Aydos) Kezibanım şu cihanı seyyah edelim (edelimden uy)
Aman Mecnun'un Leyla'sını bulalım uy (bulalım uy)
Akan sulardan haberin soralım (soralım uy)
Seller benim kara gözlüm nic oldu (uy uy)

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar: Plaktan yazıldı.
Seyyah etmek: Gezmek, tanımak, görmek,
Nic'olmak: Ne durumda, nasıl

14. Türkünün Adı: Çorabın Enine Bak

Türkünün Sözleri:

Çorabın miline bak
Dönder de alına bak
Ben aklına düştükçe (de)
Çavuşun dağına bak

Bağlantı:

Şöyle böyle şu güzele (yosmaya) yanmayım mı
Bin beş yüze topaklıda kalmayım mı

Çorap miline n'olur
Sevda sırrına n'olur
Aç kapıyı nazlı yar
Gönül birine n'olur

Bağlantı:

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Mil: Türlü işlerde veya örgüde kullanılan, ince uzun metal çubuk.
Yosma: Genç, güzel ve şen kadın

15.Türkünün Adı: Çubuğuna Lüleyim

Türkünün Sözleri:

(Hey) Çubuğuna lüleyim
Yar yüzüne güleyim
Sen (yar) kapıdan geçerken
Ben başına belayım (lele ibram oy)

Bağlantı:

Oy lele lele ibram oy
Hey lele lele ibram oy
Sarılı da yazma kirazdan
Bakma kurban ben olam
Gelirim ben birazdan
Le le le ibram oy

(Hey) Karşıda herk otlanır
Bu derde kim katlanır
İkimizin derdinden
Havalar bulutlanır

Bağlantı:

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Herk: Sürülerek bir yıl dinlenmeye bırakılan tarla.

16.Türkünün Adı: Çubuk Uzun (Çubuk Benim Tel Benim)

Türkünün Sözleri:

Çubuk uzun bağlama küçük (bir danem aman aman gaşı keman)
Ben gidiyom ağlama (gaydalıma ağam amanın aslanım aman)

Çubuk uzun bel verir (aman kekliğim aman aman aman gaşı keman)
Bu güzellik elverir (bir danem ağam amanın gaydalım aman)

Çubuk uzun tütün az (gaydalıma aman aman aman gaşı keman)
Gitti bahar kaldı yaz (gaydalıma aman amanın bir danem aman)

Katip kölen olayım aman
Bir güzelde bana yaz(gaydalıma aman amanın bir danem aman)

Çubuk benim tel benim aman (gaydalıma aman aman aman gaşı keman)
Suydan gelen yar benim (bir danem aman aman aman gaşı keman)

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Gaydalı: Güzel, sekerek yürüyüş / Gösterişli hareketler yapan (kimse)

17.Türkünün Adı: Dertli Zeynep (Zeynep'im Varyantı)

Türkünün Sözleri:

Güneş ilham alırdı da senin yüzünden
Dertli avunurdu da şirin sözünden
Uzun kirpiğini de ela gözünde gözünden
Akar gözyaşları dolu Zeynep'im Zeynep'im

Emsalin yok da Anadolu'dan
Ebrişim dolan almış (dolakalmış çalıdan)
Aman elleri goynunda da gezer kuluda
Bilmez kıymatını kulu Zeynep'im Zeynep'im

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar: Plaktan yazıldı.

Ebrişim, İbrişim: İpeğin kalınca bükülmesiyle elde edilen iplik./Aynı zamanda
İbrişim-Ebrişim; Kırşehir Kaman ilçesine bağlı bir köy adıdır.

Dolakalmak: Birdenbire dolmak, doluvermek.

Kulu: Konya, Amasya, Ankara, illerine bağlı yerleşim yeri.

18.Türkünün Adı: Doğar Yaz Ayları iekler Açar (Bekir'in Ağıdı)

Türkünün Sözleri:

(Aman) Doğar yaz ayları çiçekler açar
Eller yaylasına da yavrular göçer
Acep bizim kuzuları da kimler seçer

Bağlantı:

Aman ağlama anacağım ağlama da uy uy uy buyumuş kader
Takdir böyledir zalim oy sabreyle peder

Yarın bayram gelir de alem dirilir
Ana baba yavrusuna sarılır
Yetim olanların da boynu burulur

Bağlantı

Aman ağlama anacağım ağlama da uy uy uy buyumuş kader
Takdir böyledir zalim oy sabreyle peder

Anam gelinleri gelin oturun
Girin salacama beni götürün
Elinizle dar kabire yatırın

Bağlantı

Aman ağlama anacağım ağlama da uy uy uy buyumuş kader
Takdir böyledir zalim oy sabreyle peder

Bileydim de dükkân sana girmezdim
Düşman olsa fırsatını vermezdim
Böyle kişilere boyun eğmezdim

Bağlantı

Aman ağlama anacağım ağlama da uy uy uy buyumuş kader
Takdir böyledir zalim oy sabreyle peder (Değirmenci, 1933, akt: Altınok,

2003: 406 -407/ <https://www.repertukul.com/DOGAR-YAZ-AYLARI-CICEKLER-ACAR-546> , 18.06.2019).

Türkünün Hikayesi:

Kırşehir merkeze bağlı Toklumen köyünden ünlü ozan, Âşık Said'in kızı Nadiye'nin oğlu Bekir Akdağ, 1960-61 yılında bağ evine gidip arkadaşları ile eğlenmişler. Bir müddet sonra aynı arkadaşlarla köye dönüp bakkala uğradığı bir sırada, tartıştığı bir arkadaşının tabancasından çıkan kurşun ile Bekir oracıkta hayatını kaybetmiştir. Genç yaşta ölen, iki hanım ve dört çocuğu klan Bekir Akdağ dayısı Aşık Seyfullah Değirmenci bu içli türküyü söylemiştir.

Türküye İlişkin Notlar:

Salaca: Hasta, yaralı ya da ölü taşınan sedye

19.Türkünün Adı: Dostlarının Bozuk Gitti Aramız

Türkünün Sözleri:

Dostlarının bozuk gitti aramız
Düşmana yeke yek varmak sıramız
Biz düşmana sardırmayız yaremiz yaremiz aman aman
Hazır ol bahtına diyenlerdeniz.

Bineydim de kırıatımın üstüne
Alaydım martinimi destime
Gafil varmayız biz düşmanın üstüne
Hazır ol bahtına diyenlerdeniz.

Çıkaydım Dinek Dağı salına salına
At katayım mal yemez malına
Sıtkı bütün arkadaşın yoluna
Biz kelleyi verenlerdeniz.

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Martin: Eskiden kullanılmış olan, yivli, tek kurşun atan ve çok ses çıkaran bir tüfek.
Yiv: bir yüzeyin üzerindeki ince çizgi biçiminde, genellikle sarmal oyuk.
Yeke yek: Teke tek
Dest : El
Sıdk : Sadık, sözünde durmak, sözüne bağlı, güvenilir olmak.

20.Türkünün Adı: Everek Dağı (Deverek)

Türkünün Sözleri:

Üzerinden de keklik gibi kaydı mı
Güvel kuşu gibi yar boynunu eğdi mi
Sarı saçın mah yüzüne değdi mi
Bana karşı bir çekilmez nazı var.

Seyfullah'ım der ki gel insaf eyle
Derd-i hicran ile gezerim böyle
Sunam nerde dağlar bir de sen söyle
Çoğu gitti şu ömrümün azı var.

Türkünün hikayesi:

Everek, Kayseri'nin Develi ilçesinin eski adıdır. Erciyes Dağı'nın 6 km güneyinde kurulmuştur, Kayserinin en büyük ilçesidir. Rumlar olduğu yerden hızlı bir şekilde geçmek, eve ermek isterlermiş. Everek adı da buradan gelmiş. Bir başka yorumda ise ivmekten, acele etmekten geldiği de söylenmektedir. Everek Dağı isimli türkünün kahramanı; el bebek, gül bebek büyütülmüş, bir ananın, bir babanın, tek evladıdır. Küçükken çok iyi ata binmeyi öğrenmiş. Aynı zamanda da attığını vuran bir avcı olarak yetişmiştir. Köyde bütün genç kızların gözdesidir. Fakat gencin gözü kimseyi görmemektedir. Varsa yoksa tek derdi dağlarda geyik avlamaktır.

Yine bir gün Everek Dağında geyik avına çıkar, ahu gözlü ceylan onu sarp kayalıklara doğru çekip alır götürür. Ceylanın peşinden uçurumdan aşağı doğru kayar yuvarlanır ve tüfekte kendini vurur. Çok yalçın sarp kayalık yerdir. Bütün köylü tarafından günlerce aranır, fakat ne ölüsü ne dirisi bulunamaz.

Babası biricik yavrusunu bulmak için günlerce dağları dolaşır. Aramaktan yorulmuş bitkin düşmüştür. Durup dinlenirken gözü uçurumun kenarında bir tek iskarpine takılır, dikkatli bakınca oğlunun ayakkabısını tanır. Duygulanır, ağlayarak şu ağıtı söyler.

“Şu alımda ne bitmedik yazı var,

İskarpininde bir incecik tozu var.

Türküye İlişkin notlar 1:

Yukarıda verilen dörtlükler Çekiç Ali'nin ses kayıtlarından elde edilen türkünün sözleridir. Bunun yanı sıra Trt repertuvarında everek ve devere adlarında iki derlemenin daha olduğu tespit edilmiştir. Türkülerin sözleri ise şu şekildedir.

NİCE GÖRSEM SENİ DEVEREK DAĞI

(Aman) nice görsem seni devere dağı
Yüreğimde bir incecik sızı var
Ah ile geçirdim ömrümün çağı
Çoğu gitti bu ömrümün azı var

Güzel keklik gibi goyağında yaydı mı
Gönül kuşu gibi yar boynunu eğdi mi
Sarı saçı boz meşene değdi mi
Bana karşı bir çekilmez nazı var

Seyfullah'ım der ki gel insaf eyle
Derd-i hicran ile gezerim böyle
Sunam nerde dağlar bir de sen söyle
Çoğu gitti şu ömrümün azı var

Türküye İlişkin notlar 2:

Ahmet Gazi Ayhan'ın derlemesi olan bu eserin sözleri ve aşağıda verildiği şekliyledir.

HER NE ZAMAN GÖRSEM SENİ EVEREK DAĞI

Her ne zaman görsem seni Everek dağı
Yüreğimde bir incecik sızı var
Ah ile geçirdim ömrümün çağı
Şu alnımda ne bitmedik yazı var (anam yazı var)
Çoğu gitti şu ömrümün azı var

Yosunlardan ayakları kaydı mı
Yavru şahin gibi boyun eğdi mi
Sarı saça mor menevşe değdi mi
Şu alnımda ne bitmedik yazı var
İskarpinde bir incecik tozu var (aman tozu var)

Söyle garlı dağlar gel insaf eyle
Neredeyse dağlar yavrumu söyle (vay söyle)
İki elim böğrümde merhamet eyle
Çoğu gitti şu ömrümün azı var
Şu alnımda ne bitmedik yazı var (aman yazı var)

Deverek Dağı: Bir yer adı
Derd-İ Hicran: Gurbet acısı, ayrılık derdi
İskarpın: Kundura, ayakkabı
Böyrüm : Göğüs kafesinin her iki yanı, böğür
Güvel: Ördek
Goyak: Dağ yamaçlarında, çukurlukta kalan düzlükler

21.Türkünün Adı: Garip Bülbül Gibi Düştü Zare

Türkünün Sözleri:

Garip bülbül gibi düştüm zare
Tabipler derdime bulmadı çare
(Aman) vardı içerimde iyi olmaz yare (uy)
Açan yarelerim lokmana söyle

Çekerim derd ile bunca zamandır
Hasretinle garip halim yamandır
(Aman) Gidiyorum geleceğim gümandır (uf)
Sitemkarım olan sultana söyle

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar: Plaktan yazıldı.

Sitemkar: Sitem edici, sitem eden/ Haksızlık ve zulüm yapan. Zalim

Güman: Tahmin. Sanmak. şüphe.

22. Türkünün Adı: Geleli Gülmedim Ben Bu Cihana

Türkünün Sözleri:

(Ay dost aman)

Geleli gülmedim ben bu cihana

Şu (bu) dünya başıma dardır yar eden (oy oy)

Giriftar olmuşum bunca isyana (of)

Çektiğim (çekeceğim) ah ile zardır yar eden sunam (oy oy oy)

(Ay dost aman)

Tabiplere (ragiplere) devran verdin dem verdin (oy)

Saadet istedim bana gam verdin

(Aman)

Ömrümün bağında bir de sam verdin (of)

Açılmış güllerin hardır yâreden sunam (oy)

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Yukarıda verilen sözler dışında Neşet Ertaş'ın aşağıdaki dörtlüklerle olan ses kaydı da bulunmaktadır.

Aman geleli gülmedim ben bu cihana

Çektiğim ah ile zardır yareden

Giriftar olmuşum da of bunca ihsane

Çektiğim ah ile zardır yareden

Ben miyim dünyada bir bahtı kara

Tabipler derdime bulmuyor çare

Mühtaç etmen beni bu zalim kula

Kula mühtaç olmak zordur yareden

Ararım derdime bir çare yoktur

Anladım evvelden böyledir taktır

Ele düğün bayram bana haktır

Ne çekilmez kahrın vardır yareden

Sam: ölden esen sıcak rüzgar

Giriftar: Tutulmuş, bağlanmış

Har: Diken

Ragip (Ragıp): İsteyen, istekli olan, rağbet eden, içtenlikle isteyen, özleyen

23.Türkünün Adı: Girdim Tünele Dayalı Kürek

Türkünün Sözleri:

Girdim tünele dayalı kürek
Girdim içine de (uy uy uy) kan gölek gölek
Sana ben ne yaptım (uy) ey zalım felek (uy uy)
Daha amelenin biri(günü) gelmedi

(Aman) Kanlıymış da şu yarmanın söykesi
Aldım'ola zalım felek öfkesi
Mendilini (de) iç koynumda saklarım
Derler'mola (da) yarım ölü soykası

Yol verin de şu treni geçeyim
Ameleden ben yarimi seçeyim
Ölmeden Şevket'imi gördüm diyene
Sürmeli celebi kurban keseyim

Sırmadan da Şevket'imın bıyığı
Yok muyudu içinizin büyüğü
Eksik geldi amelenin birisi
Soyha kalsın şu yarmanın oyuğu

Türkünün Hikayesi: 1927 yılında Ankara, Kayseri demiryolu inşaatı yapılırken Yerköy, Şefaatli Karaandere arasındaki tünel kazımı sırasında tünelin çökmesiyle Şevket adlı bir genç, toprağın altında kalarak ölmüştür. Genç Şevket'in ölümüne nişanlısı şu ağıdı yakmıştır. Ağıdın iki kıtasını Kırşehirli Çekiç Ali plağa okumuştur.

Türküye İlişkin Notlar:

Aşağıda yer alan dörtlük Trt repertuvarında yer almaktadır.

Tirenci emmi tirenini süreyim
Aç koynunu nazlı yarım gireyim
Şevket'imi yarmada gördüm diyene
Yavru cerenimi müjde vereyim

Söyke : Eğri yer, bayır, yamaç Soyka : Ölünün üstünden çıkan giysi
Yarma : Arazinin engebeli yeri Gölek: Küçük su birikintisi, küçük göl, gölcük.
Celeb: Koyun, keçi, sığır vb. kesilecek hayvanların ticaretini yapan kimse

24.Türkünün Adı: İrafa Koydum Narı

Türkünün Sözleri:

İrafa koydum narı
Ağlarım zarı zarı
Küstürdüm de yolladım
İreyhan boylu yarı

Bağlantı:

Yar yandan yandan yandan yandan
Seviyom seni candan
İki can bir sevilmez
Ya ondan geç ya benden

İraftaki siniler
Hasta olan iniler
Yarı gurbette olanın
Kulakları çiniler

Bağlantı:

İraftaki gül suyu
Uyu sevdiğim uyu
Sana sarhoş diyorlar
İçtiğin üzüm suyu

bağlantı:

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

İraf: Raf sözcüğünün halk arasındaki söyleniş biçimi
Çiniler: Çınlar

25.Türkünün Adı: Irast Geldim Kaşları Kemana

Türkünün Sözleri:

Irast geldim bir kaşları kemana
Ruhumu okşadı dili yeter'in
Dedim teşrif nereye dedi kaman'a (uy)
Saçı sarı ebru teli yeter'in

Varınca kaman'a çıkma pazara
Ugradırlar sunam (gülüm) seni nazara
Öldürüp aşığın koyma mezara
Demesinler yatan ölü yeter'in

Türkünün hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin notlar:

Not: Bunların dışında aşağıdaki dörtlükler de yörede görülmektedir.

Hangi dağdan tezkimiş bu ceran
Yitirir aklını cemalin göre
Ölse de gam yemez yavruyu saran
İçsem elinden bir dolu yeter'in

Yeter seyfullah'ım uzattın sözü
Bir görüşte peri mest etti bizi
Sorarsan Acıkuy'dan çavuş'un kızı
Bir harebe köydür ili yeter'in

Tezirmek: Ürmek, kaçmak, uzaklaşmak
Ceren- Ceran: Ceylan (akt: Karakuş, 2005: 81).
Acıkuy: Ankara-Şereflikoçhisar'a bağlı bir mahalle adı.

26.Türkünün Adı: Kaderim Kaderim

Türkünün Sözleri:

Aman kaderim kaderim benim kaderim
Karalar giymiş ağlar pederim
Hasta düşmüş paşam beyim Haydar'ım
Bülbül öldü soldu gülü neyleyim

Planüşde (belamışta) tebdilimi şaşırın
Kağımdan gardaştan ayrı düşüren
(Aman) Kulak verdim de dört köşeyi dinledim
Bir ben değil alem perişan

Kahpe felek de değirmenin döndü mü
(Aman) Ben yapıyom da sen yıkarsın bendimi
Mevlam da gençlikte verdi zulümü
Kırdı kollarımı dalımdan felek felek

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Planüş (belamışta) şeklinde başlayan dörtlükte bazı kaynaklarda belamışta şeklinde geçse de planüş kelimesi duyulmaktadır. Yöresel ağız ile planüs'ün farklı söylenişinin olduğu düşünülmektedir.

Liken Planus (planüş:) Herhangi bir yaşta ve farklı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkabilen kronik ama iyi huylu bir cilt hastalığıdır.

Oral liken planus (OLP): Başlıca deri ve ağız mukozasını etkileyen kronik enflamatuvar bir hastalıktır.

Pes planus: Düztabanlık halk arasında taban düşüklüğü olarak da bilinmektedir.

Tebdili Şaşmak: Ne yapacağını bilememek, telaşa kapılmak.

27.Türkünün Adı: Kahraman Da Benim Yarım Kahraman

Türkünün Sözleri:

Kahraman da benim yarım kahraman
(Aman) (15 ay) Bekar olsam askerliğimi aramam (oy)
Sen orada ben burada duramam (oy duramam)
Çekerim ayrılık gider bir zaman (oy)

Taze haber geldi kaşları karadan
(Aman) durmayıp sevdiğim(sevgilim) gelesin demiş
Bergüzar göndermiş zülfün telinden
Tez günler içinde gelesin demiş

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin notlar:

Bergüzar: Anılmak için verilmiş hediye, armağan.
Zülûf: Şakaklardan sarkan saç lülesi.

28. Türkünün Adı: Kalktı Göç Eyledi Avşar Elleri

Türkünün Sözleri:

(Aman) Gine göç eyledi avşar elleri (zalım oy)

Aşıp aşıp giden eller bizimdir (uy uy)

(Aman) Arap atlar yakın eder (eyler) ırağı(uy uy)

Yüce dağdan aşan yollar bizimdir. (uy zalım uy, efendim)

(Aman) Belimizde kılıcımız kirmanı

(Aman) Daşı deler mızrağının dermeni (mızrabımın demrani)

Devlet vermiş hakkımızda fermanı (uy uy) (hakkımızda devlet vermiş fermanı)

Ferman padişahın dağlar bizimdir

(Aman) der Dadaloğlu da kavga kuruldu (Dadaloğlu der de yarın kavga kurulur)

Silahşorlar davlumbazlar derildi (aman öter tüfek davul bazlar vurulur)

(Aman) nice koçyiğitler yere serildi (nice koçyiğitler de yere serilir)

Ölen ölür kalan sağlar bizimdir (uy uy efendim uy)

Türkünün hikayesi:

Avşarlar, XIX. yüzyılda Güney'de yazın "Zamantı Çayı" kıyılarında, kışın da Çukurova'da "Ceyhan" nehrinin sol kıyısında yaşayan Türk oymağıdır. Bu yüzyılda Anadolu'yu gezen Avrupalılar, yoksul fakat asil ruhlu ve namuslu olarak vasıflandırdıkları Türk milletinin ölmekte, fena idareciler elinde mahvolmakta olduğunu söylüyorlardı. Yine bu seyyahlara göre, aynı ülkede yaşayan hristiyanlar ise müreffeh bir hayat sürmekte, Türklerin nüfusunun azalmasına karşılık onların gittikçe çoğalmakta idi. Bu şartlar birçok oymakların olduğu gibi Avşarlar'ın da kovgunlar yapıp, ticaret kabilelerini soymalarına sebep oluyordu. Fakat Tomarza'daki Ermeni piskoposunun Moltke'ye söylediği gibi Avşarlar da baştan başa haydutlardan mürekkep bir oymak değil idi. Aralarındaki ipsis ve sapsızlar kendi oymak halkının da düşmanı olup, onlar tarafından da takip olunuyorlardı. Bu devir, Avşarlar'ın 'al vur' devri olarak tanımlanır. Bu sıralar birçok oymaklar gibi devletin iskan emirlerini dinlemezler. Kendilerinden yaylak yurtlarında devamlı olarak kalmaları istenir. Buna karşı çıkarlar. Bunun üzerine Çukurova'daki bütün yolsuzlukları ve aksaklıkları ortadan kaldırmak üzere Cevdet Paşa'nın kurup Derviş Paşa kumandasına verdiği "Fırka-i İslahiyye", 1865 yılında onları yaylak ve kışlaklardan birinde yerleşmeğe mecbur eder. Avşarlar, "Tecirli" ve "Cerit" gibi oymakların aksine yaylakta yerleşmeyi kabul eder ve bu kararları Fırka-i İslahiyye'nin ileri gelenlerince de kabul edilir. Ne yazık ki o sıralar bunların kabul ettikleri yaylaklarına Kafkasya'dan

muhaçir olarak gelen "Çerkesler" yerleştirilirler. Avşarlar bu sebepten verimsiz ve dağlık dar topraklarda yerleşmek zorunda kalırlar. Yoksul Türk köyleri arasına katılırlar. Ağıtlarındaki ililik, bu çaresizliğin ifadesidir. İşte bizim Dadaloğu'ya ait bozlağımız Avşarlar'ın, o 'al vur' devrine ait güzel bir oymak türküsüdür.

Türküye İlişkin Notlar:

Kirmanı : Bir tür kılıç

Dermen : Mızrağın ucundaki madeni kesici, delici kısım

Davlumbaz : Davul alan

Derilmek : Toplanmak

29.Türkünün Adı: Kandilden Nur İken

Türkünün Sözleri:

Kandilden nur iken sevmişem seni
Güzel pirim sultan pirim şah pirim
Her güzelden güzel görmüşem seni
Güzel pirim sultan pirim şah pirim

Muhabbetle kalbimizi silelim
Muhammed Ali'ye doğru gidelim
Pirim hümmet (himmet) eyle semah edelim
Güzel pirim sultan pirim şah pirim

Allah deyip pirlere erenler
Hakkın didarını aynan görenler
Hak yoluna canlarını verenler
Güzel pirim sultan pirim şah pirim

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Kandil: İçinde sıvı bir yağ ve fitil bulunan kaptan oluşmuş aydınlatma aracı

Nur: Işık, parlaklık

Didar : Yüz

Semah: Alevi ve Bektaşî topluluklarınca müzik eşliğinde oynanan, bir tür törensel halk dansıdır.

Pir: Masallarda ve halk öykülerinde geçen olağanüstü işler yapabilen, iyiliksever yaşlı adam.

30.Türkünün Adı: Karşıdan Karşıya Yanmaz Mı Işık

Türkünün Sözleri:

Bazen efkarımdan eve giremem
Eylerim sağlığına dua
(Aman) Ne sarp yere yapmışsın yuva (uy uy yuva)
Çıkacak yol bulamadım güzel (oy güzel)

Karşıdan karşıya da yanmaz mı ışık
Aman herkes sevdiğine olmaz mı aşık (vay aşık)
Bir huri bakışında zülfü dolaşık(dolaşık)
Yareliyim o dilbara de gelsin (de gelsin)

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar: Plaktan yazıldı.
Sarp: Çıkılması ve geçilmesi güç, çok dik, yalçın.
Dilber: Çok güzel, çok alımlı(kadın)
Züluf: Şakaklardan sarkan saç lülesi.

31.Türkünün Adı: Kırşehir’e Deyiş (Uzadı Yollarım Varamaz Oldum)

Türkünün Sözleri:

Uzadı yollarım varamaz oldum
Karalı görüyom düşün Kırşehir
Açıldı goncalar deremez oldum
Lale sümbül için dışın Kırşehir

Yaz gelince dudu kumru ötüşür
Mor menekşe reyhanlara katışır
Alim fazıl yiğit sende yetişir
Mübarek toprağın taşın Kırşehir

Ortasından akar bir ince nehir
Bahçesinde öter bülbüller sahir
Kırşehir değil de aslen Gülşehir
Görmedim emsalin eşin Kırşehir

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Sahir: Uyumayan, uykusuz kalan.

Şahir : Ağzını öttürmek, ıslık çalmak, sesi yükseltmek.

Dudu: Farsça tuti papağan anlamına gelmektedir.

32. Türkünün Adı: Kızılırmak (Zilfi Ve Nuri'nin Ağıdı)

Türkünün Sözleri:

(Ah) Kızılırmak da edirafın dağ mıdır dağ mıdır
(Aman) Etrafında lale uy sümbül bağ mıdır bağ mıdır
(Ah) Haber ver nerde de uy uy Nuri'm sağ mıdır
(Aman) Nuri'yi (Nuri'mi) kenara da uy uy uy çal Kızılırmak uy uy vay ırmak uy

(Aman) Engin uçar şu ırmağın da uy uy uy uy zalım kuşları kuşları
Sızılıyor yüreğimin başları başları
(Ah) Netti adadaki (uy) kanlı leşleri uy
Mahşerde davacın da (uy uy) var Kızılırmak uy uy ah ırmak uy)

Son dizeyi 2. Dönüşte;

“Mahşerde davacın (uy uy uy) var kanlı zalım (uy u y) ah zalım” şeklinde okumuştur.

Türkünün Hikayesi:

Olay, Kırşehir'in Kaman ilçesine bağlı Toklumen köyünde yaşanmıştır. 1974' yılında Anadolu'da yaşanan büyük kıtlıkta Âşık Said'in oğlu Nuri le yeğeni Zilfi mantar(keme, göbelek) toplamak için kırlara çıkarlar. Köyün yakınından Kızılırmak nehri akmaktadır. Çocuklar ırmağın karşı tarafına geçmek isterler. Kayığa binerler. Irmak coşkun akmaktadır. Suyun ortasında kayık devrilir. Nuri suya düşer, Zilfi de onu kurtarmak isterken düşer ve su çocukları alır götürür, çocuklar boğularak ölürlər. Bu olay üzerine, 1835-1910 yılları arasında yaşamış olan Kırşehirli (Toklumenli) Âşık Said duygu ve düşüncelerini şöyle söze dökmüştür. Bu bozlağı Cemal Ulukaya Çekiç Ali'den 1946 yılında dinlemiş ve Kevenli köyünde köy odasında, bir gecesinde defterine yazmıştır (Karakuş, 2005: 10).

Türküye İlişkin Notlar 1:

1) Kızılırmak ne belâlı başın var
Hakka yaramadık senin işin var
Nuri yavrucuğum üç kardeşi var
Al gitme Nuri'mi dur Kızılırmak

2) Ala geyik olsam geçmem kıyından
Yeşil ördek olsam içmem suyundan
Garip durna olsam uçmam boyundan
Bağrını yerlere vur Kızılırmak

**Ala ördek olsam uçmam kıyından
Zaten hoşlanmazdım senin huyundan
Abı zemzem olsa içmem suyundan
Aldığın yavrumu ver Kızılırmak**

3) Kızılırmak hep etrafın dağ mıdır
Çevre yanın mor sümbüllü bağ mıdır
Söylen acep Nuriciğim sağ mıdır
Aldığın yavrumu ver Kızılırmak

**Kızılırmak hep etrafın dağ mıdır?
Dört tarafın lâle sümbül bağ mıdır?
Haber ver nerede Nuri'm sağ mıdır?
Nuri'mi kenara vur Kızılırmak**

4) Yaz gelir de Kızılırmak çoğalır
Dalga vurur etrafa dağılır
Nuri'm çok küçük de çabuk boğulur
Nuri'mi kenara vur Kızılırmak

**Bahar gelir senin suyun çoğalır
Eser poyraz düz ovaya dağılır
Pek zor etme Nuri'm suda boğulur
Ciğer acısı da zor Kızılırmak**

5) Engin uçar şu ırmağın kuşları
Sızılıyor ciğerimin başları
Nettin Kızılırmak kanlı leşleri
Ahrette davacın var Kızılırmak

**Kızılırmak talkın verir kuşları
Akar durmaz gözlerimin yaşları
N'ettin adadaki kanlı leşleri
Hasret kefenine sar Kızılırmak**

6) Kanlı kızılırmak pek coşkun akar
Ayrılık ateşi ciğerim yakar
Gözleyin nuri'mi nereden çıkar
Nuri'mi kenara vur Kızılırmak

7) Nuri'min bahçesi bülbülün yurdu
Çıkar tan yüzüne feryad ederdi
Bahçesinde elvan güller biterdi
Nice canlar yedim der Kızılırmak

8) Bağlar ıssız kaldı bülbül ötmeye
Evler viran kaldı figan etmeye
Irmak azık aldı üç gün yetmeye
Zilfi'yi sorguna sür Kızılırmak

9) Der Said'im göğsü çıktı figânım
Elimden uçurdum bir çift doğanım
Biri ciğerim e biri yiğenim
Mahşerde dâvâcın var kızılırmak

Türküye İlişkin Notlar 2:

Eserin bazı sözlerinde farklılıklar görülmektedir. kaynak olarak idris karakuş ve baki yaşa Altınok'un yaptığı araştırmalar sonucunda yazılan sözleri temel alınmıştır. Numaralandırılarak verilen sözlerin Altınok tarafından Kani Değirmenci'den derlenerek yazılan sözlerinin karşılığı ve farklı olan kıtalar aşağıda gösterilmiştir.

2) Ala ördek olsam uçmam kıyından
Zaten hoşlanmazdım senin huyundan
Abı zemzem olsa içmem suyundan
Suyunu böğrüne çal Kızılırmak

3) Kızılırmak hep etrafın dağ mıdır?
Dört tarafın lâle sümbül bağ mıdır?
Haber ver nerede Nuri'm sağ mıdır?
Ciğerin acısı zor Kızılırmak

4) Bahar gelir senin suyun çoğalır
Eser poyraz düz ovaya dağılır
Nuri'm çok küçük de suda bunalır
N'olur insafa gel Kızılırmak

5) Engin uçar kızılırmak kuşları
Akar durmaz gözümüzün yaşları
Nettin adadaki kanlı leşleri
Hasret kefenine sar Kızılırmak

7) Nuri'mın sinesi bülbülün yurdu
Zilfi'mın feryadı sinemi deldi
İki yiğidimi elimden aldı
Nice canlar yedim der Kızılırmak

Devrildi şu sandal deryaya daldı
Gelin kız kalmadı yüzüne yağdı
Zilfi kız boğuldu ciğeri yandı
Zilfi'yi geriye ver Kızılırmak

Talkın vermek (telkin vermek): Kabre konan ölüye sorgu meleklerine vereceği
cevabı öğretmek veya anımsatmak

33.Türkünün Adı: Kekillerin Neşte Neşte

Türkünün Sözleri:

Kekillerin neşte neşte

Aklımı aldın (el eman) bir bakışta (Aklımı başımdan aldın vay aman bir bakışta)

Ali'lerin de Ali sensin (yar yar)

Üç oğlanın (vay güzel el eman) biri sensin

Beyaz fesli esmer oğlan (vay vay)

Sensin benim [vay güzel (deli) el eman] aklımı alan

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Neşte : İnce, iplik biçimde

34.Türkünün Adı: Lenberi (Kayalar Merdim Merdim)

Türkünün Sözleri:

(Aman) Kayalar merdim merdim
(Aman da) Kim bilir benim derdim (de)
Ağaçlar kalem olsa
(Amanın) Yazılmaz benim derdim

Sular gelir taş a değer
(Aman da) Kırpıklar kaşa deyer
Merak etme nazlı yar
(Aman da) Bir gün baş baş a değer

Kayaların yılanı
(Aman da) Gel dolanı dolanı
Annesi argın(yorgun) yatmış
(Aman) Kömür gözlü oğlanı

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Merdim: Biraz sert
Argın: Gücü tükenmiş, yorulmuş, bitkin.

35. Türkünün Adı: Mikdat'ın Ağdı

Türkünün Sözleri:

Hasta düştüm elim tutmaz kalemi
Acep ben de görür müyüm sılamı
Söyleyin babama benden selamı
Gayrı mezarıma gelsin ağlasın

Sılaya mektubum yazın sıralı
Validemin zaten bahtı karalı
Ta ezelden ciğerleri yaralı
Gözünden kanlı yaş döksün ağlasın

Koklamadım bir çift gonca gülümü
Arzuladım Rakip ile Ali'mi
Beklesinler gelir diye yolumu
Felek sillesini vursun ağlasın

Yazsınlar tarihim mezar taşıma
Selam söylen yarenime eşime
Karalı haberim ver kardeşime
Gelir diye yola baksın ağlasın

Kara imiş alnımdaki yazılar
Akar kanım yaralarım sızılar
Babama emanet körpe kuzular
Feleğin takdiri desin ağlasın

Söyleyin anama olsun sabırda
Kardeşim de aramasın taburda
Yatıyorum gurbet elde kabirde
Mezarımda boyun büksün ağlasın

Babam gelip benim Mikdat'ım derse
Sakın öldü demen gitti den kursa
Felek çarkımızı çevirdi terse
Feleğe kahrını etsin ağlasın

Uzaktan görünür Çankırı dağı
Bir büyük kabristan hastane sağ
Baş taşıma yazın Mikdat Akdağı
Hasret öldü diye yazsın ağlasın

Çare yok Seyfullah boşuna yanma

Bu dünyanın sefasına aldanma

Virandır akıbet bakidir sanma

Var ise murada ersin ağlasın (Değirmenci, 1949:53-54, akt: Altınok, 2003: 379-380).

Türkünün Hikayesi:

Kırşehir, Toklumen Köyünden ünlü ozan Âşık Said'in kızı Nadiye'nin oğlu Miktat, 1941 yılında Çankırı'da asker iken Çavuş talimghahında hastalanır, hastanede ölür ve Çankırı mezarlığına defnedilir. Hanımıyla Rakip ve Ali adlı iki oğlan çocuğu kalan Miktat'ın asker iken genç yaşta ölümü herkes gibi dayısı Âşık Seyfullah Değirmenci'yi de çok üzmüştür. Yiğeni Miktat için şu içli mısraları söylemiştir.

Türküye İlişkin Notlar:

Sille: Açık elin iç yanıyla vurulan tokat

Viran: (Yapı, yer için) yıkılıp dökülmüş, bakımsız kalmış, yıkılmış, yıkık.

Felek: Talih, baht, şans

36.Türkünün Adı: Nerde Kaldı Vatanımız Elimiz

Türkünün Sözleri:

Nerde kaldı vatanımız elimiz
Sıladaki dağlar görünmez oldu
Uzak düştü nazlı yare yolumuz
Kaldım gurbet elde dönülmez (varılmaz) oldu

Yetiştiriyir yeşil yapraklı bağlar
Elvan çiçeklere boyandı dağlar
İştittim sılada nazlı yar (sevgilim) ağlar
Gayrı gurbet elde durulmaz oldu

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Sıla: Gurbetteki bir kimse için doğup büyüdüğü ve özlediğı yer
Elvan: Türlü renklerde olan

37.Türkünün Adı: Sallanı Sallanı Giden Gelinin

Türkünün Sözleri:

Sallanı sallanı giden gelinin
Nolur bir gecelik yarı ben olsam
Siyah perçemini tara elinen
Kınalı parmakların beşi ben olsam

Bağlantı:

Az doldur güzelim içemiyom ben
Sevdim seni seveli geçemiyom ben

Kahpe felek ateş attı sineme
Sevda güçtür aziz dostlar gınaman
Yar inip çıktıkça bazsa sineme
Merdivana konan taşı ben olsam

Bağlantı:

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar: Plaktan yazıldı.

Perçem: Kâkül

Gınamak(Kınamak): Yapılan bir işin kötü olduğunu belirtir bir biçimde söz söylemek, ayıplamak.

Sine: Göğüs, gönül, yürek

38.Türkünün Adı: Sarı Yazma Yakışmaz mı Güzele

Türkünün Sözleri:

Sarı Yazma Yakışmaz Mı Güzele
Sarardı Gül Benzim de Döndü Gazele (oy oy)
(Aman)Ben Gidiyorum da Sen Yarini Tazele Tazele
Al Da Beni Daştan Daşa Çal Güzel (Oy vay güzel)

Sevda Köşesine Bıraktım Postu
Muhabbet Kadimdir de Unutmam Dostu(oy oy)
Aman Ak Elllerine De Olayım Desti(vay desti)
Al Da Beni Daştan Daşa Çal Güzel (oy vay güzel)

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar: Plaktan yazıldı
Beniz: Renk, çehre, yüz.

39.Türkünün Adı: Sürüler İçinde Sürmeli Koyun

Türkünün Sözleri:

Sürüler içinde sürmeli koyun
Şafaklar söküyor(atıyor) bir tanem uyu (uy vay soyun)
Son bardakta yaptın bana bir oyun

Bağlantı:

Niyandasın sürmeli palazım niyanda a canım niyanda
Elim saz çalıyor gözüm ihvanda birtanem ihvanda

Aşağıdan gelir gelinin göçü
Gelin mi yaptılar canımın içi (uy vay içi)2(hele yar vay içi)
Üç sene sakladım verdiğin saçı

Bağlantı:

Niyandasın sürmeli palazım niyanda hele yar niyanda

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Niyande : Nerede

Ehvan (İhvan) : Dostlar

Palaz: Kaz, ördek, güvercin vb. bazı kuş yavrularının civcivlikten sonraki durumu

40.Türkünün Adı: Son Bakışım Oldu Toklumen'in Köyüne (Toklumenli Zeynep Gelinin Ağıldı)

Türkünün Sözleri:

Son bakışım oldu da Toklumen'in köyüne
Ağlayı ağlayı indim de ırmak kıyına
Kan gibi akıyor da baktım suyuna

Ağla anne kaderime yazıma
Hem canıma kıydım hem de kuzumu } Bağlantı

Ecel gelmiş de alamadım öğüdü
Analgımın heç insafı yoğudu
Kınaman komşular derdim çoğudu

Bağlantı

Boy taşından atladım yukarıya çıktım
Şu yalan dünyaya bir daha baktım
Hacer yavrum için bir eyvah çektim

Bağlantı

Hacer'i bağrıma bastım ağladım
Göz yaşıyla kekilini yağladım
Ben yavrumu sağ koluma bağladım

Bağlantı

İçme anam içme ırmağın suyun
Hiç dönüp dolaşma kenarın kıyın
Kurban bile olmaz kuzulu koyun

Bağlantı

Gelin helalaşın eşim yoldaşım
Emmim oğlu Bekir, bir tek kardeşim
Her gece karalı görüyom düşüm

Bağlantı

Bıraktım bacılarım gidiyom sizi
Kader böyle imiş unutmam bizi
Ne çare takdirde bu imiş yazı

Bağlantı

Ağla anam ağla bu dünya fâni
Şâd olup ta gezemedim cihanı
Bu derdimi destan eylesin Kâni

Bağlantı

Türkünün Hikayesi:

Türküye konu olan olay 1953-1954 yıllarında Kırşehir merkeze bağlı Toklumen köyünde yaşayan Zeynep Aydın(kızlık soyadı Akdağ)'a yakılan ağıttır. Zeynep'in gelin gittiği evde kaynanası üveydir. Kocasını Rıza ise Erzurum'da askerdir. Zeynep, kaynanası ile arasında çıkan geçimsizlik sonucu ağabeyinin evine küs gider. Anası ve ağabeyi Zeynep'ten kayınbabasının evine geri dönmesini ister. Zeynep gelin, kendisine bir türlü rahat vermeyen, analığın yanına dönmek istemez. Her iki tarafın baskısına dayanamayan Zeynep, iki yaşındaki kızı Hacer'i sırtına bağlar ve birlikte azgın akan Kızılırmak'ın suyuna atar. Genç Zeynep'in kucağındaki küçük yavrusuyla ölümü aynı köyde yaşayan Âşık Seyfullah'ın oğlu Kâni Değirmencinin aşağıdaki ağıdı yakmasına neden olur. Türkünün iki kıtasını Neşet Ertaş plağa okumuştur (Değirmenci, (?), akt: Altınok, 2003: 389).

Türküye İlişkin Notlar:

Kâni: Kanaat eden. Kendinde olan helâla razı olup, başkasının hiçbir şeyine göz dikmeyen. Kanmış. İnanmış. Tatmin olmuş.

Hacer: Cinsiyet: kız

Şad olmak: Sevinmek, memnun ve mutlu olmak.

Kekil: Alına dökülen kısa saç, perçem

41.Türkünün Adı: Şad Olup Gülmüyor Kalbi Yaslıdır(Zeynep'im)

Türkünün Sözleri:

(Aman) Şad olup gülmüyor kalbi yaslıdır
Karlı dağlar gibi başı pusludur
(Aman) Ela gözler nemli kirpik ıslıdır(uy uy)
Düşmüş Alman (Almanya'ya) yolu Zeynep'in

Emsali yok da elden aşiretten
Destan olup söyleniyon(r) dillerden
Garip bülbül gibi ıssız çöllerden
Solmuş bahçesinde gülü Zeynep'in

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar: Plaktan yazıldı.

Emsal: Eşler, benzerler, yaşlılar

42.Türkünün Adı: Şu Yalan Dünyadan Usandım Doydum

Türkünün Sözleri:

(Aman) Şu yalan dünyadan usandım doydum
Elveda dedim de (uy uy)) gayri cihana
Aldanıp şeytana (uy uy) nefsimi uydum
Garip bülbül (uy) gibi (de) düştüm figana (uy)

(Aman) hep seni zikreder de dallar ağaçlar
Akar durur sular (da)(uy uy) semada kuşlar (oy)
Kul kusur işler (de) (uy uy) mevla bağışlar (ey)
Möhteçtir ben kulun (dan uy) lütfi ihsana(uy)

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar: Eserin sözleri Çekiç Ali'nin okuduğu şekliyle yazılmıştır.
Yörede bulunan ustalar aşağıda verilen dörtlüğü de seslendirmişlerdir.

Günahım çok, gözüm dolu yaş ile
Gece gündüz sinem döverim taş ile
Yarabbim sen habibine bağışla
Rahimsin, rahmansım kalma noksana

Lütf-u ihsan:Bağışın, ikramın güzelliği.
Zikretmek: Adını söylemek, sözünü söylemek, anma

43.Türkünün Adı: Topak Daşın Kenarı(Hey Nari)

Türkünün Sözleri:

(Hey nari) Topak daşın kenarı
(Nari de) Dibinde yedik nari
(Oy nari) Aldattı da gelmiyor
(Nari de) Seni alaram deyi

Bağlantı:

(Nari de) Vur dibekler inlesin
(Nari oy) Çal bilekler oynasın
(Nari de) Vur dibekler inlesin
(Nari oy) Çal bilekler oynasın

(Hey nari) Karşıdan el eyleme
(Nari oy) Gel beni del eyleme
(Oy nari) De öldürürsen sen öldür
(Nari oy) Kötüye kul eyleme

Bağlantı

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Yukarıda yazılan dörtlüklerden farklı olarak aşağıda verilen bölümlerde kayıtlarda tespit edilmiştir.

Nari de karşıdan oturanlar
Nari az derdim artıranlar (nari oy az derdim artıranlar)
Hey nari de bana bir öğüt verin
Nari sevda da kurtulanlar

Bağlantı:

Nari vur dibekler inlesin
Nari çal parmaklar oynası

Hey nari de karşıdan gel göreyim
Nari toplada gül vereyim (2)
Oy nari de dudak senden yüz benden
Lan nari de sen iste ben vereyim (nari al istersen vereyim)

Bağlantı:

Hey nari de kaya dibi karımış
Nari günden yanı erimiş (nari oy günden yanı erimiş)
Oy naride otuz iki meyvanın
Nari hep tatlısı yarımıs (nari oy hep tatlısı yarımıs)

Bağlantı:

Nari vur dibekler inlesin
Nari çal parmaklar oynasın
Nari vur dibekler inlesin
Nari de çal bileğin oynasın

Dibek: Taştan ya da ağaçtan yapılmış, genellikle tahılın kabuğunu ayıklamada, tahıl ve benzeri şeyleri ezmede yararlanılan büyük havan.

44.Türkünün Adı: Yarin Yaylasına Seyrana Vardım

Türkünün Sözleri:

(Aman) Yarin yaylasına seyrana vardım
Bozulmuş bahçası düzen kalmamış
Zümrüt ovalarını matemli gördüm
Sallanıp içinde gezen kalmamış

Bozuktur bahçası soluktur güller
Elveda ediyor garip bülbüller
Yare gölge veren o taze dallar
Erişmiş mahsule deren kalmamış

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar: Plaktan yazılmıştır.

Seyran: Gezme, gezinmek, bakmak,

Deren: Tırmık denilen tarım aracı / Bir araya getirmek, derlemek, toplamak, devşirmek.

45.Türkünün Adı: Yürü Güzel Yürü

Türkünün Sözleri:

Yürü güzel yürü ben adam yemem
Saklarım sırrını ellere demem (aman aman)
Amman amman amman amman
Kollarını kız boynuma dolan (yiyim seni bağlarsın oğlan)

Üç güzelin sevdası var serimde
Eridi kalmadı dağların karı (aman aman)
Aman olsun badelerde dolsun
Bize düşman saralıp solsun

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin notlar: Plaktan yazılmıştır.

Ser: Baş

Saralmak (sararmak)

46.Türkünün Adı: Yoruldum Da Yol Üstüne Oturdum (Yavruma Hitap)

Türkünün Sözleri:

Yoruldum da yol üstüne oturdum
Derdim altmışıdı (artkındı da) yüze getirdim
Ben yavrumu da Kırşehir'inde yitirdim
Yitirdim yavruyu da ben oldum deli

Aşağıdan gele gele geldiler
Hanımıza (havlumuzda) dolum dolum doldular
(Aman) Ağ bebeyi elimizden aldılar
Yitirdim yavruyu ben oldum deli (kınaman komşular da uy uy ben oldum deli)

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Havlu (avlu): Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan, hayat)
Ağ(ak): Beyaz

47.Türkünün Adı: Yaz Gelip De Yaz Ayları Doğunca

Türkünün Sözleri:

Yaz gelip de yaz ayları doğunca
Bizim burdan göçmemize ne kaldı
Sarı çiçek mor menevşe bitince
Top top edip yolmamıza ne kaldı

Babına da deli gönül babına
Koçyiğitler sığmaz oldu kabına
Ala çamın boz ardıcın dibine
Silah çatıp yatmamıza ne kaldı

Seçin dostlar seçin kötüyü seçin
Koçyiğit libasın kefinden biçin
Arap at besledim kara gün için
Kargı çekip binmemize ne kaldı

Kul Halil'im kendi söyler virdinden
Kervan kalktı göçtü anayurdundan
Kırk atlıynan Bozteveklî'nin ardından
Kargı çekip gitmemize ne kaldı

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar:

Virdin: Verdiğin

Kargı: Eskiden silah olarak kullanılan, ucu sivri demirli, ağaçtan yapılmış uzun sırık

48.Türkünün Adı: Şen Bahçenin Meyvaları

Türkünün Sözleri:

Aman şen bahçenin meyvaları yetişir
Dallarında türlü kuşlar ötüşür
Ağlar zülfiye hanım yanar tutuşur
Sabreyle aslanım uy uy buyumuş kader

Eşim zülfiye hanım da sıtkı bütünüm
Benim akıldanem nazlı hatunum
Terketme evimi kesme tütünüm
Kader böyleymiş uy uy düşme figana uy

Türkünün Hikayesi: Ulaşılamamıştır.

Türküye İlişkin Notlar: Plaktan yazıldı.

Akıldanem: Akıl veren kimse

Figana: Bağırarak ağlama, inleme.

Yukarıda isimleri verilen eserlerin hepsinin sözlerine ulaşılmıştır. Bununla beraber 3 eserin araştırma kaynaklarında ismi olsa da ses kaydına ulaşılammıştır. Türkülerin hikayeleri 11 ile sınırlıdır.

5.4. Çekiç Ali'nin Abdal Müziği Geleneği İçerisindeki Yeri ve Önemine İlişkin Uzman Görüşleri

Araştırmanın bu kısmında görüşmecilerin yanıtları çerçevesinde 4 alt başlık ortaya çıkarılmıştır. Bu başlıklara ilişkin bulgular aşağıda mevcuttur.

5.4.1.Çekiç Ali'nin Bağlama İcrasındaki Tekniği ve Ustalığına İlişkin Görüşme Bulguları

Teknik bağlamda, sol eldeki acelite dinamizm, perdelere basmadaki sağlamlık, temiz ses çıkarabilme becerisi ve duygu durumunu kusursuz aktarımı görüşmeciler tarafından söylenmiştir. İkinci görüşmeci tarafından; *Bayram Aracı'nın Anadolu'daki bağlama çalma icracılarını yoğun bir şekilde etkilemiş olduğu, onu*

örnek alarak, karar sesini 'Re' perdesine taşınması ile beraber bağlama çalgısının çok farklı bir dinamizmde tanınmasına olanak sağlamıştır.

Şeklindeki açıklaması Çekiç Ali'nin çalım tekniğindeki ustalığının bir yönünün de "Re" perdesinde eser icra etmesinin etkilediğini vurgulamaktadır. Araştırmacının yaptığı kayıt analizinde La karar perdesinden icra ettiği eserlerin de olduğu tespit edilmiştir. Dördüncü görüşmeci Çekiç Ali'nin karara giderken veya geçişlerindeki icranın (tiril) **savğı** olduğunu ve yörede bu isim ile bilindiğini aktarıyor. Görüşmeciler tarafından Muharrem Ertaş ve Hacı Taşan'dan etkilendiği bilgiler arasındadır. Dördüncü görüşmeci divan sazı kullandığını belirtmiştir. Fakat bu tez için yapılan araştırmalar sonucunda; 40 ve 44.5 tekne yani divan olmayan saz kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Bununla ilgili bağlama fotoğrafları ekler bölümünde sunulmuştur. Altıncı görüşmeci Çekiç Ali'nin bağlama icrasında bazen cümbüşe bazen uda benzer seslerin çıktığını aktarmaktadır. Çekiç Ali'nin bağlama çalım tekniğine ilişkin görüşmeci tespitleri yararlı olmakla beraber yetersiz olduğu düşünülmektedir. Bu amaçla tavır ve yorum biçiminin algılanması için icra edilen eserlerin notası çalım stiline uygun biçimde yazılması önerilmektedir.

5.4.2.Lakap (Ön Adının) Nereden Geldiğine İlişkin Görüşme Bulguları

Toplam 12 görüşmecinin 10'u sol el acelite ve perdelere sağlam basma ve temiz ses üretmesinden bu ismi aldığını söylemektedir. Hatta bağlama ve ses icracısı oğlu da aynı görüşü savunmaktadır. Fakat görüşmecilerden biri sağ elin sazın göğsüne vurmasındaki darplardan geldiğini aktarırken diğeri ise eserlerini icra ederken yaptığı seri ve karakteristik icrasından geldiğini aktarmaktadır. Görüşmecilerin çoğunluğundan anlaşılacağı üzere; bağlama çalım sırasında sol elin icra kabiliyetinden geldiği görüşü benimsenmiştir.

5.4.3.Karakteristik Çekiç Ali İcralarını Yönelik Görüşme Bulguları

Genellikle bütün eserleri karakteristik olarak görülmektedir. Fakat birinci görüşmeci Hey Nari, Çubuk Uzun, Girdim Tünele eserlerinin; onikinci görüşmeci uzun havaların ve özellikle Çubuk Uzun oyun havasının; dokuzuncu görüşmeci Doğan Yaz Ayları, Sarı Yazma Yakışmaz Mı Güzele, Zeynep'im eserlerinin; ikinci görüşmeci ise Zeynep'im eserinin ve oyun havalarının daha karakteristik olduğu aktarmaktadır.

5.4.4.Çekiç Ali'nin Diğer Yöre Ustalarından Ayrılan Tarafına Yönelik Görüşme Bulguları

Birinci görüşmeci usta malı eserlere özellikle de bozlaklara farklı bir hava getirdiğini söylemektedir.

İkinci görüşmeci yörede ustalık geleneği olarak da adlandırılabilen profesyonel müzisyenlerin içerisinde, çalgısal ve vokal icradaki karakteristik yorumculuğunun yanı sıra, bir kaynak kişi ve yöredeki üretim zincirinin önemli halkalarından birisi olması onu farklı kılan özelliklerindendir. Çekiç Ali çok daha dinamik, teknik ve tınısal anlamda daha geniş ve zengin bir eser üretimi gerçekleştirmiştir. Çekiç Ali'nin bağlama icrasındaki sağ ve sol el dengesi ile birlikte bağlamadaki o döneme değin rastlanmamış ölçüdeki yüksek hakimiyeti, özellikle açışlarındaki müzik cümlelerinin kurgusuna ve dolayısıyla daha zengin bir ezgisel yelpazeye taşınmasını sağlamıştır. Türk müziği konservatuarlarının kurulmasından sonra, teknik anlamda ciddi mesafeler kaydedilmesine rağmen Çekiç Ali'nin bağlama icrası hala ulaşılması ve taklidi zor bir örnek olarak kaydedilmiş; bağlama icracılarının zirvelerinden birisidir.

Şeklinde aktarımına katkı olarak dokuzuncu görüşmeci ismiyle müsemma mızrabı onu diğer bütün bağlamacılarından ayrı bir yere koyuyor. Bağlamada çizdiği kompozisyonlar ve yarattığı büyü gerçekten başka kimsede bulamayacağımız meziyettedir. Sesindeki duygusallık ve buğu 1.5 oktav tizde okurken bile devam ediyor. Entonasyonundaki mükemmellik de ayrı bir özelliği şeklinde açıklama yapmıştır.

Üçüncü görüşmeci; tiz perdelerdeki sesleri rahatlıkla kullanmasına, hançere özelliğine ve sesindeki duygusal özelliğe dikkat çekmiştir.

Genel görüşlere bakıldığında Bayram Aracı'nın bağlama çalma stilinden etkilendiği bu durum da kendinden önceki ustalarda görülmeyen bir durumdur. Çalım stilineki yüksek hakimiyet acelite, sesindeki duygusal büyü ve mükemmelliğe dikkat çekilmiştir.

Araştırmacı tarafından Çekiç Ali'nin eserlerine derinlemesine inceleme yapılması için icra ettiği eserlerin bütün nüanslarını gösteren hem ses hem saz olarak notalarının yazılması ve analiz yapılması önerilmektedir.

5.4.5 Kırşehir, Özellikle Abdal Müziğindeki Yeri ve Önemine Yönelik Görüşme Bulguları

Görüşmecilerden edinilen bilgiler doğrultusunda; Çekiç Ali'nin gerek bağlama çalım stili, gerekse okuma tarzı ile özel bir yeri vardır. Ustalarından öğrendiğini direkt yansıtmak yerine, usta malı eserleri kendi müzikal zevk ve beğenisiyle yöreye aktarmıştır. Özellikle görüşmeciler; Çekiç Ali'nin daha önceki yöre ustalarına istinaden artistliği daha yüksek bağlama çalımının olmasının farklı bir bağlamda değerlendirilmesi gerektiğini aktarıyor.

Altıncı görüşmecinin bağlama çalım ve sesini kullanmadaki ustalığının yanı sıra yörenin halk oyunları ile yakından ilgilendiğini ve bu doğrultuda 9. Halk Oyunları Bayramı'nda 1. olan Kırşehir ekibinde Çekiç Ali'nin olduğunu aktarıyor.

Birinci görüşmeci Abdal müziği ustalarının en ünlülerinin (bilinenlerinin) Muharrem Ertaş, Hacı Taşan, Çekiç Ali ve Neşet Ertaş olduğunu belirtirken Çekiç Ali'nin bu ustalardan farklı bir yönünün de bağlama çalımının taklit edilemeyeşinin olduğunu aktarıyor.

Tez için yapılan araştırmalar esnasında edinilen bilgilerle Çekiç Ali'nin;

Bağlama çalımındaki ustalığı, sesini kullanmasındaki kabiliyeti, yöre folklorik oyunları ile ilgilenmesi ve bestecilik özelliği; Abdal ve Kırşehir müziği içerisinde haklı ve sarsılmaz yerinin olduğu, değinilen konuların her birinin özel olarak araştırılması gerektiği düşünülmektedir.

5.5.Çekiç Ali'nin Karakteristik İcra Özelliklerini Gösterdiği Düşünülen Rastgele Seçilen Üç Eserin Notaya Alındığındaki ve Tavır Özelliklerinin Ortaya Konulduğu Durum

5.5.1. Sallanı Sallanı Giden Gelinin Eserinin Giriş Saz Bölümü

SALLANI SALLANI GİDEN GELİNİN

The musical score for 'Sallanı Sallanı Giden Gelinin' consists of five staves of music. Above the staves, there are rhythmic notation symbols: down arrows (↓) and up arrows (↑). The first staff has a sequence of 14 symbols, the second has 14, the third has 14, the fourth has 14, and the fifth has 5. The music is written in a single melodic line on a five-line staff, using a variety of note values including eighth, sixteenth, and thirty-second notes, as well as rests. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is common time (C).

Eserin içerisinde bulunan karakteristik tavır özelliği gösteren notasyon şeması aşağıda verilmiştir.

The rhythmic notation scheme for the characteristic 'tavır' feature is shown above a single staff of music. It consists of a sequence of 14 symbols: 10 down arrows (↓) followed by 4 up arrows (↑). The staff below shows a melodic line with notes corresponding to these symbols, illustrating the characteristic rhythmic pattern.

5.5.2 Çifte Gelin Eserinin Giriş Saz Bölümü

ÇİFTE GELİN

1

5.5.3. Şen Bahçenin Meyvaları Yetişir Eserinin Giriş Saz Bölümü

ŞEN BAHÇENİN MEYVALARI YETİŞİR

1

SERBEST

5.5.4. Notaya Alınan Eserlerin Saz Bölümlerine İlişkin Üslup Özellikleri

2 üst bir alt tezene ↓ ↓ ↑ kalıbından oluşan ritmik motifler ezgi bağlamı ile icrasında özel bir sağ el tavrı özelliği yansıtmaktadır. Bu tavır özelliği özellikle bir notayı takip eden iki notanın; ilk notanın yarısı zaman değerinde olduğu durumlarda kullanılmakta ve ilk notaya özel bir vurgu atfetmektedir. Özellikle vurgulanmak istenen melodilerin üstten tezene vuruşuyla belirtildiği görülmektedir. Özellikle kesik çalınması gereken yerlerde üstten tezene kullanımının tercih edildiği görülmektedir.

Sol el tekniğinde icra edilen perdenin komşu perdesi ile yapılan çarpmalar yoğunlukla kullanılmaktadır. Bu çarpmalar bazı durumlarda sadece komşu perde ile ilişkiyi yansıtırken bazen de daha büyük ezgi kalıplarının da çarpmalar aracılığıyla icra edildiği görülmektedir. Bu çarpmalar esnasında icracının eserin ritmik akışına son derece uyumlu bir icra yaptığı da dikkat çekmektedir. Çekiç Ali'nin gerek sağ eli ile yaptığı triller gerekse sol eli ile yaptığı tremololar üslubunun önemli özellikleri arasındadır. Çekiç Ali söz konusu süslemeleri bazen bir veya ikili ses gruplarını öne çıkarmak için ortaya koyarken bazen de daha geniş ezgi kalıplarını; bu süslemeler içine katarak çok daha zengin bir ezgi ifade biçimini ortaya çıkarmaktadır.

Yukarıda verilen uzun hava örneğinin saz bölümündeki karar sesine gidilirken yapılan triller dikkat çekmektedir.

Çekiç Ali'nin üslubundaki en önemli özelliklerinden biri de ezgileri çeşitlendirerek zenginleştirebilme gücüdür. Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi Çekiç Ali bazen yerinde esler kullanarak; bazen ezgi merkezini aynı tutarak o merkez etrafındaki diğer sesleri devreye sokmak suretiyle; bazen de notaların zaman değerlerinde yaptığı değişikliklerle söz konusu çeşitlemeleri ortaya koymaktadır.

Genel olarak Çekiç Ali'yi diğer ustalardan ayıran en temel iki özelliğin sol elindeki hızlı ezgi üretebilme özelliğine yol açan acelite ve sağ elini tezene dışında da -parmaklarını gövdeye temas ettirerek- ritmik eşlik özelliği ile kullanabilmesidir.

Hem sol el tekniğini kullanırken çıkarabildiği temiz sesler hem de sağ el tekniğini ortaya çıkarırken ritme riayet etmesi Çekiç Ali'nin en önemli iki özelliği olarak görülebilir. Bunun yanında diğer Abdal ustalarında da gözlemlenen bağlamanın sap kısmının bitimindeki gövde birleşimi yerinin altında bulunan tiz bölgelerde; açış veya esere hazırlayıcı ezgisel motif oluşturma durumu vardır. Bu durumun bozlak formunun kelime anlamının (bağırmak, çağırarak, feryat etmek) ifade ettiği müzikal hissiyatın gerektirdiği icrasal doygunluk durumunu karşıladığı düşünülmektedir. Diğer ses kayıtlarından edinilen bilgilerle; özellikle karar bölgesi etrafında yaptığı yoğun süsleme ve çarpma hareketleri, 1. 3. derece ve yeden sesinde yaptığı özellikle 5-1-2, 5-1-2-3 parmaklarla icra edilen; literatürde boğumlama olarak adlandırılan çalım tekniği de görülmektedir. Bozlak formundaki eserlerin sözleri içerisinde geçen “uy uy” ve “of of” gibi lâfzi terennümlerin olduğu da tespit edilmiştir.

5.5.4 Rastgele Seçilen Notaya Alınan Eserlerin Notaya Alınmasında Karşılaşılan ve Nota Üzerinde Gösterilmeyen Durumlar

Rastgele seçilen 2 kırık hava ve 1 uzun havanın notasyonu sırasında bağlamanın akort düzeninin literatürdeki adıyla Abdal düzeni (la la sol) olduğu tespit edilmiştir. Bu durum Çekiç Ali'nin bağlamanın “re” perdesi dışında açık “la” perdesinden de eserler icra ettiğini göstermektedir. Bağlamanın orta telinin dem sesi olarak kullanıldığı tespit edilmekle beraber; ses kayıtlarının temiz olmaması sebebiyle bu dem sesleri gösterilememiştir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

1934 Yılında Kırşehir’e bağlı Kaman ilçesinin Meşe köyünde dünyaya gelmiş ve 13 Ağustos 1973 yılında vefat etmiştir. Zorluklarla dolu yaşamının ilk durağı, Kırşehir’de meydana gelen kıtlık döneminin etkisinin hissedildiği çocukluk yıllarıdır. 3-4 yaşlarında iken babadan oğla (usta-çırak) müzik anlayışı ile bağlamaya ilgi duymaya başlamıştır. Babası yörenin bilinen ve aranan zurna üstatlarından Musa ustadır. Çekiç Ali’nin esas kendi sanatını gösterme ve geliştirme alanı bulduğu yerler köy odalarıdır. Ses dağıtım cihazlarının ve medyanın fazla gelişmediği yıllarda Kırşehirli mahalli bir sanatçı olarak isim yapmak ve kendi sanatından söz ettirmek Çekiç Ali’ye haklı bir gurur kaynağı getirmektedir.

Çekiç Ali’nin **Şemsi Yastıman** saz evinin ve **Yaşar Külekçi** ustaların bağlamalarını çaldığı ve toplamda 3 bağlamasının olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamaların ilki oğlu Aydın Çekiç’te, ikincisi Oktay Kılıç’ta, üçüncüsü ise Lokman Aydemir’de olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Düğün çalma ve plak okumanın dışında yörenin folklorik oyun ve müzikleriyle yakından ilgilenen Çekiç Ali’nin Kırşehir Halk Oyunları (Erkek- kadın) ekibinin başarısındaki rolü oldukça fazladır. Bazı araştırmalarda yöre ekibinin başında Çekiç Ali olduğu söylene de, bazı araştırmalarda araştırmacıların bu konudaki ifadelerinin Çekiç Ali’nin yöre müziğindeki ağırlığı ve usta yorumculuğuna dikkat çekildiği ortadadır.

Fransız müzikolog Jerome Cler ile yapılan görüşmede; Talip Özkan’ın Çekiç Ali’ye ait divan sazıyla eserler icra edildiği ve Fransız Radio- Rance stüdyosunda yapılan Turquie L’art vivant De Talip Özkan isimli plakta 9.40 dakikalık “Bozlak” isimli Orta Anadolu motiflerinden oluşan icrasının Çekiç Ali’ye ait bağlama ile çaldığı tespit edilmiştir.

Çekiç Ali ile ilgili yapılan araştırmalarda icra ettiği toplam 48 eserine ulaşılmıştır. Bu eserlerin 19’unda TRT repertuarında kaynak kişi olarak gösterilmektedir. Kendinden önceki ve kendi dönemindeki diğer ustaların ulaşılan kayıtlarına bakıldığında da 31 eserin müziğini kendi oluşturduğu görülmektedir.

Çekiç Ali'nin TRT ve Kültür Bakanlığı arşivlerinde 23 ses kaydı bulunmakla beraber TRT repertuvarında 19'unda kaynak kişi olarak gösterilmektedir. Bu eserlerin 11'i uzun hava (bozlak), 8'i ise kırık havadır. Bunların dışında Kültür Bakanlığı HAGEM (Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü) Kırşehir alan araştırması ses kayıtları içerisinde Çekiç Ali ile ilgili birkaç bilgi dışında materyal ve ses kaydına rastlanmamıştır. İlgili kurumların arşiv kayıtlarının dışında Çekiç Ali'nin okuduğu 29 farklı esere daha ulaşılmıştır. Bütün kayıtlar incelendiğinde 21 eser kırık hava, 27 eser ise uzun hava (bozlak) formunda icra edildiği tespit edilmiştir. Bulgular bölümünde isimleri verilen 48 eserin 45'inin ses kayıtlarına araştırma kapsamında ulaşılmıştır. Ancak "Miktad Bozlağı", "Yaz Gelip De Yaz Ayları Doğunca" ve "Son Bakışım Oldu" isimli eserler kaynaklarda var olsada araştırma kapsamında ses kayıtlarına ulaşılammıştır.

Çekiç Ali'nin okuduğu eserlerin ses kayıtları 10 farklı firma tarafından kaset, plak ve master kayıt olarak yayınlanmıştır.

Çekiç Ali'nin okuduğu karar sesi açısından en çok fa, fa# ve sol seslerinde olduğu, Muhayyerkürdi, Acemkürdi, makamlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu makamlar dışında 14 farklı makamın daha kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynaklar taranarak ve görüşmecilerin görüşleri yoluyla teknik bağlamda, sol eldeki acelite, dinamizm, perdelere basmadaki sağlamlık, temiz ses çıkarabilme becerisi ve duygu durumunu kusursuz aktardığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Çekiç Ali'nin çalım tekniğindeki ustalığının bir yönünün "re" perdesinde eser icra etmesinden kaynaklandığı tespit edilmiştir ancak araştırmacının yaptığı kayıt analizinde eserleri "la" karar perdesinden de icra ettiği tespit edilmiştir. Çekiç Ali'nin en büyük özelliği olarak bağlama çalımının taklit edilemeyişi sonucuna ulaşılmıştır.

Çekiç Ali'nin üç eserinin araştırmacı tarafından giriş saz bölümleri notaya alınarak bağlama çalım stili yönünden incelemesi yapılmış ve uzmanlar tarafından bu durum doğrulanmıştır. Çekiç Ali'nin üslubundaki en önemli özelliklerinden birinin ezgileri çeşitlendirerek zenginleştirebilme gücü olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bazen yerinde esler kullanarak; bazen ezgi merkezini aynı tutarak o merkez

etrafındaki diğ er sesleri devreye sokarak; bazen de notaların zaman değerlerinde değişiklikler yaparak söz konusu  eşitlemeleri ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Genel olarak  eki  Ali'yi diğ er ustalardan ayıran en temel iki özelliğin sol elindeki hızlı ezgi üretebilme özelliğine yol açan acelite ve sağ elini tezene dışında da -parmaklarını gövdeye temas ettirerek- ritmik eşlik özelliği ile kullanabilmesi olduğu tespit edilmiştir. Hem sol el tekniğini kullanırken çıkarabildiği temiz sesler hem de sağ el tekniğini ortaya çıkarırken ritme riayet etmesi  eki  Ali'nin en önemli özellikleridir.

Tavır ve yorum biçiminin algılanması için icra edilen eserlerin notasının  alım stiline uygun biçimde yazılması araştırma kapsamında  onerilmektedir.

Çekiç Ali'nin eserlerine derinlemesine inceleme yapılması için icra ettiği eserlerin bütün nüanslarını gösteren hem ses hem saz olarak notalarının yazılması ve analiz yapılması  onerilmektedir.

Bağlama  alımadaki ustalığı, sesini kullanmasındaki kabiliyeti, yöre folklorik oyunları ile ilgilenmesi ve bestecilik özelliği; Abdal ve Kırşehir müziği içerisinde haklı ve sarsılmaz yerinin olduğu, değinilen konuların her birinin özel olarak araştırılması  onerilmektedir.

Bu  alışma ile özellikle yöresel mahalli sanatçıların, ustaların, icracıların araştırılması noktasında var olan bütün verilerin; en ince ayrıntılarına değin araştırılması, elde edilen bulguların birbiriyle olan ilişki durumları çözümlenerek kültürel bağlamdaki gerçek değerinin bilim dünyasına tanıtılması  onerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Altınok, B.Y (2003) Öyküleriyle Kırşehir Türküleri, Destanları, Ağıtları, Oba Yayınevi. Ankara
- Altınok B.Y(2013) Abdallar ve Neşet Ertaş,Türk Yurdu Dergisi,Ankara
- Artun, E (2009) Âşık Hüseyin Araştırmalarına Katkılar I, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, İstanbul.
- Altunsaray, İ (2002) Çekiç Ali'nin Hayatı ve Eserleri, Bitirme Çalışması, Tmdk Türk Halk Müziği Anasanat Dalı, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Boratav, N.P (1982) Folklor ve Edebiyat 2, Adam Yayıncılık A.Ş. İstanbul
- Cihan A.(1990)Kırşehir ve İlçeleri, Özgün Matbaacılık Sanayi, Ankara
- Duygulu, M (2014) Türk Halk Müziği Sözlüğü, Pan Yayıncılık. Ankara
- Duygulu , M (1997), “Anadolu Abdalları’nda Müzik”, V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, K. B. Yay., Ankara, s. 108-121
- Emnalar, A (1998) Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir
- Karakuş, İ.(2005) Türk Kültüründe Bozlaklar-1 (Orta Anadolu Bozlakları) Yüce Erek Yayınevi, Keskin- Kırıkkale
- Karakuş, İ.(2006) Türk Kültüründe Bozlaklar-2(Orta Anadolu Bozlakları) Yüce Erek Yayınevi, Keskin- Kırıkkale
- Kızmaz, İ (2013) 1960-1980 Yılları Arasında İstanbul'da Halk Dansları Sözlü Tarih Çalışması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Küçükçelebi, Evin, A.(2002) Uzun Havalar, Kültür Bakanlığı Yayınları(2926), Ankara.
- Obruk, C(1983) Kırşehir’li Aşık Sait, Ulus Matbaası.Ankara

Özbay, V(1997) Bozlaklar, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Parlak, E. (1990) Bozlaklar, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Parlak, E. (2013) Garip Bülbül Neşet Ertaş, Demos Yayınları, İstanbul

SOLAKOĞLU, S (2011) Muharrem Ertaş İcrâsında Bozlakların İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Tokel B. B (2002) Neşet Ertaş Kitabı, Akçağ Basım Yayım Pazarlama A.Ş, Ankara
Ülkütaşır M.Ş(1968) Abdallar, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü. Ankara

Karakaya, O. Önal, H. (2002) Türk Halk Müziğinde Bir Uzun Hava Türü Bozlak, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 720.

Repertükül, 2019 Acem Kızı, <https://www.repertukul.com/CIRPINIP-DASANOVA-YA-CIKINCA--Acem-Kizi--1398> Erişim tarihi , 18.06.2019

<http://osmangokce.net> , 21.07.2019

<https://kelimeler.gen.tr/sano-nedir-ne-demek-287413> , 19.05.2019

<http://www.kirsehir.gov.tr/tarih> , 18.06.2019

<http://kurs.lokmanbas.net/muzik-bilgileri/bayram-araci-kimdir> , 18.06.2019

<https://www.repertukul.com/DOGAR-YAZ-AYLARI-CICEKLER-ACAR-546> , 18.06.2019)

Görüşmeler:

Aydın Çekiç Mayıs 2019

Fevzi Çekiç Eylül 2019

Yücel Paşmakçı Ağustos 2019

Jerome Cler Nisan 2019

Ayşegül Aral Altınok Kasım 2019

EKLER

TÜRKOFON(A) - BAŞINDA PARE PARE (A)

TÜRKOFON(B) - SÜRÜLER İÇİNDE SÜRMELİ KOYUN

EFES İRAFTAKİ SİNİLER

EFES- KADERİM KADERİM(UZUN HAVA)

EFES- SARI YAZMADA YAKIŞMAZMI GÜZELE

EFES- ÇUBUK BENİM TEL BENİM

TÜRKOFON – SÜPÜRGESİ YONCADAN

TÜRKOFON- YÜRÜ GÜZEL YÜRÜ

HÜLYA PLAK – NERDE KALDI VATANIMIZ ELİMİZ

HÜLYA PLAK- KAKÜLLERİN NESTE NESTE

CEM- DOSTLAR İLEDE BOZUK GİTTİ ARAMIZ

CEM- KIRŞEHİRİN GÜLLERİ

GRAFSON- ÇARE YOKTUR BU DERT BENİ ÖLDÜRÜR

GRAFSON- ALMANYA'YA DÜŞTÜ ZEYNEBİN YOLU

TÜRKOFON- AK ELLERİN SALA SALA GELEN YAR

TÜRKOFON- AMAN DÜNYA NE DARIMIŞ

CEM- DOSTLAR İLEDE BOZUK GİTTİ ARAMIZ

CEM- KIRŞEHİRİN GÜLLERİ

ŞENÇALAR- YAVRUMA HİTAR(HİTAP) BOZLA

ŞENÇALAR- AZİZİYE

CEM- SALLANI SALLANI GİDEN GELİNİN

CEM- ŞEN BAHCENİN MEYVALARI

HÜLYA PLAK -GARİP BÜLBÜL GİBİ DÜŞTÜ ZARE

HÜLYA PLAK-TOPAK TAŞIN DEVAMI

HÜLYA PLAK- RAST GELDİM BİR KAŞLARI KEMAN

HÜLYA PLAK- ÇUBUĞUNA LÜLEYİM

CEM- DEVEREK DAĞI

CEM- AHU GÖZLERİNİ SÜZEREK BAKMA

EFES-YAVRUMA HİTAP

EFES- AZİZİYE AZİZİYE

CEM- TOPAK TAŞIN KENARI

CEM- DOĞAR YAZ AYLAR

CEM- ÇAREK YOKTUR BU DERT BENİ ÖLDÜRÜR

CEM- ALMANYA'YA DÜŞTÜ ZEYNEBİN YOLU

CEM- TOPAKLI TÜRKÜSÜ

CEM- SANA NE YAPTIM ZALİM FELEK

CEM- KARŞIDAN KARŞIYA YANMAZMI IŞIK

CEM- GÜZEL PİRİM SULTAN

CEM- GELELİ GÜLMEDİM BEN BU CİHANA

CEM- KARAMANDA BENİM YARİM KARAMAN

HÜLYA PLAK-YARIN YAYLASINA SEYRANA VARDIM

HÜLYA PLAK-BİR HABER GELMİYOR YARDAN SILADAN

CEM- ÜZERİNDE KEKLİK GİBİ KAYDIMI

CEM- KIRŞEHİRE DEĞİŞ

EFES- SARI YAZMA YAKIŞMAZMI GÜZELE

EFES- ÇUBUK BENİM TEL BENİM

HÜLYA- YARIN YAYLASINA SEYRANA VARDIM

HÜLYA- BİR HABER GELMİYOR YARDAN SILADAN

EFES-KIZILIRMAK

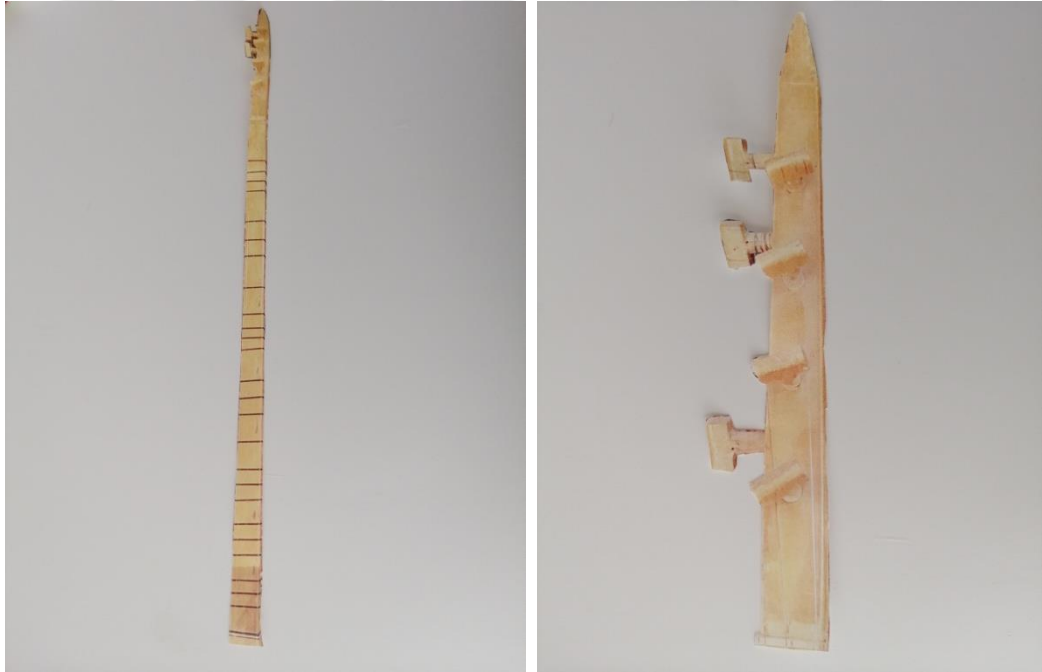
EFES-DERTLİ ZEYNEP

1. Tip saz

1. Tip saza ait bölümler

1. Tip saza ait bölümler

2. Tip saza ait bölümler

2. Tip saza ait bölümler

2. Tip saza ait bölümler

Şemsi Yastıman Saz Evi Tezeneleri

2. Tip saza ait bölüm

3. Tip saza ait bölümler

3. Tip saza ait bölümler

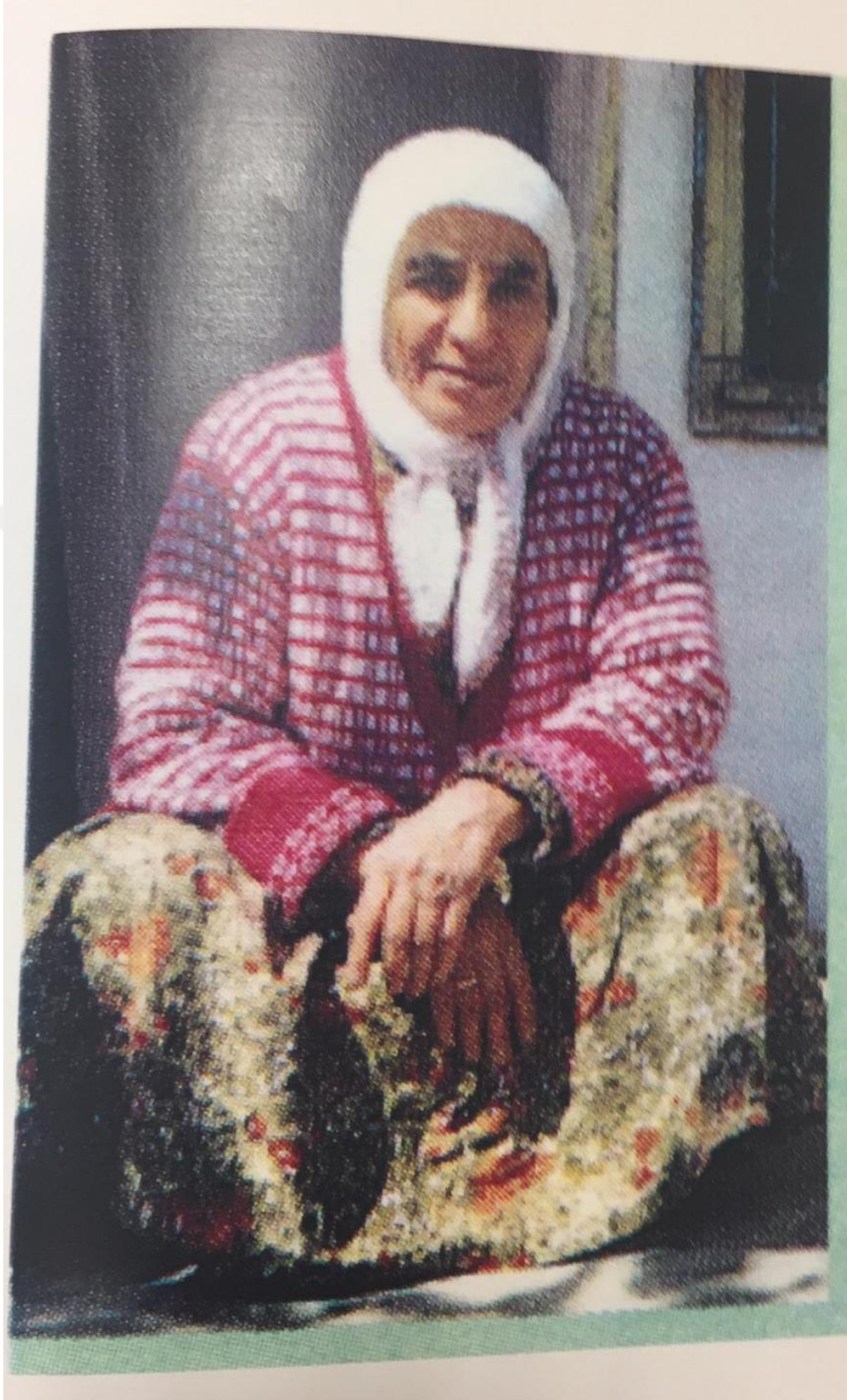

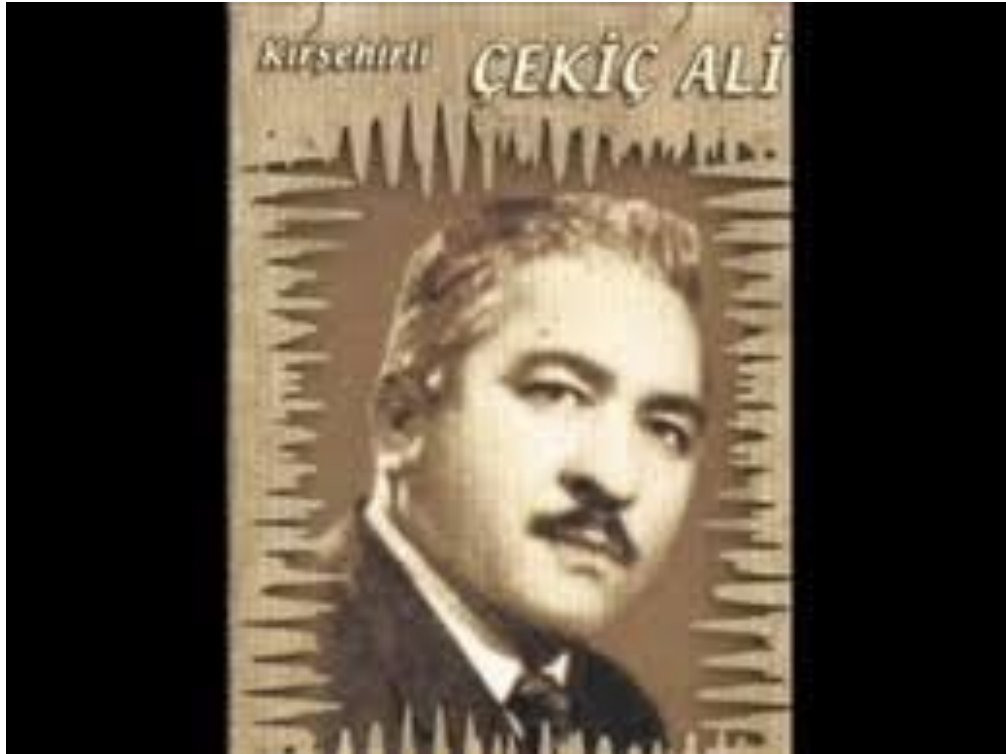

Rüstem Ersöz tarafından yapılan resim

Eşi Fatma Hanım (Altunsaray, 2002: ?).

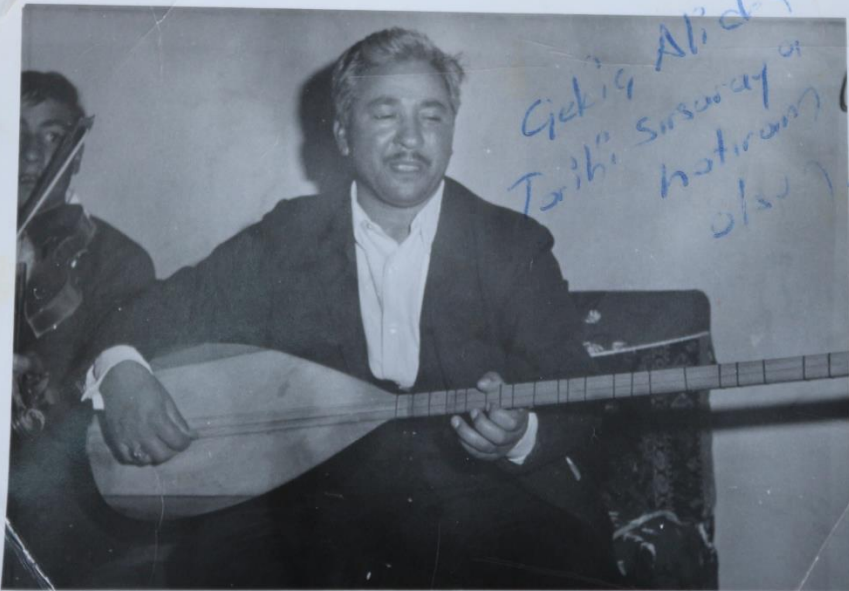

1969 Halk Oyunları Bayramı

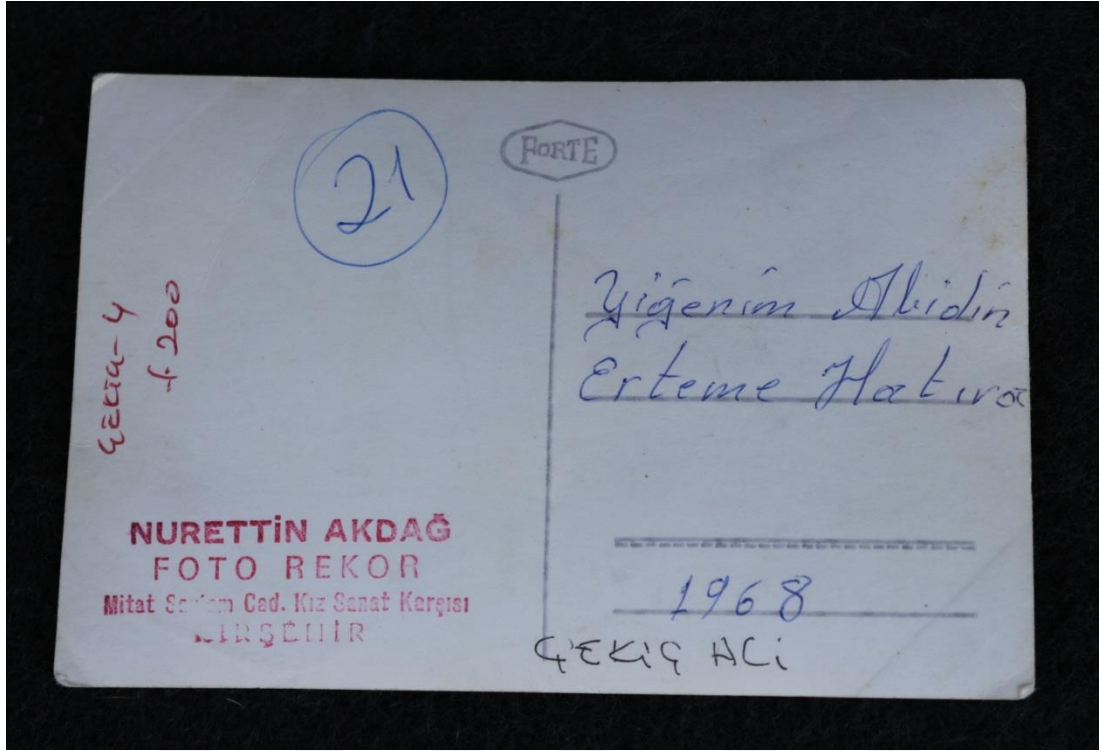

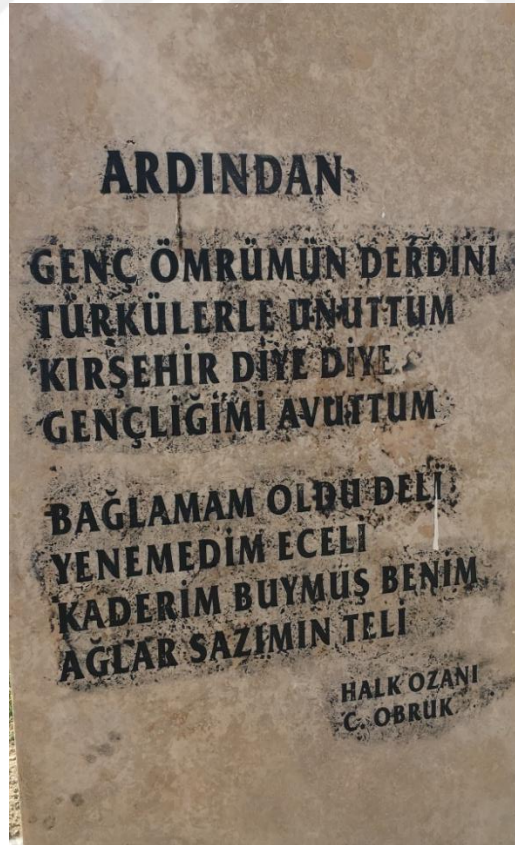
Sayın Bay Çekir Ali Bayrak
Kesimisi Şimdiye kadar geciktirilmiş
için özür diliyorum. Çünkü bekleme
ihtimalim vardı onun için gönderemedim
Hastaneye inşallah işimizde inşallah
bundan böyle laşun konusacağız.
Şimdilik Allah razı olsun. İyi
geçmişler günler dilerim.
Hayranım ve Ayşin zamanında Kengören
Mustafa Özden 29-7-1968
Diyadin

Mezarlığın eski ve yeni halleri

Kırşehir Bağbaşı mevkinde bir caddeye Çekiç Ali ismi verilmiştir.

Çekiç Ali'nin Ağabeyi Mazlum Ersan